

ŠKOLEGVIJUM

Magazin za pravednije obrazovanje broj 6

ŠKOLA, RAĐOVI NA SUŽENJU

U MANJE OD 100 RIJEČI

Sloboda je riječ koja lako napuni usta, ali zvoni prazno kad se izgovori pred djecom privedenom disciplinskom postupku odgoja, natjeranom da sjede, s rukama na leđima, raspoređenom u vojnički strogo poredane klupe, prisilno mobilisanom u obrazovni sistem čija su svjedočanstva bijele zastave poražene kreativnosti.

U MANJE OD 100 RIJEČI

Srećom postoje zidovi veći od najveće školske table, i postoje boje preguste za nastavnička nalivpera. Uprkos prikrivenim obrazovnim ciljevima (njegovanje straha i poslušnosti) život je više od pećinske umjetnosti. Živjeli zidovi koji odbijaju da budu dosadni i poslušni, i živjele boje koje se ne boje sunca i kiše!

PECCEGGI SPORT
Via Unità d'Italia, 2628 - 04023 Formia (LT)
tel/fax 0771 266616 - info@pecceggi.com
www.pecceggi.com
ON LINE
goma pesca e sport

con affetto
SAKEM.

A photograph of a cluttered coffee machine tray. In the foreground, two white coffee cups filled with brown coffee sit on saucers. Each cup has a silver spoon and a white sugar packet. The tray is filled with various items, including several bottles of coffee or creamer (one yellow, one blue, one green), a box of 'TREGLIA' coffee, and other miscellaneous items. The background shows a glass door of the coffee machine with some papers and a 'BIO' logo.

U MANJE OD 100 RIJEČI

Nije li mala šoljica, i nije li premalo crnila u njoj, za učiteljski život koji se živi u pauzama za kafu (između dva časa natezanja s razmaženom, nemirnom i nezainteresovanom djecom) u razgovorima o nastavnim pitanjima koja se u konačnici sva svode na brojeve, bodove, platu, regres...

A photograph of several vintage Singer sewing machines displayed in a museum. The machines are dark-colored with gold accents and are mounted on a wall made of light-colored stone blocks. The lighting is dramatic, with spotlights highlighting the machines. The word 'SINGER' is visible on the side of the machines.

U MANJE OD 100 RIJEČI

Šta znaju i umiju, kad završe, studenti sve broj-
nijih naših univerziteta? Jesu li zaista konku-
rentni na tržištu rada, kako se to neoliberalnim
jezikom danas kaže, ili hendikepirani, jer kruh
mogu mijesiti samo jednom rukom, pošto u
druvoj drže diplomu? Jesu li onog trenutka kad
skinu svečane toge i zakorače s promocije u ži-
vot već zaostali u trci, sa znanjem koje je od-
maklo daleko i još dalje od njihovih siromašnih
laboratorija i biblioteka? Ko može tvrditi da ni-
su ništa više od ukrasa u izlogu bolonjske kon-
fekcije?

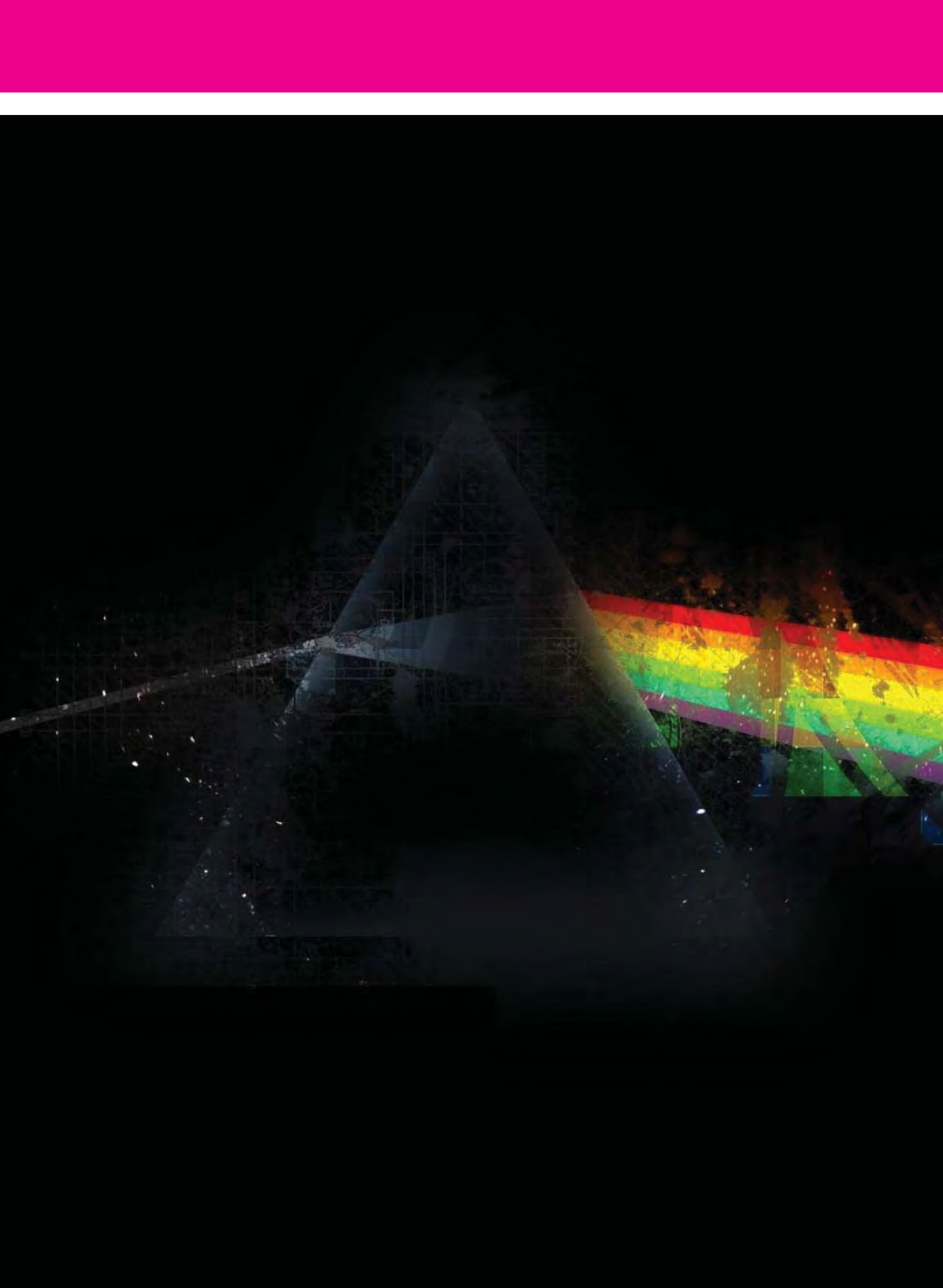
ŠKOLEGIJUM 6

Ovaj, šesti štampani, broj *Školegijuma* dočekuje vas na početku nove školske 2013/14. godine preporučujući vašoj pažnji izbor tekstova objavljenih na Internetu (www.skolegijum.ba) obogaćen dobrim fotografijama i, vjerujemo, iznimno uspješnim grafičkim rješenjima **Asima Đelilovića**. Uvažavajući opravdane prigovore, od kojih je najčešći da sadržajem dominira negativna kritika, prečesto i bezrazložno satirična, pokušali smo biti *pozitivniji*. Međutim, to nije lako, a još je i teže bez više priča iz prakse i školskog života, koje i dalje stižu rijetko, bojažljivo i uzdržano. *Školegijum* postoji između ostalog i zato što elektronski i štampani mediji ne posvećuju dovoljno prostora obrazovanju; a kada nešto objave, onda je to najčešće površno i šablonski. (Vidi o tome str. 32, duhovitu analizu **Edina Salčinovića**.) Ovdje, daleko od senzacionalističkog žurnalizma, moći ćete na miru i polako pročitati odličnu i vrlo iscrpnu pravnu analizu **Aleksandre Ivanković-Tanović** drugostepene presude u slučaju 'Dvije škole pod jednim krovom' u Hercegovačko-neretvanskom kantonu/županiji, na str. 82. Žanr reportaže predstavljen je u ovom broju s dvije priče: jedna je iz okoline Tjentišta (22), i nju potpisuje naša najnovija i najmlađa članica redakcije, **Azra Cucak** (također i jedna od pobjednica konkursa *Zbornice đacima*) a druga iz Jerusalema (26), koju nam je s radošću ustupila **Nada Banjanin Đuričić**. Novina je prostor odvojen za intervju s ljudima čiji rad naše obrazovanje čini boljim, osim jednog. (Vidi razgovor sa **Seadom Vranom**, na str. 102) Nastavljamo i s pričama o naličju tzv. udžbeničke politike, s tekstovima velikih pojačanja u sastavu redakcije – **Lamije Begagić** (o rodnim stereotipima u udžbenicima za niže razrede osnovne škole, str. 64) i **Ines Haskić** (o besplatnim udžbenicima, str. 72). Vjerujemo da će i vas dirnuti topla *Priča o dječaku* (35) jedne naše kolegice, potpisane redakcijskim pseudonimom, iz želje da junaka priče poštedimo publiciteta. Što nas doводи i do posljednje preporuke u ovom uvodu – otvorenog pisma jedne nastavnice matematike (*Djeca u raljama profita*, 69). Opredijelila se za anonimnost ne želeći pružiti priliku prozvanima da raspravu svedu na lične obijede. U tom smislu pozivamo vas da na sličan način date svoj doprinos boljem i pravednijem obrazovanju – braneci interese djece u javnom prostoru jakim argumentima i čvrstim dokazima, i moralno i stručno. ●

SADRŽAJ

13-43 CRNO-BIJELO U KOLORU + 45-61
OSMIJEH KREŽAVE BOJE + 63-77
TURUNDŽI-PIŠKAKA + 79-95 TRI NIJANSE
BEZBOJNE + 97-117 IMUNIZAM NA
DALTONIZAM + 119-129 O TEMPERA O
MORES

CRNO-BIJELO U KOLORU

**14 ZBORNICE ĐACIMA! + 22 ŠKOLA U MALINAMA,
KUPINAMA I JAGODAMA + 26 KAKO POUČAVATI O
HOLOKAUSTU + 30 VREMEPLOV + 32 ŠKOLSTVO U
MALIM RUBRIKAMA + 35 PRIČA O DJEČAKU + 38 I
NASTAVNO I ZABAVNO + 42 IDEJE ZA BOLJE SUTRA**

Konkurs uspio :-)

ZBORNICE ĐACIMA!

Konkurs Zbornice đacima dobio je pobjednice. Otkrijte ko je sve bio u konkurenciji za nagrade, i koja su tri teksta nagrađena.

Završen je konkurs *Zbornice đacima*. Redakcija *Školegijuma* zahvaljuje vam se na spremnosti da doprinesete našem cilju – raspravi o nužnoj i kvalitetnoj reformi obrazovanja. Obradovani smo zrelošću, talentom i hrabrošću koje ste pokazali. Zahvaljujemo se i nastavnicama i nastavnicima koji su vas podstakli i podržali.

Do *Zbornice* je koliko će se duboko i mudro zagledati u sopstvenu sliku skiciranu u hiljadama vaših redova, iz kojih izdajamo neke:

Povišen ton nikad nije bio rješenje. Samo osobe koje nemaju dovoljno autoriteta pojačavaju intenzitet svog glasa kako bi privukle pažnju. Pogrešno, pogrešno, pogrešno. Ako ikad budem u takvoj situaciji, ostavit ću kretu, napustiti učionicu, obući jaknu ukoliko bude prohladno, izmarširati iz škole, preseliti u drugi grad i promijeniti profesiju. Ako nisam dobra u onom što radim, ne vrijedi biti toliko sebična pa maltretirati i sebe i druge svojom pretjeranom, nezasnovanom ambicioznošću. (...) Djeca se u školama ne osjećaju dobro, ne odgovara im atmosfera, moćniji vrše (i psihičko i fizičko) nasilje nad manje moćnima. Nije rješenje bježanje od problema (tj. nedolaženje na časove), ali profesori su tu da kroje atmosferu koja je ugodna svima, a ne samo da bu-

du prisutni 45 minuta, izgovore nekoliko smislenih rečenica, održe propisanu normu časova, zaključe nabacane ocjene. Što se mene tiče, to su samo puke formalnosti. (Hana, Sarajevo)

Današnji posao profesora je da se na časovima siječe kreativnost učenika i da se učenicima postavljaju granice preko kojih ni u kom slučaju ne smiješ ni pomisliti da pređeš. A te granice te tjeraju da radiš za koru hljeba i da životariš, bez ikakve pomisli da si i sam sposoban uraditi nešto što vrijedi. Njihovi časovi te tjeraju da zamrziš zemlju, da zamrziš ljude koji u njoj žive, da zamrziš sebe i svoj život. Njihovi časovi te uče da mrziš. Njihovi časovi te uče da živiš u strahu i da šutiš. (Ve-hid, Mostar)

Sudeći po mojoj nastavnici, trudila bih se da svoje loše emocije i raspoloženja ne iskaljujem na učenicima, jer tada i nevini nastradaju. Atmosfera bi bila ugodna, bez vikanja, jer to niko ne voli. Sve bih pokušala riješiti mirnim putem. (...) Što se tiče ispitivanja učenika, smatram da bi bilo najbolje dati im izbor. Naravno, pravilo bi bilo da moraju odgovarati u toku mjeseca, ali s tim da mogu izabrati bilo koji čas u tom mjesecu. I na taj način ne bi bili prestrašeni da ću ih prozvati nespremnim i davati loše ocjene. (...) Trudila bih se svoja predavanja napraviti zanimljivim, a to se najbolje ostvari koristeći sredstva kao što su: projektor, laptop, slike i sl. Pokušala bih im olakšati, pokazati, nacrtati, jer sve je to za njih interesantnije i prije će zapamtiti i naučiti. Znam to iz li-

čnog iskustva. (...) I na kraju, najvažnije, bila bih realna i razumna. To najviše cijenim kod pojedinih nastavnika. Svako pravi greške, i treba to razumjeti. (Šejla, Zenica)

Vodila bih mnogo časova na kojima bi rješavali njihove probleme, pričali o njihovim ciljevima života i svemu još potrebnom. Tada bi se mnogo puta dotakli sa realnim stranama života i svijeta u kojem živimo. (Sabina, Vrnograč)

Kad jednog dana budem nastavnica bosanskog jezika i književnosti, želim biti kao ona, nasmijana i kad je ljuta, sretna i kad je tužna. Želim sebe unijeti u svoj posao i dati više nego što mogu, jer moja me razrednica-nastavnica naučila da je svako dijete vrijedno truda, lijepe riječi i ljubavi. Želim biti kao ona... (Arnela, Grahovo)

Ja kao nastavnik bih uvijek gledao da organizujem neke poslijenastavne aktivnosti za svoje učenike kao dodatnu nastavu /dopunsku nastavu. I na te aktivnosti bi imali pravo dolaziti svi učenici nezavisno od ocjena učenika. Jer to bi bila mogućnost prepoznati njegov trud i pozitivnu ocjenu, jer iako on ne savlada gradivo nastavnika. Moje mišljenje je da je svaki nastavnik zadovoljan kad njegov učenik ostvari neki uspjeh ili kada je on sam zadovoljan, jer sve u svemu to je i uspjeh nastavnika. (Jasmin, Vrnograč)

Nemalo nastavnika se ljuti na učeničke ispravke ili postaju ljutiti kada se dogodi da neki učenik nešto zna bolje od njih. Takvim bi se učenicima nastavnici trebali ponositi, ali, umjesto toga, ti su učenici najčešće na meti nastavnika. Nastavnici ih ispituju, ponekad i po cijeli sat, tražeći im ono što ne znaju i time ih ponižavaju. Ocjenjivanje je pak posebna kategorija... Takvi nastavnici, koji uopće na zaslužuju nositi to zvanje, ocjenjuju posve nerealno. Ocjena često ovisi od nastavnikova raspoloženja ili pak od toga tko su učenikovi roditelji. Ako ne znaju odgovor na učenikovo pitanje, dotični nastavnici odgovaraju pogrešno ili poniže učenika zbog samog pitanja da se isti ne bi usudio u budućnosti išta više upitati. Takvi nastavnici, profesori ili učitelji ne potiču učenički talent i ne prihvaćaju tuđe mišljenje, a probleme rješavaju vikom i galamom. (...) Ti nastavnici razgovaraju s učenicima i imaju razumijevanja za njih. Prema učenicima se odnose kao prema prijateljima i smatraju ih ravnopravnim članovima zajednice. Susretljivi su, blagi i žele svakome pomoći, ali su u isto vrijeme i čvrsti, ustrajni, odlučni te nepopustljivi. Oni uvi-

Konkurs za đake osnovnih i srednjih škola!

Zbornice đacima!

Rado ćemo objaviti Tvoj tekst na temu:
Kakva bih ja bila učiteljica (nastavnica, profesorica) ili kakav bih ja bio učitelj, nastavnik, profesor...
(A to znači: kako bi izgledali Tvoji časovi. Šta bi se na njima obavezno radilo, a šta nipošto ne bi. Kako bi se radilo, a kako ne bi. Zašto bi se radilo, a zašto ne bi... Neka Tvoj sastav učini da nastavnice, nastavnici, učitelji, učiteljice, profesorice i profesori budu bolji, i još bolji.)

Svi radovi objavljeni na sajtu Školegijuma u konkurenciji su za nagrade.

1. Nagrada žirija 300 KM
2. Nagrada čitalaca 300 KM

Sastav treba biti napisan jezikom na kojem je objavljen tekst natječaja i ne duži od 1500 riječi. Sastav možeš poslati odmah, ili kasnije, ali ne poslije 30. marta. Što je duže na sajtu, veće su šanse da dobije više glasova čitalaca i čitateljica.
Neuredno otkucane tekstove, sa puno tipfelera i grešaka koje smetaju u čitanju i razumijevanju, nećemo objaviti.

Radove poslati kao word dokumente na e-mail adresu:
skolegijum.konkurs@gmail.com
U naslovu poruke (Subject) upiši svoje ime i prezime.
Ne zaboravi se na kraju rada potpisati, i napisati koja si škola i razred.

jek teže ka višem, savršenijem, boljem. Stalno se iznova usavršavaju znajući da to čine za svoje dobro, ali ponajviše za dobro svojih učenika. A tek njihov školski sat! On je isplaniran do zadnjeg detalja, a sva su ispitivanja najavljena. Svi su učenici ravnopravni te se takvi nastavnici prema svakome od njih odnose jednako te ga ocjenjuju po znanju zasluženim ocjenama. Nikoga ne zanemaruju! Boljim đacima daju naprednije gradivo i potiču njihov talent, ali u isto vrijeme lošijim učenicima pomažu savladati prepreke iz određenog predmeta. Učenicima na satu nikada nije dosadno jer ovakvi nastavnici često izvode razne pokuse kako bi olakšali učenje i približili gradivo učenicima, ali i da bi potakli zanimanje za sami predmet. Prihvaćaju učeničke ispravke te im se čak i raduju zato što time uviđaju da su svoje znanje prenijeli na drugoga, na nekoga tko će to znanje još više razvijati i širiti ostalima. (Anastazija, Tolisa)

Roditeljima i nastavnicima je važan dobar uspjeh u školi, da izgledamo kao modeli, da navučemo osmijeh na lica, kada oni to poželeva, iako se nama tada plače, da postanemo ono što su oni, ili što su željeli biti pa im nije uspjelo... (Manuela, Vrnograč)

Kad bih ja bila profesorica, svjesna da u životu svojih učenika trajem kratko, nastojala bih stvoriti sliku koja ne blijedi. Sliku o sebi kao nekom ko je nastojao da njegovi učenici shvate gdje bi im mogla ležati bolja budućnost. (...) Ne bi bilo moje smjelosti za govor o dobrom i pametnom ako im sama nisam primjer sličnog. Toliko učenja, tako malo pedagogije. Obrazovni sistem u kvartu. Kad bih ja bila profesorica, nastojala bih učiniti sve da moji učenici budu bolje a ne više učeni. Jednom će oni otići vođeni sudbinom negdje gdje vrijedi više ono što zapravo shvatate od onog što znate ispričati bez većeg razumijevanja. Neko će naići sa željom da mu prenese te znanje, a vi ga niste ni usvojili kako treba. Čak i ako ste bili željni za njim. (Almina, Cazin)

Mene ne bi trebali tjerati da učim nešto novo, da stalno istražujem i donosim nova znanja u svoju učionicu, ja bih to želio. Radio bih s ljubavlju i tu ljubav širio na svoje đake. (...) Zato, ako se ikad usudim da budem nastavnik, molim vas da sačuvate ovaj moj iskaz, jer ljudi se mijenjaju i rijetko zadržavaju svoje iskrene stavove iz djetinjstva. (Faris, Saburina)

Vjerovatno nikad neću biti učiteljica, ali kad bih bar jedan dan održavala časove u bilo kojoj učionici željela bih da to bude učionica kakva je potrebna djeci 21. vijeka. Učionica kakvu su imali moji vršnjaci u svijetu dok sam ja bila u osnovnoj školi. Promijenila bih sve: zidove, klupe, stolice, vrata i prozore, samo jedno nikad ne bih. Kad bih ušla u učionicu, nastojala bih, trudila bih se da moj osmijeh, moj trud i rad bude poput osmijeha, truda i rada moje prve učiteljice. (Tajma, Mostar)

Ukoliko učenik zakasni i jedan minut, bit će upisan i dobit će neopravdan čas. Šta god da se desilo. Bilo da je pola grada u plamenu, da nema struje, da je bio udes, da je Miljacka odnijela sve mostove, bit će po zakonu, kada se sprovodi nad učenicima. Sa druge strane, ukoliko profesorica ostane duže u hodniku, govoreći o savršenoj vjenčanici boje šampanjca u kojoj je bila njena kći, profesorica će biti i uvrijeđena, nego šta. (...) Ovim tekstom, željela sam ipak više skrenuti pažnju na to kakav profesor ne bih nikada bila. Kakav čovjek sebi ne bih dozvolila da budem. Šta god predavala, koga god imala ispred sebe u klupama, nikad sebi ne bih dopustila da na njih gledam kao da su niži i manje pametni, samo zato što još uvijek ne posjeduju moje zvanje i moje godine. Ne bih tražila od njih stvari koje ni sama nisam kadra učiniti. Ne bih ih ograničavala, ugnjetavala, zatupljivala isforsiranim frazama i učenjem "od reda do reda". Ne bih sebi dopustila da se treniram na njima, niti sebe niti svoje živce. Uvijek bih imala na umu kako sam tu zbog njih, kako su oni moj posao, kako njihovi roditelji plaćaju moje nove kožne cipele, tretirala bih ih sa poštovanjem. Ukoliko bih griješila, ne bih kažnjavala njih kada prave iste greške. Ukoliko bih sebi dozvoljavala određene luksuze, dozvolila bih ih i učenicima.

Bila bih čovjek. Savjestan ČOVJEK. Pravedan ČOVJEK. Vrijedan ČOVJEK... pa tek nakon toga, profesor. (Azra, Sarajevo)

Pošto danas na internetu postoji toliko informacija, profesorska predavanja, koja su u većini slučajeva zastarjela, postaju suvišna. Internet bi bio osnova znanja i traženja informacija. Više ne bi bilo mukotrpnih časova gdje bi učenici zijevali na času, a ako bi se ovo prakticalo od prvih razreda osnovne škole, oni bi vremenom stekli naviku za samostalnim usavršavanjem. (Aleksandar, Sarajevo)

Djeca ne vole monotonost, vole da se onako mali osjećaju kao odrasli i tada traže uzore, vole da sami nešto na-

prave i da se tome dive, zato ih ne bih zamarala nekim velikim lekcijama već bih uvela više kreatonosti. I sama kao učenica nisam voljela kada učiteljica dođe, ispredaje lekciju i ode, to mi je bilo tako dosadno i ubijalo je volju u meni. Ja tako ne bih postupila, već bih svakom od njih dala mogućnost da kažu što žele, da iznesu svoje želje i prijedloge kako bi i meni i njima bilo fino i kako bi nam škola predstavljala neku svijetlu tačku a ne vječitu tamu. Kao gumicom obrisala bih njihov stid da pitaju ono što ne znaju jer ne treba da se stidi onaj koji zna da ne zna već onaj koji ne zna da ne zna. (Emira, Visoko)

Volio bih učiti predmete koje sam sebi izaberem, a ne one koji su mi nametnuti i o kojima ne želim znati apsolutno ništa, te time uštediti dragocjeno vrijeme koje bih posvetio stvarima koje me uistinu zanimaju. Ja ne želim samo učiti, ja želim stvarati, jer znam da i u meni, a tako i u drugima, postoji skrivena osoba koja može stvoriti genijalne misli, ideje i pretpostavke, i ne želim da ta osoba samo nijemo posmatra one koji je ignorišu i ne dopuštaju joj da stvara, griješi, misli, pokazuje. Mislim da je pogrešno to što sam ja vrlo često džak za udaranje, onima koje je život umorio. (Faris, Sarajevo)

Citati iz izabranih radova, koje potpisuju:

Hana Hulić, IV-5, Gimnazija Obala, Sarajevo

Vehid Džih, IV-2, Srednja ekonomska i ugostiteljsko-turistička škola, Mostar

Šejla Švraka, IX-2 OŠ Edhem Mulabdić, Zenica

Sabina Koštić IX, OŠ 1.mart, Vrnograč

Arneta Hajdarević, VIII-1, OŠ Sead Čehić, Grahovo

Jasmin Delanović, IX, JU Osnovna škola 1. mart, Vrnograč

Anastazija Živković, VIII-a, OŠ Fra Ilije Starčevića, Tolisa

Manuela Husić, IX, Osnovna škola 1. mart, Vrnograč

Almina Muminović, II-3 JU Gimnazija Cazin, Cazin

Faris Borovina VIII-3, OŠ Saburina, Sarajevo

Tajma Džih, IV-3, JU Srednja elektrotehnička škola, Mostar

Azra Cucak, IV-6, Gimnazija Obala, Sarajevo

Aleksandar Savić, Srednja elektrotehnička škola, Sarajevo

Emira Omanović, IV-b, Medresa Osman ef. Redžović, Čajangrad – Visoko

Faris Čolić, IV-4, Gimnazija Obala, Sarajevo

Bila bih tu zbog njih

“Dovraga, mora li ova žena uvijek kasniti? Pa više od deset minuta?” – djevojka odmahuje glavom još jednom, nakon što pogleda u svoj ručni sat.

“Uvijek čekamo ovako... Uvijek. Što jednostavno ne odemo? Hajde idemo. Idemo.” – dečko sa strane diže uzbunu, komešanje učenika ispred učionice se širi i odlučuju otići. Čekali su petnaest minuta, to je bilo dovoljno, i odlučili su profesorici dati “neopravdan izostanak”.

Profesorica je, na drugom dijelu škole, pričala sa kolegicom o skoroj udaji kćerke i savjetovala joj da počne koristiti tablete za pamćenje, jer su njoj znatno pomogle. Sada već može zapamtiti učenike koji sjede u prve dvije klupe, ostali ionako nisu bitni. Ostali mogu razgovarati međusobno, raditi šta im je volja. Bitno je forsirati učenike koji sjede u prve dvije klupe. Uglavnom, već nakon petnaest minuta, nakon što je stigla ispred učionice i ugledala prazan prostor, profesorica je pobjesnula.

“Ti mali huligani!” – gundala je, bijesno koračajući ka zbornici gdje će na sav glas govoriti o nevjerojatnoj nepristojnosti mladih generacija, o neče-

mu što joj se nikada, u njenih 30 godina radnog iskustva, nije desilo.

Ti isti "mali huligani" čekali su profesoricu akademskih petnaest minuta, iako, ruku na srce, pravi "akademici" nikada ne kasne. Čekali su, po ko zna koji put, i drznuli se konačno otići, učiniti ono što je logično, zar ne? Ukoliko učenik zakasni i jedan minut, bit će upisan i dobit će neopravdan čas. Šta god da se desilo. Bilo da je pola grada u plamenu, da nema struje, da je bio udes, da je Miljacka odnijela sve mostove, bit će po zakonu, kada se sprovodi nad učenicima. Sa druge strane, ukoliko profesorica ostane duže u hodniku, govoreći o savršenoj vjenčanici boje šampanjca u kojoj je bila njena kći, profesorica će biti i uvrijeđena, nego šta.

"Već koliko sutra, čitavom razredu bit će smanjeno vladanje." – zbornica je dala svoj sud, u nevjerici odmahujući glavom. Zaboga, šta ti "mali huligani" nisu u stanju sve uraditi.

Profesorica je u svojoj glavi, za svaki slučaj, i dodatnu kaznenu mjeru zacrtala – "petominutni" test koji ne mora biti najavljen (tako kaže zakon) i u kom će učenicima dati zadatke iz posljednje tri le-

kcije. "Pa neka im nikada više takvo nešto ne padne na pamet." – pomišlja ona i guta tabletu za bolje pamćenje i cirkulaciju.

Ukoliko bih nabrajala ovakve i slične primjere, nikada ne bih završila svoj tekst, niti bih dokazala poentu. Istina je da zaista ne znam kakva bih profesorica bila? Ko to još može znati? Vjerovatno bih i sama imala neki svoj sistem nagrade i kazne, nešto samo meni svojstveno po čemu bi me generacije pamtile. Svaki profesor je čovjek, to je bar neminovno.

Ovim tekstom, željela sam ipak više skrenuti pažnju na to kakav profesor ne bih nikada bila. Kakav čovjek sebi ne bih dozvolila da budem. Šta god predavala, koga god imala ispred sebe u klupama, nikad sebi ne bih dopustila da na njih gledam kao da su niži i manje pametni, samo zato što još uvijek ne posjeduju moje zvanje i moje godine. Ne bih tražila od njih stvari koje ni sama nisam kadra učiniti. Ne bih ih ograničavala, ugnjetavala, zatupljivala isforsiranim frazama i učenjem "od reda do reda". Ne bih sebi dopustila da se treniram na njima, niti sebe niti svoje živce. Uvijek bih imala na umu kako sam tu zbog njih, kako su oni moj posao, kako njihovi roditelji plaćaju moje nove kožne cipele, tretirala bih ih sa poštovanjem. Ukoliko bih grijehila, ne bih kažnjavala njih kada prave iste greške. Ukoliko bih sebi dozvoljavala određene luksuze, dozvolila bih ih i učenicima.

Bila bih čovjek. Savjestan ČOVJEK. Pravedan ČOVJEK. Vrijedan ČOVJEK... pa tek nakon toga, profesor.

Azra Cucak

Kakva bih ja bila profesorica

Škola je mjesto gdje provedemo 45 minuta sa različitim osjećajima: ljutnjom, dosadom, razočaranošću, srećom i radošću. Ali, da sam ja nastavnica, sve bi se promijenilo. Ne bi bilo više nepravdi i dobijanja dobrih ili loših ocjena samo zato što nas nastavnik voli ili ne voli. Cilj mog rada bi bilo rađanje kreativnosti, samostalnosti i želje za učenjem i novim saznanjima kod učenika. Predmet koji bih uzela kao primjer je bosanski jezik i književnost. Za razliku od mnogih današnjih, "modernih" i dosadnih predavanja na kojima bi se samo obradile osnovne stvari, dala bih šansu učenicima da iskažu svoje mišljenje i zapažanja. Čita-

nje, kod učenika je danas dosadno, jer ko želi da zna šta je bilo sa Romeom i Julijom ili kome je važno da zna akcenat, pa nitko neće pitati o tome? To su danas normalna razmišljanja đaka, i ja sam bila jedna od njih, ali zahvaljujem svom nastavniku koji mi je pokazao čari našeg jezika i naučio me važnim životnim lekcijama kao što su borba i upornost. Nastava bi bila modernizovana, uz korištenje interneta i eksperimenata. Međutim ovo se ne mora odnositi samo na jezike, nego i na prirodne nauke kao što su matematika, fizika, hemija i biologija. Eksperimenti i samostalan rad će zaintrigirati i privući učenike. Također i izleti mogu biti dio poučne rekreacije, npr. učimo o hidroelektranama? Zašto da ih ne posjetimo? Mi ne želimo suhoparno znanje, mi želimo stvarati! Ne želimo nečije nametnuto mišljenje! Zašto da dopustimo da jedan nastavnik uništi žar i ljubav prema predmetu? Poslušajte i nas učenike, promijenite svoj stav prema nama i vašem radu! Zato ZBORNICE UČENICIMA!!!

Emina Kapetanović,
OŠ Mujaga Komadina, IX/9, Mostar

Kotrljam olovku po stolu...

Kotrljam olovku po stolu. Gurnem je do gornjeg vrha stola pa pustim. Skotrlja mi se u ruku. Izgleda da škola ide malo ukrivo. Ali, nema veze. Žmirkam i grickam unutrašnjost obraza. Ubrzo osjećam bol i gorko slani okus krvi. Gutam to malo pljuvačke i naslanjam se na stolicu. Žmirim. Pokušavam ne gledati u njih, pokušavam slušati hemičarku kako ispituje učenika o ugljikohidratima. Škrgućem zubima i sada lupkam vrhom olovke o sto. Prestanite. Ušutite. Samo prestanite. U meni vrišti glas. Čupam ih za kosu i šamaram po našminkanom licu. Ne mogu ih više podnijeti. Otvaram oči i gledam u nju, jednu od onih nafuranih koja sjedi ispred mene. U trenutku pomišljam kako bi bilo dobro da moj pogled može nešto uraditi, nanijeti bol ili makar toliko iškakiljati da umreš. Češem se po čelu te se naslanjam na sto. "Molim te, možeš li ušutjeti?", šapćem. Ona me pogleda i napravi neku grimasu. Okreće se i ona druga, tri puta gora. "Šuti ti", odbrusi mi. Plazi jezik i diže srednji prst. Klimam glavom i ponovo se naslanjam na stolicu. Dabogda ih pogodio meteor kada krenu kući.

Vidim je kako se ponovo sakriva iza one druge i zgureno joj nešto govori. Prevrćem očima. Jedino što u tom trenutku želim je da nestanem. Razmišljam o tome kako bi bilo dobro da nisam tu ili da sam tu i da je neko snimanje filma. Valjda me zato i mrže što sam čudna, što čitam, gledam filmove nominovane za Oscara. Zovu me curom iz klasike jer sam rekla da sam zaljubljena u Šekspirovo pisanje, Romea i Juliju. Nisu upućene ni u šta. Romeo i Julija su bili u renesansi, ne u klasici. To je prosto. O Bože, ne pada mi na pamet da prestanem čitati zbog njih. Nema šanse. U stvarnost me vraća to što me po ruci drma jedna od njih. Ponovo se krevelji, a ja kolutam očima.

"Šta je?!"

"Trebalo ti ogledalo, pogledaj se. Vidi joj kose. Mislim da su joj duže stidne dlačice od tog sranja", šapće i smije se. Tu kipim. Na trenutak dodirujem svoju kratku kosu i onda skačem na nju. Vrištim i počinjem je čupati po svilenjoj dugoj kosi. Sve se dešava brzo. Svi viču, svi su na nogama. Meni adrenalin juri venama. Vrištim, šamaram je i psujem. To je prvi put da sam opsovala naglas. Oh, šta sve nisam rekla. Čujem nastavnicu kako se dere,

ali ne prestajem. Zovu moje ime, ali ne prestajem. Dosta je bilo. Sada će klasika narodnjacima pokazati šta ima. Kroz zamršene misli mi prolaze zbunjene i uplašene face roditelja kada čuju da je njihova dobra djevojčica pretukla onu jednu od plastičnih koje misle da su odrasle.

Mlataram rukama. Čujem pucanje tkanine, a onda osjećam kako me neko grli ili... ne, ipak me samo odvlači od nje. Mislim da sada plačem. Ne znam šta mi se desilo. Kroz glavu mi prolazi da će me izbaciti iz škole i da neću moći upisati srednju niti fakultet. Čujem hemičarku kako viče: "Vodite je kod direktorice."

Žmirkam i vidim da sjedim na podu okružena "prijateljima". Bleje u mene, ali ne vidim sve, valjda su neki kod princeze da provjere da li je dobro.

Odjednom sam malaksala. Osjećam kako me dižu na noge i vuku napolje. Tek tada shvatam koliko je u učionici vruće. Po licu me šamara hladni vazduh u hodniku.

Ne znam jesam li se onesvijestila ili šta je bilo, ali sam se odjednom našla ispred direktorice u stolici od zelenog pliša.

Ona gleda u mene, valjda razočarano jer sam u njezinoj kancelariji bila hiljade puta, ali zbog matineja, takmičenja i raznih sekcija. I dalje me drma bijes i u cijelom tijelu osjećam trnce. Čekam da čujem šta će reći, ali šuti. Lomim prste. Napokon, nakon nekoliko minuta progovara: "Zašto si to uradila?"

Sliježem ramenima. Ne želim ponoviti ono šta mi je Princeza rekla.

"Nije važno."

"Jeste. Ovo je ozbiljno. Moraš reći razlog. Nemo guće je da ti", zadnju riječ je naglasila, "uzorna učenica, to učiniš. Šta je bilo? U čemu je problem?" Začudilo me to što je pričala lagano, nježno. Nije me prekoravala. Možda je i njoj puna kapa takve djece.

"Izvinite", šapćem. Ne znam šta da uradim. Kada bi bilo po mome, šta bi se sve promijenilo.

"Ja, kriva sam, ali one... To je, nije uredu. Ne razumijete vi to..." Direktorica me i dalje gleda.

"Pokušaj mi objasniti."

Uzimam dah i krećem.

"Problem je u meni, u njima, ali i u nastavnicima."

O ne, šta sam to sad rekla. Zašto spominjem nastavnike. Samo sam si iskopala još dublju rupu. Kako uopšte tako mogu pričati s direktoricom? Kašljem, pa ponovo nastavljam jer od nje ne dobivam nikakav odgovor.

"Ona me je vrijeđala, pokazivala srednji prst, sve to pred nastavnicom. Takva djeca se smiju, pričaju slobodno dok drugi odgovaraju, dok se predaje lekcija, svakodnevno. Tako je svaki čas, bez obzira kakav nastavnik bio, izgleda da im se ne može ništa."

"Dobro. Šta bi ti uradila da zaustaviš takvo ponašanje? Šta bi ti uradila da si na mjestu nastavnika?"

Osjećam se kako crvenim. Šta direktorica smjera? Zašto je zanima moje mišljenje?

"Pratila ih."

Direktorica podiže jednu tanku obrvu.

"Ono što je najpotrebnije je da nastavnici obrate pažnju. Sigurna sam da oni vide sve što se dešava, ali da bi ih ipak trebalo biti malo više briga." Spuštam pogled na fotelju. Prstom grebem platno, gledam kako pravim udubine u njemu pa ih brišem, pa ponovo stvaram.

"Želim... ljubav, povjerenje... saosjećanje... poštovanje od strane svakog nastavnika, svakog dana i na svakom času."

“A kada shvate ko su ti koji prave probleme, jedino što treba je da ih spuste na zemlju.” Pravim malu stanku. “Ako shvaćate šta mislim.”

Trljam oči pa rastežem prste. Umorna sam. Nagodna sam da plačem. Htjela bih vrištati. Ne mogu više ovo.

“Oprostite. Ja govorim ono što mislim. Djeca piju i puše, već sada, u osnovnoj. Treba im pomoći. Mislim da se treba razgovarati sa njima, objasniti im da će, ako ne porade na sebi, uništiti svijet, jer zbilja, sve dalje je na nama samima. Skoro cijeli moj razred izlazi u kafiće. Treba se napraviti i izgraditi odnos između učenika i nastavnika. Ne znam da li je to kasno, ali... Ja sam kriva, ali ne mogu više slušati uvrede i ismijavanje samo zato što se ponašam u skladu sa svojim godinama. Prihvatam sve što ćete reći, ali mi nije žao. Sada sam sigurna da me više neće zezati.” Češem se po zatiljku. “Takvoj djeci treba stručna pomoć, njima, meni i nastavnicima. Oprostite.”

Direktorica ponovno šuti, ali onda primjećujem smiješak u uglu njezinih usana.

“Drago mi je da naša škola ima učenice kakva si ti.” Govori, a ja osjećam kako mi iznad glave raste

upitnik. Očekivala sam da će me naglavačke izbaciti kroz prozor, ali ne i da će me pohvaliti što sam istukla drugo dijete.

“Za kaznu ćeš pomoći pedagogu u organizovanju tribine oko pitanja koje si sada pokrenula. Škola treba promjene.” I dalje buljim u nju. Čini mi se da sam se našla u Harryju Potteru i da je direktorica profesorica McGonagall, a ja, ne znam, možda Harry. Smije se. Čudno.

“Možeš ići. Slobodna si. Mislim da ćeš stići prije kraja časa.”

Polako ustajem sa stolice i dalje proučavajući njezino lice. Pokušavam shvatiti da li me zeza ili...

“Hvala...”, mucam. “Doviđenja.”

“Doviđenja”, ponavlja sa smiješkom.

Izašla sam i tek tada osjećam koliko drhtim.

Osmjehujem se i žurim niz hodnik.

Ne mogu dočekati da vidim reakciju svih kada uđem u učionicu. Dobro je da sam odrezala nokte sinoć. Smijem se. Čudna je direktorica.

Znam da će me svi sada zaobilaziti, ali je ipak vrijedilo. Vrijedi da ostanem frik. To je dobro zanimanje.

Hana Huskić ●

Reportaža

ŠKOLA U MALINAMA, KUPINAMA I JAGODAMA

Azra Cucak

Učenici beru šljive i zajedno prave pekmez a mi im donesemo hljeb, pa tako imaju i ručak u školi

Putevima koji se mogu usporediti sa našim obrazovnim sistemom – dakle, krivudavim i lošim – putujemo ka željenom odredištu, jednoj od područnih škola “Veselin Masleša” na teritoriji Tjentišta. Školska godina je završena, ali najavljeni smo i nadamo se otvorenim vratima.

Stižemo pred školu i iznad parkirano motokultivatora u dvorištu, na prednjem zidu primjećujemo portret narodnog heroja iz Drugog svjetskog rata, Save Kovačevića. Prije rata u Bosni i Hercegovini, škola je nosila njegovo ime.

Naš domaćin, Ranko Kovač, zamjenik direktora i pravoslavni vjeroučitelj, uvodi nas u prostoriju na čijim vratima piše “ZBORNICA”.

Razgovaramo sa Ramom, domarom, i Safetom, jednim od mještana koji su doveli svoju djecu na razgovor sa nama. Safet nam objašnjava kako su oni bili dijelom “stare škole” i “starih metoda”. Nekada, znanje i nije bilo na cijeni koliko su na cijeni bile maline, kupine i jagode. “Sva sreća pa kod nas ne uspijevaju borovnice. Ko bi ih brao”, govori Safet dok objašnjava kako je morao nabrati punu “kantnu od jupola” za nastavnicu da bi dobio pozitivnu zaključnu ocjenu. Stara škola, “Sava Kovačević”, prisjeća se, brojala je više od sedamsto đaka i bila jedna od najbolje opremljenih, sa kuhinjom,

kafeterijom, kotlovnicom, kabinetima sa laboratorijskim priborom, fiskulturnom salom..

Ramo, domar škole, otac sedmero djece, koja čine polovinu od ukupnog broja učenika, prisjeća se kako je na Tjentište nekada dolazila i reprezentacija Jugoslavije, na fudbalske pripreme. Postojali su hoteli, kupališta, tereni, nacionalni park je imao bogat turistički sadržaj. Sada, nacionalni park je zgarište obraslo šumom i korovom. Rijetki su oni, poput Rama, koji su se vratili i počeli iznova.

Bratstvo-jedinstvo živi, ali teško preživljava

Krećemo u obilazak prostorija škole, sa zamjenikom direktora.

“Nisu loši učenici. To su djeca povratnika koja se pored učenja bave stokom, pomažu roditeljima u vrtu, kose... Nije lako živjeti na selu. Najvažnije je da su poslušni. Slažu se, druže se međusobno. To je najvažnije.” – govori naš vodič.

Trenutno, u školi je obnovljeno pet učionica. To je, zapravo, sasvim dovoljno, jer je upisano samo petnaest učenika. Postoji kabinet za nastavu od prvog do petog razreda, kabinet za nastavu od petog do osmog, kabinet za tjelesni, informatiku i vjeronauku. U svakom od njih peć na drva, tri klupe u nizu i nastavnička katedra naspram njih, a na zidovima raznovrsni crteži i plakati. Učionice jesu skromne, ali su izuzetno uredne. Vjeroučitelj objašnjava kako je sve obnovljeno sredstvima do-

natora i dobrih ljudi, te kako su od nadležnih vlasti pomoć odavno prestali tražiti. Donator, Enes Hajdarević, obezbijedio je i stol za stoni tenis, računarsku opremu, klavijature, opremu za sport, novogodišnje paketiće za učenike škole, a i stipendije za neke od njih.

Škola sada ima specifičan status jer je broj djece koja se upisuju u konstantnom opadanju, pa joj prijete čak i zatvaranje. Trenutno je jedna od pet "područnih škola Veselin Masleša", u radijusu od 80 kilometara od centralnog objekta u Foči, koje sveukupno imaju 530 đaka. Poređenja radi, osamdesetih godina, sama škola "Sava Kovačević" imala je više od 700 učenika. Ranko ističe da je djece sve manje i škola opstaje samo zbog svog multietničkog programa i bogate tradicije.

Škola je specifična i po tome što se u njoj provode dva nastavna plana i programa. Iako se nalazi na teritoriji Republike Srpske, u radu s bošnjačkom djecom koristi se Federalni nastavni plan i program. Srpska djeca rade po programu Republike Srpske. Uzdržavamo se od zapitkivanja o tome kako cijela ta dvoprogramska multietničnost izgleda u praksi, u školi sa petnaest učenika i devet razreda. Minut šutnje za razum. Zar je zaista nemoguće napraviti jedan program za petnaestoro djece koja dijele istu sudbinu u zabačenom kraju, čije su potrebe iste i koja sa jednako raširenim očima gledaju u budućnost?

Profesori učenicima predstavljaju udžbenike shodno planu i programu koji koriste, a u školi se odvija nastava vjeronauke iz dviju religija: islama i pravoslavlja. Zanimljivo je kako su, zapravo, samo vjeroučitelj pravoslavne religije i vjeroučitelj islama, pored direktora, stalni uposlenici škole. Svi drugi profesori dolaze iz matične škole i "honorarno" predaju predmete, a vjeroučitelj islama, Miralem, i vjeroučitelj pravoslavlja, Ranko, osobe su koje su najčešće uz djecu. Tako, dok se u urbanijim područjima postavlja pitanje da li i u kojim okvirima treba postojati vjeronauka, ovdje u školi koja se nalazi, ironično, na samoj obali Drine, to dobro funkcioniše.

100 godina postojanja

Ove godine, proslavit će se i stogodišnjica postojanja škole koja je kroz godine bila korištena u razne svrhe. Vrijeme, nepovoljni uslovi i prije svega, nebriga nadležnih osoba, ostavili su traga. Uskim stepenicama, Ranko nas vodi u prostorije koje ni-

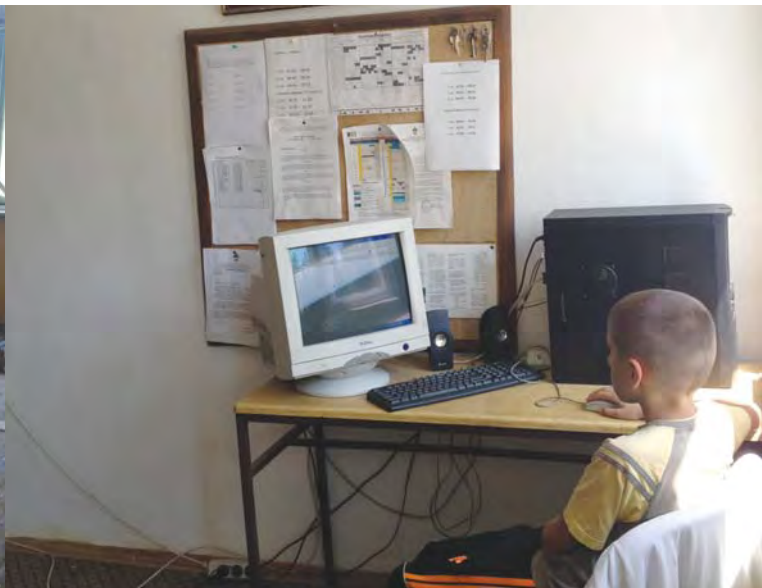
su obnovljene. Velike učionice propalih zidova i podova, radijatori izvaljeni i ukradeni, miris vlage u zraku. Ispred nekadašnje biblioteke pronašli smo gnijezdo ptica, a najsljednija biblioteci sada je jedna velika kutija sa knjigama koje su donatori poklonili školi. Ipak, sve knjige koje su djeci potrebne nastavnici donesu iz matične škole.

Školu je tokom sukoba u Bosni i Hercegovini koristila srpska vojska, a nakon toga u njoj su bile smještene i srpske izbjeglice.

"Gdje vojnička čizma jednom dođe, sve bude uništeno" – govori Ranko dok nas, kroz nepokošenu travu, vodi u školsku kantu, koja se nalazi izvan škole, u dvorištu. Prizor je i više nego tragičan. Velika prostorija u kojoj su oguljeni zidovi, polupani prozori, ostaci piljevine na podu i natpis koji odolijeva vremenu: "Druže Tito, mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo." Nekada, ta prostorija je bila restoran za djecu, a sada je odlagalište za drva kojima se škola zagrijava. Nekada, škola je imala svoju kotlovnicu, a sada su radijatori pokradeni i cijevi iščupane.

"Svake godine beru šljive i zajedno prave pekmez a mi im donesemo hljeb, pa tako imaju i ručak u školi. Trudimo se održati ovo, koliko god je moguće." Ranko nas vodi nazad, pored velikog voćnjaka koji učenici, sa nastavnicom Katarinom, održavaju.

Doista, trud je vidljiv. U ovoj školi, nalik na ruševinu, postoji jedna svijetla i lijepo uređena učionica, koja je "centar za rani rast i razvoj". Ova inicijativa povezuje predškolsku djecu sa djecom koja

su prvi razred područne škole "Veselin Masleša", i ona imaju priliku družiti se zajedno svakog trećeg petka u mjesecu.

Islamski vjeroučitelj Miralem Hodžić ukratko je opisao stanje u školi iz svoje perspektive.

"Po mom mišljenju, stanje u školi je odlično, ponajviše zbog direktora koji je napravio takvu klimu. Ja sam jedini koji ima svoju učionicu za vjeronauku. Imam najljepšu i najuredniju učionicu, kao i neke privilegije koje drugi profesori u područnim školama nemaju. Odnos sa kolegom sveštenikom je jako dobar, čovjek mi je poput najboljeg prijatelja, surađujemo na razne načine i jako smo bliski. Najveći problem naše škole je to što imamo malo djece i što se malo djece upisuje.

Prethodnih godina sa svojim učenicima išli smo na Bjelašnicu, direktor, vozač, kolega sveštenik i ja. Bilo nam je jako lijepo, nekima nepojmljivo da pop i hodža zajedno vode djecu, ali mi tako funkcionišemo. Obišli smo i džamije i crkve, u ugodnoj atmosferi, u druženju. Dakle, odnos između učenika je dobar, kao i odnos između profesora. Kada bi bilo više učenika, vjerujem da bi nam bilo čak i bolje, produktivnije."

Područna škola "Veselin Masleša" na Tjentištu je ove godine ispratila samo jednu učenicu na malu maturu. Naime, učenica je morala polagati i eksternu maturu, iako u Republici Srpskoj ona nije priznata, jer planira upisati srednju školu u Sarajevu. Postigla je dobre rezultate, što znači da zna-

nje koje malobrojni učenici ove škole dobiju, vrijedi.

Razgovarali smo i sa Osmanom, koji ima dvanaest godina, sedmi je razred, voli geografiju i crtanje, a u svom odjeljenju ima samo tri razredna druga. Svaki od njih ima svoju stolicu i svoje mišljenje o najdražoj učiteljici. Osmanova najdraža je Danijela. Kaže kako je sretan što do škole ima samo 200 metara, ali kako neke njegove kolege moraju prelaziti više od šest kilometara u jednom pravcu. Srećom, donacijom UNHCR-a obezbijeđen je kombi koji prevozi djecu u školu i nazad.

Dok se spremamo za povratak, Ranko nam objašnjava i planove za budućnost.

“Tjentište ima svoju dušu. Kulturni, historijski i geografski položaj daju mogućnost za održavanje škole u prirodi. Postoji mogućnost planinarenja, postoji veliki bazen koji je u funkciji, rijeke, jezera, postoji prašuma. Samo to sve treba iskoristiti. Ideja je da se učionice koje nisu obnovljene pretvore u spavaone za učenike koji bi dolazili u školu prirode. To bi bio projekat regionalne saradnje, pa bi sve škole imale priliku dovesti ovdje svoje učenike.”

Zamišljajući tu (realnu?) budućnost, krećemo nazad. Vrijedilo bi, ne samo zbog prijateljstava koja bi se tako mogla iskovati nego i zbog nastave. Jer, neke se stvari iz troglavih udžbenika ne mogu nikad naučiti... ●

Reportaža iz metodike

KAKO POUČAVATI O HOLOKAUSTU

Nada Banjanin Đuričić

Nastavnik možda ne može učiniti mnogo u naporima da se genocid ne ponovi, ali i ono malo što može mnogo je više od ništa.

Izrael. Čudna zemlja, stara, mlada, neobična. Sveta zemlja. Zemlja kontrasta, suprotnosti i paradoksa. Zemlja gde mirišu četinari, cvetaju oleanderi, pomorandže i nar, sazrevaju banane, a vode niotkuda. Vazduh suv i topao. Pustinja. Čim ugledaš velike stajaće vode, od sreće, nazvaše ih morima – i Mrtoo more i Galilejsko more su jezera.

Izrael. Čudna zemlja. Jerusolim, neobičan grad. Podeljen na (ili sastavljen od) četiri dela – jevrejski, islamski, hrišćanski i jermenski. Mogu se videti ortodoksni Jevreji prilikom molitve na Zidu plača kako klanjaju uz zvuke sa minareta. Zid islamski sa suprotne strane deo je dvorišta koje okružuje centralnu džamiju. Da li im to smeta, da li to doživljavaju kao provokaciju? Ne, rekoše nam. To je tako. Mi smo tu, i oni su tu. U Crkvi Svetog Groba katolička misa i pravoslavna liturgija smenjuju se u par minuta, koliko da sveštenici uđu, ili izađu. Na Maslinovoj gori – mnoštvo različitih manastira, staro jevrejsko groblje i – Crkva svih religija!

Sinagoge, džamije, pravoslavne crkve, katoličke crkve, jermenske crkve – sve zajedno, na malom prostoru, jedne do drugih. Najveće svetinje svetskih religija, isto tako, jedne do drugih. A u neposrednoj blizini, u zbijenim uličicama starog grada – najveća rasprodaja vere, običaja i simbola. Deset, petnaest, šezdeset šekela. Za sovačiji

džep. Kupi i nosi. Ponesi sa sobom, stavi u kofer, deo svetinje, komadić religije...

Na svakom koraku mladići i devojke sa oružjem na ramenu; dečak naslonjen na semafor, čeka zeleno svetlo, puškomitraljez mu dotiče članak. Na ulasku u tržni centar ili na autobusku stanicu rendgenske kontrole, skeniranje torbi. Da li smo se osećali nebezbedno? Da, možda, prvog dana. Ali ništa nije omelo naše večernje šetnje, vožnju gradskim autobusima, fotografisanje na centralnim ulicama i trgovima, razgovor sa meštanima. Da li smo se osećali bezbedno? Da, u svakom trenutku. Poslednji kontrast, možda najsnažniji, dotakao je svako-ga ponaosob. Jad Vašem nas suočava sa najtragičnijim istorijskim događajima, sa monstruoznim zločinom protiv ljudskosti, protiv razuma i savesti. A opet, mi u pauzama pijemo kafu, šetamo, razgledamo, ponašamo se kao turisti, neobavezno časkamo i – smejemo se. Ovaj lični, emotivni kontrast izazvao je u meni zbunjenost koja me nije napuštala.

* * *

Iako kratak, boravak u Izraelu predstavlja jedno od najznačajnijih iskustava u mom profesionalnom razvoju. Put je bio pažljivo isplaniran, do tančina osmišljen, a raspored aktivnosti tako zgušnjut i sadržajan – da bi i samo nabranje svega što sam videla i saznala predstavljalo stanoviti problem. Pogled na agendu i pregled fotografija i beležaka pokazao se neophodan da bih se svega

prisetila. Izuzetno dobar i brižljivo sačinjen je bio izbor mesta predviđenih za obilazak i izbor ljudi predviđenih za razgovor. Sam taj izbor omogućio mi je sagledavanje jednog društva i jedne drugačije kulture sa više različitih aspekata i to kako u kulturološkom, religijskom, kulturno-istorijskom, socijalnom, urbanističkom, političkom, pravnom – tako i u stručnom, pedagoško-didaktičkom i humanističkom smislu, što mislim da predstavlja samu esenciju i svrhu naše posete.

Šta je to što sam ponela kao poruku, kao suštinu, kao predanje? Život iznad svega, život kao najviša vrednost; ljudsko dostojanstvo i kultura sećanja!

Jad Vašem je svetski komemorativni, dokumentacioni, istraživački i edukativni centar o tragediji Holokausta. Osnovan 1953. godine, bazira svoj rad na istraživanju, komemoraciji i podučavanju. To je veliki kompleks koji, na površini od 45 hektara, u specifičnom arhitektonskom i botaničkom okruženju, povezuje objekte različite namene. Pored najobimnije arhive i biblioteke, tu je zgrada administracije i istraživanja, Istorijski muzej Holokausta, Dvorana imena, Muzej umetnosti nastale tokom Holokausta, Izložbeni paviljon, Vizuelni centar, Centar za učenje, sinagoga, Dvorana sećanja, Dečiji muzej, Dolina zajednica, Zid sećanja, Internacionalna škola za izučavanje Holokausta, kao i mnoštvo pojedinačnih skulptura i spomenika. Ovom memorijalnom kompleksu je poveren zadatak obeležavanja uspomene na šest miliona Jevreja koje su ubili nacisti i njihovi saradnici, očuvanja nasleđa hiljada uništenih jevrejskih zajednica, kao i poštovanja *pravednika* širom sveta koji su rizikovali svoje živote da bi spasavali Jevreje.

Holokaust je naziv za sistematski državni progon i poseban genocid nad Jevrejima (u širem smislu, nad različitim etničkim, verskim i političkim grupama ljudi) tokom Drugog svetskog rata koje su izvršili nacistička Nemačka i njeni saradnici. Razvio se u upotrebu odreda smrti i koncentracionih logora sa masovnim i centralno organizovanim pokušajima da se usmrti svaki mogući pripadnik jevrejskog naroda. Prvi put u istoriji korišćene su industrijske metode za masovno uništenje celog naroda. Osim Jevreja, sistematski su istrebljivani Romi, Sloveni, kao i različite društvene grupe: homoseksualci, duševni bolesnici, politički protivnici, poljski i sovjetski ratni zarobljenici... Jevreji nisu bili jedine žrtve Hitlerovog režima, ali su bili jedini koje su nacisti nastojali da unište u celini.

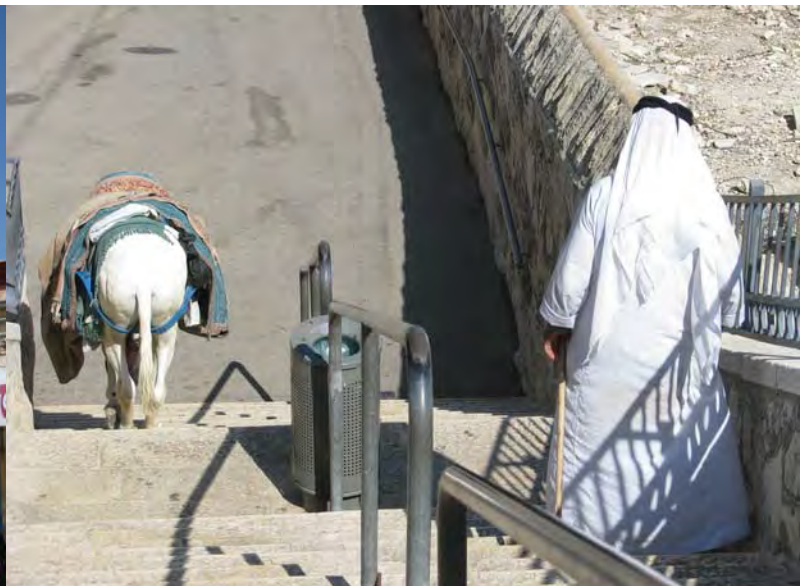
Kako podučavati o Holokaustu? Seminar za edukatore nam je pružio model, praksu, teoriju i materijal. Koncipiran je tako da obuhvata sve značajne teme, otvara ključna pitanja, pobuđuje sopstveno preispitivanje. Ta svojevrsna škola je istovremeno i podsećanje i opomena. Budi emocije i uspavanu savest, pokreće lična pitanja, jer svako ima svoju priču. Svaka država treba da nauči kako da postupa sa žrtvama (sa žrtvama Holokausta, ali i sa žrtvama svih drugih ratova i ratnih zločina) i – kako da postupa sa učiniocima zločina. Jedno je posao Prosvete, drugo Istorijske nauke, a treće – Države, Pravosuđa i Pravde. Jedni bez drugih ne mogu.

Kako podučavati o Holokaustu, kako učenicima govoriti o ratnom zločinu? Kako izbeći greške koje smo, možda iz neznanja, do sada činili? Kako učiniti čak osetljivim na probleme diskriminacije, mržnje i progona u današnjem svetu? Kako podučavati za budućnost, kroz putovanje u prošlost – da se zločin ne ponovi? Principi pedagoške filozofije Jad Vašema su dragoceni i, ujedno, primenljivi na temu drugih masovnih zločina nad nedužnim ljudima čija je jedina krivica – njihova različitost. Pokušaću da ih ukratko koncipiram:

- Kada želite da đacima govorite o Holokaustu, ne počinjte odmah sa Holokaustom. Započnite pričom o jevrejskom narodu, o običajima Jevreja, o njihovom životu pre rata.
- Nemojte se plašiti da pristupite ovoj temi – o Holokaustu se može uspešno učiti.

- Kada želite da govorite o strahotama logora, ne bavite se time kako je 6 miliona ljudi umrlo, nego kako je 40.000 ljudi preživelo.
- Ne navodite načine umiranja, već načine preživljavanja i života u haosu. Treba gledati život (proces), a ne smrt (rezultat).
- Ne pokazujte stravične fotografije mrtvih tela, to je pornografija Holokausta koja izaziva šok, traumu, gađenje i distancu. Prikažite đacima slike lica ljudi, slike iz života.
- Ne tražite od đaka da izmisle priču na osnovu dokumentarne fotografije. Postavite im jednostavna pitanja: kako je obučena ova žena, kakav znak ima na rukavu, kakav je izraz njenog lica, šta piše na klupi (samo za Jevreje), zašto ona sedi na toj klupi, kako se oseća, kako bi se ti osećao?
- Ne govorite o žrtvama kao o brojevima, dajte im imena i lica, pročitajte pisma iz logora, autentična svedočanstva, upoznajte žrtve kao ljudska bića, to je važna tačka za empatiju.
- Ne počinjite čas pričom o svetskoj istoriji i o Drugom svetskom ratu. Promenite redosled: pojedinac – porodica – zajednica – istorija. Krenite od imena, od lične priče, pratite šta se dogodilo toj porodici, zatim šta se događalo u državi, i na kraju dosegnete opšti kontekst, svetsku istoriju.
- Ne prihvatajte pitanje – zašto su to činili Jevrejima, šta nije u redu sa njima? Postavite pitanje drugačije – Šta nije u redu sa nacistima, kad su mogli to da učine?
- Nemojte dozvoliti da vaši đaci steknu mišljenje da su svi Nemci bili nacisti, niti da je ceo nemački narod bio sklon genocidu.
- Izbegavajte korišćenje izraza koje su koristili učinioci zločina, jer oni odražavaju njihove stavove. Izrazi kao *konačno rešenje* moraju biti stavljeni pod navodnike i kritički analizirani.
- Nemojte osuđivati, već učenicima postavljajte važna, suštinska pitanja. Učite o vrednostima. Podučavajte za empatiju, a ne za osudu.
- Nemojte izmišljati događaje, priče i svedočenja. Na raspolaganju imate dovoljno dokumentata, svedočanstava i pisama, koristite obilje postojeće dokumentacije.
- Nemojte preterano pojednostavljivati stvari. Otvorite problem moralne dileme, ona uvek postoji. Jevrejski lekari su ostavili svedočenja o dilemi – kome dati insulin u logoru, kada ga nema dovoljno?
- Ne morate imati odgovor na svako pitanje. Postoje stvari koje je teško razumeti, a još teže objasniti drugome. *Ja sam posetio Aušvic, video sam krematorijume, sada znam.* Greška. Mi – ne znamo.
- Ne nudite previše optimistična rešenja. Preživeli nisu doživeli *happy end*. Bili su oslobođeni, ali ne i slobodni.
- Naglasite da se Holokaust mogao izbeći. Holokaust se dogodio jer su pojedinci, grupe i narodi odlučili da postupe ili da ne postupe na određeni način.
- Nemojte podsticati stereotipe o *nečoveštvu* i opisivati izvršioce zločina kao *neljudske mon-*

strume. Holokaust je događaj koji je prouzrokovao i počinio čovek. Zlo više ne može poslužiti kao dovoljno objašnjenje za zločin. Teže je pitanje – kako je bilo moguće da obični muškarci i žene mogu učestvovati u ubijanju nedužnih, običnih, muškaraca, žena i dece.

- Nemojte koristiti simulacije u kojima će se učenci poistovećivati sa žrtvama ili sa zločincima.
- Izbegavajte opravdanja za poricanje događaja iz prošlosti. Poricanje Holokausta je ideološki motivisano. Namera onih koji osporavaju istinitost događaja je da unesu sumnju namernim iskrivljavanjem i pogrešnim tumačenjem istorijskih dokaza.
- Pokažite razumevanje za zabrinutost vaših đaka. Neki od njih, koji osećaju da se patnjama njihovog naroda ili grupe nije posvetilo dovoljno pažnje, mogu pružiti otpor učenju o progonu i ubistvima drugih. Važno je proučavati i druge oblike masovnih zločina (rasizam, ropstvo, progon, kolonijalizam) koji se posebno odnose na sastav vaših učenika.
- Podstičite svoje đake da razmišljaju o nacionalnim i lokalnim tradicijama obeležavanja godišnjica i komemoracija. Diskutujte o tome kako se, pod uticajem kulture, oblikuju uspomene i sećanja; kako se različite grupe izdvajaju iz opšte istorije i stvaraju svoje sopstvene priče; bavi li se njihov narod teškim aspektima svoje nacionalne istorije.
- Nemojte se plašiti da ispitajte mogućnost organizovanja opravdanih i miroljubivih akcija ko-

je bi bile vezane za one probleme za koje su zainteresovani vaši đaci.

- Nemojte upoređivati patnje bilo koje grupe ljudi sa patnjama drugih grupa. Nema hijerarhije patnji, ni u sklopu istorije nacizma, niti između Holokausta i drugih genocida. Treba istinski razumeti opštu poruku. Kao što nije moguće objasniti masovno ubistvo Jevreja izvan konteksta Drugog svetskog rata, tako je nemoguće izučavati ovaj događaj izdvojeno iz konteksta drugih grupa ljudi, drugih žrtava.

Mnogi autori su, nastojeći da Holokaust dovedu do razumevanja "ukazivali na (ne)mogućnost življenja, mišljenja i pevanja u senci jednog neuporedivog *istorijskog pada*, sa bremenom jednog *stečaja civilizacije*, sa svešću da je Aušvic bio ili da opet može biti moguć." (1) To pokreće pitanje sa kojim smo i mi suočeni, pitanje na koje nismo dobili odgovor: Može li edukacija biti prevencija genocida, može li se obrazovanjem i vaspitanjem sprečiti zločin?

I pored svega, na svakih 10 godina, negde u svetu (ili negde kod nas) dogodi se novi genocid. Prema Adornu, zahtev da Aušvic ne sme da se ponovi, odnosi se pre svega na vaspitanje. Učenje o Holokaustu je značajno, jer *doprinosi stvaranju duhovne, kulturne i društvene klime koja ne dopušta ponavljanje. Svaka debata o idealima vaspitanja je ništavna i bezoredna ukoliko ne govori o tome da Aušvic ne sme da se ponovi.* ●

(1) Predrag Krstić, Posle Aušvica, Treći program br. 127-128, III-IV, RTS, Treći program Radio Beograda i Filip Višnjić, Beograd 2005.

Još 338 slobodnih mjesta u srednjim školama 17. 7. 2013. Nakon dva konkursna roka još je 338 slobodnih mjesta u nekoliko srednjih škola na području Kantona Sarajevo za neka od zanimanja trećeg i četvrtog stepena, a učenici koji se dosad nisu upisali dokumentaciju mogu predati u drugoj polovini augusta. **Bh. fizičari osvojili bronzanu medalju i tri pohvale** 17. 7. 2013. Nudžeim Selimović, učenik trećeg razreda Međunarodne srednje škole iz Sarajeva, osvojio je bronzanu medalju na Internacionalnoj olimpijadi iz fizike koja je održana u Kopenhagenu. **Isamarao nastavnicu jer mu kćerka nije izgubila godinu** 8. 7. 2013. Ivica Pivac (52) nastanjen u Orahovlju kod Ljubuškog, nekadašnji policajac Policijske postaje Vrgorac (Hrvatska) i Granične policije BiH, uhapšen je u ponedjeljak u Vrgorcu, nakon što je u tamošnjoj osnovnoj školi napao nastavnicu, te u nekoliko školskih prostorija oborio ormare nezadovoljan time što njegova kćerka nije izgubila godinu. **Besplatan školski pribor za 1.890 prvaca** 8. 7. 2013. U organizaciji Udruženja građana Futurebag – Torba za budućnost, u Tuzli su jučer, pod motom "Sretno, prvaci!", predstavnicima škola koje su ove godine odabrane za ovu humanitarnu akciju uručeni torbe i školski pribor za 1.890 prvaca, a pokloni će prvacima biti dodijeljeni prvi dan škole. Donirani školski paketi uručuju se socijalno ugroženim prvacima širom Bosne i Hercegovine, neovisno o njihovoj etničkoj ili vjerskoj pripadnosti. **FBiH: Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke osiguralo 600.000 maraka za nabavku besplatnih udžbenika** 8. 7. 2013. U organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, u četvrtak, 4. 7. 2013. godine u sjedištu Vlade Federacije BiH u Sarajevu potpisani su ugovori o realizaciji Projekta nabavke besplatnih udžbenika za učenike u stanju socijalne potrebe koji pohađaju devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine u školskoj 2013/2014. godini. **Rezultati eksterne mature** 24. 6. 2013. Eksternu maturu uspješno položila 2.804 učenika: U dvorištu Osnovne škole "Aleksa Šantić" danas su predstavljene statistički podaci o provođenju eksterne mature koja je trajala tri dana u Kantonu Sarajevo. Damir Marjanović, ministar za obrazovanje, nauku i mlade KS-a na konferenciji za medije kazao je da se matura odvijala u 65 škola, a da su na ispite ukupno izašla 2.804 učenika. **Isplata stipendija najuspješnijim studentima** 24. 6. 2013. Ministarstvo finansija je u protekla dva dana realiziralo isplatu stipendija najuspješnijim studentima, koje je dodijelilo Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo. Ugovori o dodjeli ovih stipendija su potpisani 16. 1. 2013. godine, a krajnji rok za isplatu ovih stipendija za 134 najuspješnija studenta iz Kantona Sarajevo koji su ostvarili prosjek ocjena iznad devet tokom prethodnog studijskog školovanja bio je 30. 6. 2013. **Utvrđeni kriteriji o načinu bodovanja u zasnivanju radnog odnosa u obrazovanju u ZDK** 18. 6. 2013. Ministar za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK Mirko Trifunović, predsjednik Sindikata osnovnog i srednjeg obrazovanja ZDK Selvedin Šatorović i Dževad Hadžić potpisali su, u Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZDK, usaglašeni tekst novih kriterija o načinu bodovanja kandidata prilikom zasnivanja radnog odnosa nastavnika, stručnih saradnika i odgajatelja i ostalih zaposlenika u osnovnim i srednjim školama i đačkim domovima na području Zeničko-dobojskog kantona. **Ministarstvo obrazovanja KS usvojilo Statut Univerziteta u Sarajevu** 18. 6. 2013. Ministarstvo obrazovanja Kantona Sarajevo dalo je saglasnost na Statut Univerziteta u Sarajevu, čime je on postao operativan, potvrdio je ministar Damir Marjanović. Prema njegovim riječima, ovo je najbitniji korak ka integraciji Univerziteta, a sada slijedi procedura za imenovanje upravnog odbora Univerziteta, te postupak za dobijanje akreditacije. **Prosvjetari se pripremaju za generalni štrajk** 31. 5. 2013. Na Skupštini kantonalne konferencije Sindikata srednjeg i visokog obrazovanja KS-a koja je održana jučer donesena je odluka da se počnu pripreme za generalni štrajk prosvjetara. **U srednjim školama formirani klubovi "Budi muško"** 29. 5. 2013. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo u suradnji sa Asociacijom XY 28. i 29. maja 2013. godine organizira dvodnevni seminar – trening za pedagoge, psihologe i socijalne radnike/ce i nastavnice/ke. Tema dvodnevnog seminara je "Inicijativa mladića te promocija rodno-ravnopravnih normi, zdravih životnih stilova i nenasilnog ponašanja mladih". **Nastavnik pretukao učenika na maturskoj ekskurziji** 29. 5. 2013. Otac trinaestogodišnjeg učenika u Bijeljini prijavio je policiji da je njegovog sina na maturskoj ekskurziji u Vrnjačkoj Banji pretukao nastavnik, koji je, prema riječima direktora škole, van nastavnog procesa dok slučaj ne bude okončan. **Sindikati obrazovanja ustrajni u zahtjevima** 23. 5. 2013. Koeficijenti uslov za završetak školske godine: Nakon održanih protesta prosvjetnih radnika iz Sindikata osnovnog obrazovanja KS ponavljaju svoje uslove. Sindikat traži da se usklade koeficijenti i da se plaće isplaćuju u isto vrijeme. Za moguće rješenje predlažu da se osnovica smanji sa 2,76 na 2,67. Iz Sindikata srednjeg obrazovanja naglašavaju da nastava neće biti završena ukoliko se ne riješe koeficijenti. **Potpisan Ugovor o dodjeli sredstava za sufinansiranje prijevoza učenika srednjih škola** 23. 5. 2013. U zgradi Vlade u Širokom Brijegu potpisan Ugovor o dodjeli sredstava za sufinansiranje prijevoza učenika srednjih škola između Vlade Županije zapadnohercegovačke i načelnika općina Široki Brijeg, Ljubuški, Posušje i Grude. Prema ovom Ugovoru, Vlada Županije zapadnohercegovačke sufinancirat će prijevoz učenika srednjih škola u Županiji u ukupnom iznosu od 800.000,00 KM. **Ministar Damir Marjanović podnio ostavku** 22. 5. 2013. Ministar nauke, obrazovanja i mladih Kantona Sarajevo Damir Marjanović podnio je neopozivu ostavku na ovo ministarsko mjesto u trenutku kada prosvjetni radnici štrajkom upozorenja traže svoja prava. Kao razloge ostavke naveo je neuspjeh da ubijedi kolege prosvjetare da nastave razgovore, ali i kolege iz Vlade da prihvate preliminarni dogovor s prosvjetnim radnicima. **Štrajk prosvjetnih radnika** 22. 5. 2013. Nekoliko hiljada prosvjetnih radnika okupilo se danas pred Vječnom vatrom na zakazanim protestima kojima žele ukazati na loš položaj i diskriminatorski odnos prema ovoj populaciji. Prosvjednici su se potom uputili prema zgradi Vlade Kantona Sarajevo gdje su nastavili najavljeni dvosatni štrajk. **Formiran novi sindikat** 20. 5. 2013. Oko 3.500 zaposlenika u osnovnom obrazovanju Kantona Sarajevo, pored jednog postojećeg, odnedavno su dobili novi sindikat. Naime, pored Samostalnog sindikata osnovnog obrazovanja i odgoja KS, formiranog pri resornom federalnom ministarstvu, nedavno je osnovan istoimeni sindikat zaposlenih u osnovnom obrazovanju KS, koji je registriran na nivou Kantona. **Završena dvodnevna Međunarodna konferencija o predškolskom obrazovanju** 20. 5. 2013. U Sarajevu je u četvrtak, 16. 5. 2012. godine, formulisanjem zaključaka završena dvodnevna Međunarodna konferencija o predškolskom odgoju i obrazovanju "Mogućnosti uvođenja inovativnih modela i metoda odgojno-obrazovnog rada", koju je organiziralo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. Federalni ministar obrazovanja i nauke Damir Mašić na zatvaranju skupa kazao je da je Međunarodnom konferencijom označen početak dijaloga o mogućnostima uvođenja inovativnih modela i metoda predškolskog odgoja i obrazovanja. **Županijsko natjecanje za osnove iz pružanja prve pomoći** 20. 5. 2013. OŠ Antuna Gustava Matoša, Vidovice, bila je domaćin županijskog natjecanja iz pružanja prve pomoći 16. 5. 2013. godine. Prvo mjesto pripalo je ekipi OŠ Vladimira Nazora, Ođžak, drugoplasirana je ekipa OŠ Antuna Gustava Matoša, Vidovice, a treće mjesto je pripalo ekipi OŠ Rudera Boškovića, Donja Mahala. **Delegacija BiH na Drugom sastanku Platforme za Zapadni Balkan o obrazovanju i obuci u Torinu** 13. 5. 2013. Delegacija Bosne i Hercegovine, koju predvodi zamjenica ministra civilnih poslova Bosne i Hercegovine Denisa Sarajlić Maglič, učestvovala je na Drugom sastanku Platforme za Zapadni Balkan o obrazovanju i obuci, održanom 7. maja 2013. godine u Torinu. Cilj konferencije je diskusija o razumijevanju potreba tržišta rada i odgovor sektora obrazovanja na iste, te identifikiranje zajedničkih ciljeva i prioriteta u oblasti obrazovanja u regiji. **Ljetna škola srpskog jezika i kulture** 2. 5. 2013. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske pokreće Ljetnu školu srpskog jezika i kulture "Jovan" s namjerom da podstakne čuvanje i njegovanje identiteta i tradicije srpskog naroda u dijaspori. Ljetna škola će se održati u Republici Srpskoj u periodu od 15. jula do 25. avgusta 2013. godine, u trajanju od dvije sedmice. **Studenti u Foči morali prefarbati grafit s porukom Vladi RS-a "Dokle više"** 23. 4. 2013. Studenti u Foči, koji i dalje nastavu pohađaju u skućenim prostorijama nekadašnjeg ženskog zatvora u prigradskom naselju Velečevo, morali su prefarbati grafit kojim su Vladi RS-a poručili "Dokle više". Vlada RS-a je prije dvije godine kupila zgradu Magliča za Bogoslovski fakultet i obećala da će je te godine renovirati, što se nije desilo do danas. **Osnovci na času historije u Tunelu spasa** 23. 4. 2013. Učenici devetog razreda OŠ "Čamil Sijarić" posjetili su Spomenički kompleks Tunel spasa u Butmiru, gdje su imali priliku saznati sve o tunelu, njegovoj gradnji i značaju u proteklom ratu, o opsadi grada i preživljavanju Sarajlija. Posjeta je bila organizovana u okviru projekta Dani otvorenih vrata, koju Općina Novi Grad realizuje u suradnji sa Fondom memorijala KS-a. **Eksterna matura u osnovnim školama** 17. 4. 2013. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade u suradnji sa UTIC-om i svim osnovnim školama (osim specijalnih) na području Kantona Sarajevo provelo je pilot-projekat – eksterna matura, za sve učenike devetih razreda, dana 8. 4. 9. 4 i 10. 4. 2013. godine. Iako je tih dana saobraćaj zbog štrajka KJKP "Gras" bio u zastoju, to nije spriječilo da od ukupnog broja učenika devetog razreda – 2.618, testiranju pristupi 2.573 tj. 98% (samo 45 učenika nije pristupilo testiranju), odnosno da se provede pilot-projekat eksterna matura. Izvještaj o realizaciji provođenja pilot-projekta možete pročitati na web-stranici Ministarstva. **Prosvjetari iz RS-a traže povećanje plaća** 15. 4. 2013. Predstavnici sindikata zatražili su od ministra prosvjete i kulture Gorana Mutabadžića da se plate prosvjetnih radnika od 1. jula vrata na nivo plata iz prošle godine. Zatraženo je također da Ministarstvo prosvjete i kulture prilikom analize rada direktora obrazovnih i kulturnih ustanova, koji su stavili mandat Vladi na raspolaganje, uvaži mišljenje sindikata i da se, tamo gdje se utvrde, oštro sankcionišu svi oblici nepotizma i korupcije u ovim ustanovama. **Federalno takmičenje iz matematike** 15. 4. 2013. U organizaciji Udruge matematičara Ruđer Bošković, u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom održano je tradicionalno dvadeseto Federalno takmičenje iz matematike za srednje škole za učenike koji nastavu pohađaju po hrvatskom planu i programu. Na takmičenju je učestvovalo 195 učenika iz 33 škole, sa područja Federacije BiH, od Neuma do Orašja. Dvanaest najboljih matematičara-

ra učestvovat će na državnom takmičenju Bosne i Hercegovine. **Srednjoškolci iz cijele BiH ponudili 107 projekata za rješenje isto toliko problema** 15. 4. 2013. Na šestom sajmu kreditiranja u sarajevskoj Skenderiji okupilo se 600 učenika iz 107 srednjih škola i 40 gradova iz cijele Bosne i Hercegovine. Učenici su predstavili svoje projekte takmičeći se za sredstva iz fonda Socijalni dan 2012. godine u kojem je prikupljeno više od 33.000 KM.

Zvanično otvoren dnevni centar za djecu 12. 4. 2013. Dnevni centar za djecu koja obavljaju rad na ulici zvanično je otvoren u Pofalićima. Centar je do sada radio na principu projekta koji je finansirala norveška organizacija "Save the children" a od sada će raditi kao organizaciona jedinica pri kantonalnoj javnoj ustanovi "Disciplinski centar za maloljetnike".

Olimpijada projekata za učenike srednjih škola u BiH 8. 4. 2013. Petog i šestog aprila na Univerzitetu Burch izloženo je 170 projekata iz četiri kategorije: inženjering, okoliš, web dizajn i imam ideju. Na olimpijadi učestvuje 294 učenika iz Sarajeva, Tuzle, Mostara, Bihaća, Zenice, Zavidovića te drugih gradova u BiH. Žiri ocjenjuje projekte, a učenici se takmiče za vrijedne novčane nagrade, kao i stipendije za studiranje na Burchu.

Srednjoškolke se prostituisale za novac za užinu i cigarete 8. 4. 2013. Policija u Lukavcu nedavno je dobila prijavu o navodnom prostituiranju srednjoškolki koje pohađaju Ekonomsku školu u ovom gradu. Nakon prijave, MUP TK pokrenuo je istragu. Policiji je prijavljeno da nekoliko srednjoškolki odlazi u stan starijeg muškarca, koji se nalazi u neposrednoj blizini škole, a koji, navodno, ima seksualni odnos s učenicama. On im, kako je prijavljeno, daje novac za užine i cigarete, zbog čega neke od njih završavaju u stanu.

Osnovci biraju vjeronauku ili alternativni predmet 5. 4. 2013. Na posljednjem zasjedanju Skupštine Kantona Sarajevo zastupnici su usvojili izmjene i dopune Zakona o osnovnom obrazovanju i odgoju. Ovim izmjenama je regulirano pitanje vjeronauke i alternativnog predmeta čime je ispoštovana presuda Ustavnog suda Federacije BiH te omogućeno da agnostic, ateisti ali i svi drugi imaju alternativan predmet. **"Ležeći policajci" ispred novogradskih škola** 1. 4. 2013. U blizini novogradskih osnovnih škola na Otoci, Alipašinom Polju, u Boljakovom Potoku i Dobroševićima postavljani su "ležeći policajci". Cilj je smanjiti broj saobraćajnih nezgoda oko škola i povećati sigurnost učenika.

EDUS: Većina djece s autizmom provede život izolovan od društva 1. 4. 2013. U našoj zemlji najveći broj djece s autizmom provode život izolovani od društva i u potpunosti ovisnosti od porodice. Mnogi od njih nikad ne nauče ni osnovne načine komunikacije. S obzirom na nepostojanje zvaničnih mehanizama rane intervencije i kvalitetne podrške obrazovnom sistemu, nekolicina nevladinih organizacija koje pomažu djeci s poteškoćama u razvoju su jedini izraz društvene brige za ovu djecu. U okviru svog programa, i gotovo isključivo uz pomoć međunarodnih organizacija, EDUS osigurava ranu intervenciju i obrazovanje po najvišim svjetskim standardima za više od 100 djece, od kojih je najveći broj s autizmom.

Olimpijada njemačkog jezika 29. 3. 2013. Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Vlade Županije posavske u suradnji sa Goethe institutom organiziralo je u Orašju Olimpijadu njemačkog jezika za srednjoškolce iz Županije posavske. U sva tri ranga poznavanja njemačkog jezika prva su mjesta osvojili srednjoškolski iz Odžaka.

Upis u osnovne škole 29. 3. 2013. Upis prvaca u sarajevske osnovne škole počeo je za pet dana. Školskim obveznikom smatra se dijete koje je do 1. marta ove godine napunilo pet i po godina. Za prijavu je potrebno dostaviti izvod iz matične knjige rođenih i ljekarsko uvjerenje, ne starije od šest mjeseci.

Manifestacija povodom Svjetskog dana voda 26. 3. 2013. Odjel za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Vlade Distrikta-Brčko uz podršku nevladine organizacije "Centar za održivi razvoj" kao i Odjela za obrazovanje Vlade Distrikta-Brčko, organizirao je u Omladinskom centru u Brčkom manifestaciju povodom obilježavanja "Svjetskog dana voda". Ovom prigodom je oko 70 brčanskih osnovaca i srednjoškolača svojim sudjelovanjem dalo doprinos obilježavanju ovog značajnog datuma, kao i u podizanju svijesti o važnosti i očuvanju vode kao prirodno-ga bogatstva.

Pilot-projekat "Mala matura" 20. 3. 2013. U okviru realizacije pilot-projekta "Mala matura" u osnovnim školama Tuzlanskog kantona u školskoj 2012/2013. godini, 19. 3. 2013. godine u prostorijama Edukativnog centara Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta održana je obuka predstavnika osnovnih škola za korištenje on-line sistema za malu maturu. U ovaj pilot-projekat uključeno je 18 osnovnih škola koje ove školske godine imaju završne razrede i osmogodišnje i devetogodišnje osnovne škole.

Edukacija o minama 16. 3. 2013. U organizaciji EUFOR-a stacioniranog u Distriktu Brčko održano je 13. 3. edukativno predavanje u Osnovnoj školi u Vidovicama. Temu "Kako se zaštititi od mina" u trajanju jednog školskog sata pratili su učenici 4, 5, i 6. razreda te škole.

Stipendije za hiljadu studenata 13. 3. 2013. Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske stipendiraće hiljadu studenata na akademskoj 2012/2013. godini. U kategoriji uspješni studenti prvog ciklusa studija na javnim visokoškolskim ustanovama dodijeljene su 603 a na privatnim 57 stipendija. Biće stipendirano i 65 uspješnih studenata na drugom ciklusu studija na javnim visokoškolskim ustanovama. Ministarstvo će stipendirati 243 studenta prvog ciklusa na javnim visokoškolskim ustanovama u kategoriji ostali 16 studenata iz izrazito nerazvijenih opština u Republici Srpskoj te 16 studenata sa invaliditetom.

Usvojen nacrt zakona o obrazovanju odraslih 12. 3. 2013. Poslanici Kantonalne skupštine jednoglasno su usvojili Nacrt zakona o obrazovanju odraslih u Kantonu Sarajevo, koji je pripremio Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih KS. Kao razlog za uvođenje ovog zakona u Ministarstvu navode to što postojećim zakonima o obrazovanju nisu regulirane sve situacije u kojima se nalaze zaposlene i nezaposlene osobe.

Održan polusatni štrajk upozorenja u srednjim školama 7. 3. 2013. Profesori oko 30 srednjoškolskih ustanova čiji je osnivač Kanton Sarajevo 6. 3. 2013. održali su polusatni štrajk upozorenja. Prosvjetni radnici, koji su i članovi Sindikata srednjeg i visokog obrazovanja, odgoja, nauke i kulture Kantona Sarajevo, u čijoj organizaciji je održan štrajk upozorenja, traže poštovanje Kolektivnog ugovora, prema kojem budžetskim korisnicima plata treba da bude isplaćena do 5. u mjesecu. Taj dio Kolektivnog ugovora, kako tvrde u Sindikatu, kantonalna vlada ne poštuje kad je riječ o prosvjetnim radnicima.

Vlada Japana donirala 89.100 eura OŠ "Edhem Mulabdić" u Sarajevu 7. 3. 2013. Vlada Japana dodijelila je grant u iznosu od 89.100 eura, oko 174.260 KM, za projekat poboljšanja opremljenosti Područne škole Bistrić u sastavu Osnovne škole "Edhem Mulabdić" u Sarajevu.

Predstavljen priručnik za obuku članova školskih odbora 7. 3. 2013. U okviru programa "Dobro upravljanje u obrazovanju", predstavnici misije OSCE-a i Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport BPK, Gorazde, realizovali su projekat koji se odnosi na obuku članova školskih odbora. Tim povodom, predstavljen je priručnik za obuku članova školskih odbora u BPK, Gorazde.

Štrajk upozorenja Sindikata visokog i srednjeg obrazovanja KS-a 6. 3. 2013. Članovi Sindikata srednjeg i visokog obrazovanja, odgoja, nauke i kulture Kantona Sarajevo stupiće u polučasovni štrajk upozorenja ukoliko kantonalna vlada ne donese odluku da svi budžetski korisnici isti dan primaju plate, rekao je za Srnu predsjednik Sindikata Faruk Bešlić.

Primarni skrining vida kod djece predškolskog uzrasta i učenika osnovnih škola 5. 3. 2013. U kabinetu ministrice obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona prof. dr. Nade Avdibašić-Vukadinović, danas je potpisan Memorandum o razumijevanju, između Humanitarne organizacije Crkve Isusa Krista posljednjih dana (LDSC) i resornog ministarstva Tuzlanskog kantona, o provođenju projekta "Primarni skrining vida kod djece predškolskog uzrasta i učenika osnovnih škola". Memorandum su potpisali ministrica, prof. dr. Nada Avdibašić-Vukadinović i dr. Isaac C. Ferguson u ime HO LDSC-a.

Rasterećenje đачke torbe 4. 3. 2013. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo nosilac je projekta prema kojem će za neke predmete, umjesto dosadašnjih nekoliko, ubuduće biti samo jedan udžbenik. Prema brojnim istraživanjima, torbe osnovaca sada su teže i od šest kilograma, a nakon realizacije ovoga projekta bit će lakše minimalno za dva kilograma. Resorni Ministar Damir Marjanović kazao je za Dnevni avaz da je prije mjesec dana pokrenuta analiza postojećih školskih programa, te da su te aktivnosti dio zahtjevnog programa koji bi trebao imati za cilj rasterećenje školske torbe.

Sindikati osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja nezadovoljan usvojenim Nacrtom budžeta 28. 2. 2013. Predstavnici sindikata osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja te sindikata kulture na jučer održanoj pres-konferenciji i okruglom stolu o temi "Nacrt budžeta Kantona Sarajevo za 2013. godinu i položaj ustanova i zaposlenika budžetskih korisnika" izrazili su svoje nezadovoljstvo sa Nacrtom budžeta koji je usvojila vlada.

Mobing nad radnicima osnovne muzičke škole 28. 2. 2013. Inspektorat rada, zaštite na radu, socijalne zaštite i prosvjetne inspekcije Kantona Sarajevo utvrdio je da u JU Osnovna muzička škola na Ilići nad pojedinim radnicima direktor škole Mehmed Bajraktarević vrši mobing i diskriminaciju po više osnova.

Seminar o poboljšanju kvalitete obrazovanja u HNŽ 28. 2. 2013. Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa HNŽ, u suradnji s Nansen dijalog centrom iz Mostara, tijekom prošlog vikenda u Neumu je organiziralo seminar o temi: "Kako poboljšati kvalitetu obrazovnog sustava u HNŽ". Ne seminaru se govorilo o međuetničkom dijalogu u podijeljenim zajednicama, o dijalogu kao sredstvu komunikacije, o modelima obrazovanja u etnički mješovitim zajednicama u Europi, te o problemima koji su aktualni u Stocu i Čapljini.

Priručnik za obuku članova školskih odbora 28. 2. 2013. U okviru Memoranduma o razumijevanju za provođenje projekta "Dobro upravljanje u obrazovanju – školski odbori kao zagovornici promjena i odgovornog stava u obrazovanju" u Tuzlanskom kantonu, potpisanog između Misije OSCE-a u BiH i resornog ministarstva Tuzlanskog kantona, promovisan je Priručnik za obuku članova školskih odbora u osnovnim i srednjim školama u Tuzlanskom kantonu.

Nastavlja se projekat edukacije nastavnika i stručnih saradnika 26. 2. 2013. Projekat edukacije za nastavnike i stručne saradnike osnovnih i srednjih škola u oblasti inkluzije i rada sa djecom s posebnim potrebama u ustanovama za odgoj i obrazovanje u BPK Gorazde koji se realizuje uz finansijsku podršku Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport BPK, Gorazde, Federalnog ministarstva za obrazovanje te Fonda otvoreno društvo BiH, nastavlja se i u ovoj godini.

Analiza

ŠKOLSTVO U MALIM RUBRIKAMA

Edin Salčinović

Za onlist "Školegijum" pet mjeseci sam prenosio vijesti sa portala dva entitetska ministarstva obrazovanja, nauke i kulture, deset kantonalnih ministarstava, Ministarstva Brčko distrikta, te sa portala "Dnevnog avaza" i "Oslobođenja". Rečeno službenim tonom, tokom tog perioda primijetio sam stanovite pravilnosti koje su se ponavljale, a na osnovu kojih se može opisati stanje sa vijestima o školstvu i obrazovanju. Ukratko, nije dobro. Valjalo bi izgovoriti i gore riječi, ali neka ne idu iz mojih usta. Valja svakome pustiti da o tome sudu kako mu volja. Može biti da se nekome baš ovako sviđa i da na bolje ni ne pomišlja. Možda će neko reći: *to je najviše što smo mogli*. Ali, da me se ne bi osuđivalo zbog grube riječi pokušat ću iznijeti nekoliko činjenice zbog kojih smatram da se s našim školstvom postupa loše čak i onda kada se o njemu samo vijesti pišu.

Slovo o kvantitetu

Brojevi su neumoljivi. Nemaju razumijevanja za našu stvar i ne stide se pokazati sramotu. Kazuju ono što bi druge riječi zavile tajanstvenim velom opravdanja, jer, jelte, stvar, kakva je da je, naša je. Zato na početku analize iznosim brojeve.

Za ovih pet mjeseci prenio sam tačno sedamdeset i još jednu vijest. Istina, selektirao sam, nisam prenio baš svaku glupost. Vodio sam se mišlju da svaka vijest treba donijeti neku informaciju ili činjenicu koja se u izvjesnom smislu tiče dobrobiti škol-

stva. Uzimao sam, uvjetno rečeno, i pozitivne i negativne informacije i činjenice, bilo mi je važno samo da se odnose na neki konkretan problem, proces ili zbivanje. Škart što sam ga odbacivao iza školstva u najavi skrivao je nešto drugo: promociju ministarske ličnosti, reklamiranje političke partije ili prenošenje glasina bez novinarskog dokaza. Ponešto je odbačeno samo zato što je besmislica. Ali o tome ću više govoriti u drugom dijelu teksta. Zasad se, kao davljenik za spasonosno uže, držim brojeva.

Pri prebrojavanju najlakše je krenuti od onoga što se ni ne mora brojati. Stoga ću najprije eliminirati one koji i nisu objavljivali vijesti. U tu svrhu potrebno je napomenuti da od deset kantonalnih ministarstava tek tri imaju zasebnu internetsku stranicu (ministarstva Sarajevskog, Tuzlanskog i Bosansko-podrinjskog kantona), dok se ostalih sedam, kao i Ministarstvo Brčko distrikta, koriste internetskim stranicama kantonalnih vlada, odnosno vlade distrikta. Formalno, nadam se da ćete se složiti, to ne predstavlja nikakvu smetnju, je li, kao da je važno da li vijest objavljujete na ovoj ili onoj web-adresi. S jednim portalom za sva ministarstva i organe vlade lakše je stvoriti iluziju rada, važno je da se čovjeku pred očima nešto zbiva (iako, s druge strane, to od političkog kadra ispada donekle nesmotreno, jer bi mnogo više povjerenja u ozbiljan rad ulijevalo ako bi se na zasebnom portalu svakog ministarstva svakodnevno događao rad). No, nije

moje da dijelim savjete kako da se kantonalna politika vodi. Neki stručni ljudi koji su u vještinu političkog upravljanja, dakako, daleko bolje upućeni smatraju da su internetske stranice idiotarija i da samo budale o tome nekakvog računa vode. Primjerice, u Srednjobosanskom kantonu, na web-siteu vlade posljednja objava u rubrici "Novosti" datirana je danom 19. 12. 2012. ljeta gospodnjega. Dakle, iz čistog računa za mojih pet mjeseci kao rezultat dobivam nulu. Isto toliko vijesti sam prenio i sa portala vlade Unsko-sanskog kantona, iako moram reći da se na ovom portalu rubrika "Novosti i najave" redovno osvježava, samo što iz nekog razloga škrtare s vijestima o obrazovanju i školstvu. Sa stranicama ostalih kantonalnih vlada stvari stoje kudikamo bolje, ima i takvih sa kojih sam, časna riječ, prenio čak po četiri vijesti. Evo tačnih brojeva: Zeničko-dobojski kanton – tri vijesti; Županija zapadnohercegovačka – dvije vijesti; Županija posavska – tri vijesti; Hercegovačko-neretvanska županija – dvije vijesti; Hercegbosanska županija – četiri vijesti. Vidite kakvim su ažurnim ljudima neke vlade u ruke prepustile svoje portale.

Sa portala Vlade Brčko distrikta prenio sam cijelu jednu vijest o školstvu.

Od ministarstava koja imaju zaseban portal najlošije stoji Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona. Sa njihove stranice prenio sam cijele četiri vijesti, a za ovih pet mjeseci objavili su ih još pet, svojevrijedno sam odlučio da se školstva ne tiču ministrove ingerencije u kantonalnom sportu. Sa portala Bosansko-podrinjskog kantona prenio sam pet vijesti, mada treba reći kako ovaj portal, u odnosu na ostale, izgleda sasvim pristojno. Za moj period, u rubrici novosti bile su čak šezdeset dvije objave, samo je, eto, bilo mnogo čestitki, izvještaja, poziva, itsl. Rekordan broj vijesti prenio sam sa portala Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, nevjerovatnih šesnaest. Ta brojka me toliko oduševljava da cijelom Ministarstvu, bez obzira što je to možda neukusno, moram izreći pohvalu. Samo tako nastavite, najvažnije je da se radi mirno i hladne glave.

Sa portala entitetskih ministarstva u zbiru sam prenio jedanaest vijesti, osam sa portala Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, sve ostale sa portala Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske. Varaju se svi koji misle da je ovakav omjer načinjen sa zlim namjerama, sve do ovog časa nisam znao kakvo je stanje, a da jesam – isti-

na, može mi se prigovoriti zbog neopreznosti – spriječio bih ovakvu neujednačenost, kunem se čašću da bih vijesti prenosio ravnomjerno.

Sa portala Oslobođenja i Dnevnog avaza sveukupno sam prenio dvadeset sedam vijesti (petnaest iz Oslobođenja i dvanaest iz Dnevnog avaza, ali je taj podatak irelevantan budući su na oba portala često objavljivane identične vijesti i samo je slučaj komedijant presudio sa kojeg ću je uzeti). Od ovih dvadeset sedam, šesnaest vijesti je iz rubrike "Sarajevo", odnosno "Kanton Sarajevo". Ne spominjem ovo zato što bih htio reći da su dvije trećine vijesti iz Kantona Sarajevo zato što taj kanton ima privilegovan status u medijima, jok, hoću samo reći da je svijet čudno mjesto, negdje je vijest da je ispred škole postavljen "ležeći policajac", a negdje morate istući nastavnika ako želite u medije. Tako je to, ne želi se svako zbog banalnosti po novinama povlačiti.

I to je sve za pet mjeseci. Dobro, bilo bi pošteno oduzeti posljednji mjesec, jer to je otišlo na školske ferije.

Slovo o kvalitetu

Ako sam o kvantitetu govorio ružno, o kvalitetu vijesti o školstvu morat ću još ružnije. Ne zato što mi se tako prohtjelo ili što su mi namjere zle, već me na to primorava materija. Da je po mojoj volji, drugačije bi bilo, ali protiv materijalnih činjenica se ne može. To opet ne znači da ne griješim kada ih posmatram i ne pretjerujem s ocjenama, ali mogućnost da su nam sudovi različiti neće uticati na činjenice.

Kada već spominjem činjenice, dobra je prilika da pokažem nekoliko vijesti koje nisam htio prenijeti. Evo kako je, primjerice, na stranici Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke napisana vijest od 28. 5. 2013. u kojoj se govori o nagradi koju je osvojila pijanistica Naomi Druškić: *Ministar Mašić čestitao mladoj bh. Pijanistici Naomi Druškić: Federalni ministar obrazovanja i nauke Damir Mašić uputio je čestitku pijanistici Naomi Druškić (...)*. Uz to ide i odlomak iz čestitke, te prigodne lijepe želje. Tako je ministarska čestitka postala vijest, a gospodin ministar Mašić je od epizode postao djelatno lice. Samo, eto, ja, budući sam svojevoljno, nešto mislim da vijesti o čestitkama gospodina ministra Mašića nemaju baš nikakve veze sa školstvom i obrazovanjem, i samo zbog te sitnice odlučio sam da ovu vijest ne prenesem.

Evo još jednog primjera gdje sam bio svoje glav: Министар просвјете и културе Горан Мутабџија са сарадницима посетио је данас изложбу “Надежда Петровић: с обе стране објектива” у Музеју савремене уметности Републике Српске у Бањој Луци. Ова вијест је дана 2. 8. 2013. објављена на web-siteu Министарства просвјете и културе Републике Српске. Изгледа да господина министра Горана Мутабџију, као и колегу на федералној страни, прати биограф на државном задатку, труди се тај забилежити сваки министров корак. Сва срећа да је господин министар успио кришом utrčати у јавни заход, јер да није знали бисмо и како је искористио прилику да се поразговори са управником док су овјеравали рад институције из сусједних kabina.

Још једна вијест коју нисам хтио пренијети, а објављена је на portalу Владе Унско-санског кантона, баš на дан 15. априла ове године: *USK први у Федерацији БиХ по укључености Рома у систем образовања*. Немојте ме осуђивати док не прочитате шта се крије испод овог наслова: *Dr. Lipovača i ministar obrazovanja u Vladi Unsko-sanskog kantona Dario Juric zajedno su danas organizirali prijem za Seada Đemalija, predsjednika bihačkog udruženja “Rom” i člana Vijeća nacionalnih manjina USK te Selmu, Mersuda i Feridiju Selmana, mlade bihačke studente slikarstva i grafike na banjalučkoj Akademiji umjetnosti*. Хајте молим вас, зар да повјерујемо како је Унско-сански кантон први у Федерацији БиХ по укључености Рома у систем образовања само зато што су премијер и министар новчано наградили троје студената. Мислим, можда је за вас то довољно, признајем да сам рођен песимистићан.

Сматрам да су три примјера довољна да би се shvatilo какве вијести нисам преносио. Сада треба нешто рећи о онима што сам их пренио. Све вијести које сам пренио могле би се најприје разврстати у двије велике групе: 1. вијести са портала министарстава и 2. вијести из независних медија (у овом случају Ослобођење и Дневни аваз).

Све вијести са портала министарстава могу се подијелити у двије подгрупе: а. Школска такмичења и б. Имплементација и прикључење.

За прву подгрупу не наводим никакав примјер, мислим да је ту све јасно, је ли, увијек се досљедно поброји, гдје се одржава такмичење, у чему се даци такмиће, из колико школа долазе учесници, и на крају се ипишу имена побједника.

За другу подгрупу навест ћу примјер (вијест објављена на portalу Министарства образовања

Босанско-подринског кантона, 18. 2. 2013.): *World Vision finansiraće projekte unaprjeđenja formalnog obrazovanja u pet osnovnih škola: U Ministarstvu za obrazovanje BPK Goražde danas je sa predstavnicima organizacije World Vision razgovarano o unaprjeđenju formalnog obrazovanja kroz realizaciju projekata koji će se provoditi u pet osnovnih škola na području našeg kantona*. Потом се попишу учесници, наведу се циљеви, спомене се имплементација, и пројекат се углавном заборави. Никада није објављена вијест о конкретним резултатима провођења nekog пројекта. У том смислу, у ову подгрупу се могу убројити и вијести о семинарима и сједницама министарстава.

Вијести из независних медија могу се разврстати у три групе: а. Штрајк и синдикат; б. Црна хроника и с. Остало.

Ако је судити по новинским извјешћима, сав посао Синдиката образовања (постоји више синдиката) јесте да најављују штрајк. О томе се не може много рећи. Просвјетни радници незадовољни су niskим приманијима, председник синдиката најављује штрајк упозорења, рјеђе генерални штрајк, позива се влада да до одређеног рока донесе одлуку и усвоји захтеве синдиката, и тако од најаве до најаве. Не каже, можда је за ових пет мјесеци и одржан неки штрајк упозорења. Али то се мене свакако не тиће, хтио сам вам само приближити садржај вијести о штрајку.

Из друге подгрупе издвојити ћу неколико наслова: “Ишамарао наставницу јер му кћерка није изгубила годину”; “Наставник pretukao ученика на матурској екскурзији”; “Средношколке се prostituisале за novac за ушину и cigarete”. Мислим да томе не треба никакав коментар, те се вијест од осталих у “Црној хроници” разликују тек по томе што су везане уз школе.

У трећој подгрупи можете читати вијести о “лежећим policajcima”, часу историје у Tunelu spasa, дачким torbama, donacijama Владе Јапана, etc. шта да вам о томе кажем, вијести као вијести.

И то је све. Сада вам се чини да претјерујем када кажем да је то слабо. Мислите да нема већих проблема у процесу образовања, слажете се са синдикатом да би се сви проблеми ријешили само кад би се повећала та проклета основица. Па добро, вана на волју, вашим је парамма све то исплаћено. ●

Гдје престаје фикција, а гдје почиње истина?

ПРИЧА О ДЈЕЧАКУ

Марица Бан

“Они су се смијали мени што сам другачији, а ја сам се смијао њима што су сви исти.” Буковски

Дјечак свако јутро устаје у пола седам, доручкује и погледа шта има новог на Интернету. Највише га занима шта се дешава у свијету... До школе има четири километра, од тога километар треба препјешачити до станице, а онда путује аутобусом или га неко повезе аутом. Иначе живи на периферији, у згради са још пет породица једнаког социјалног статуса. Рубни дио града, рубни дио егзистенције.

Живи са оцем пензионером, мајком домаћицом и братом који ради у оближњој творници за скромну плату. Отац, брат и он имају проблеме с видом; он носи наочале са огромном диоптријом. Завршио је основну школу довољним успјехом.

У њу је уписан, упркос потешкоћама у развоју, без категоризације. И то је случај какав постоји у многим школама. Таква дјеца похађају редовну наставу па ако шта науче – добро и јест. Учитељи и наставници нису обучени да изађу усусрет њиховим специјалним потребама, а министарствима је још увијек скупо појачати школе дефектолозима и психолозима. Сматрају да је педагог довољан и рачунају на савјест просвјетара, којима је задаћа помоћи сваком ученику, без обзира на његове способности и могу-

ћности, па макар оне биле знатно мање од очекиваних. Нек се снађу, ко како умије.

Једноставно! Професор-мултипрактик!

Треба истовремено предавати на двије стране, имати двије припреме, од тога једну с пуно слика, за ђаке којима читање не иде најбоље.

И при томе одржавати пажњу у разреду, заинтересовати ученике, имати их на оку и опомињати их ако типкају на мобител, одвијају шарафе са столица, шарају по клупи.

И питати се у какве то људе одрастају кад им је разваљивање намјештаја већи изазов од помоћи другу коме је помоћ потребна.

Јер баш у један такав разред средње школе уписао се Дјечак. Није ишло баш сасвим глатко. Зборница је вртила главом, шта с њим, ни писати како треба није научио! Али Дјечак је уредан, савјестан – има руксак, теке и оловке. И да! – не зна, али жели писати! И пише, али то нико не умије прочитати, осим њега.

Профа босанског се у почетку љути и даје му јединице на писменим вјежбама. Не љути се на њега него на небригу, на све оне који су пропустили да ураде све што се могло урадити. Помишља да га пошаље на поправни. Али чему? Неће доћи ништа писменији него у јуну, само ће навући на себе очев гњев и можда покоји подсмјех у разреду. Иако, многи га знају још од основне, и не задиркују га. Прихватили су га таквог какав јесте. Временом и професори.

уз cestу да га не удари ауто. Отац је узимао продужни кабл и тукао га по ногама. Мајка га је бранила. Не туче га више и времена су се промијенила, сад је мајка главна у кући и отац не смије зучнути кад “мама лупи шаком о сто”.

Често оде код родбине на село, јер они имају камион па и њему дају да вози. Научио је возити и планира једног дана себи купити Голфа двојку. То би му било сасвим довољно. Али, треба прво исполагати категорије, јер може доћи у неприлике ако вози без возачке. Полиција га због тога може казнити и забранити му полагање. То би га коштало планова које има за будућност...

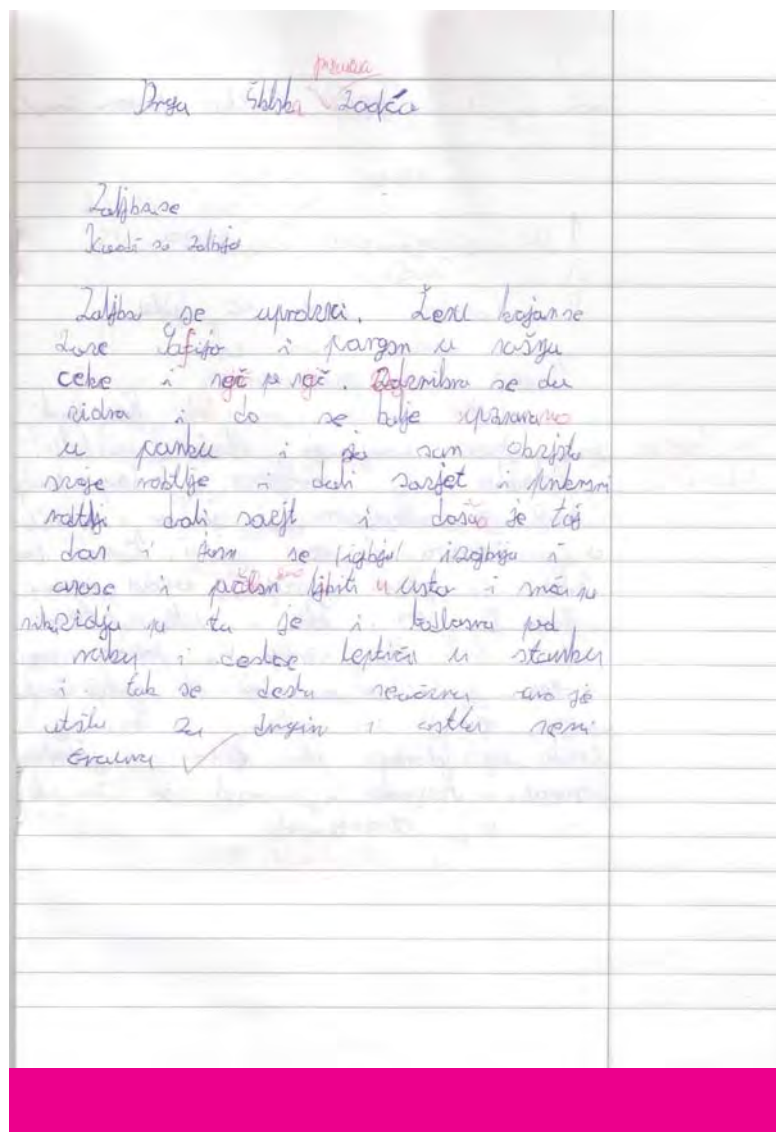
А планира отићи у Канаду. Тамо има рођака који вози камион у руднику. Могао би и њега запослити. Јесте то тежак посао, и земља је хладна, али се добро плаћа. Енглески језик није проблем, помало га разумије. Јединицу из енглеског има јер не зна писати. А срам га је и читати наглас, јер му се неки у разреду смију.

Кад заради паре на руднику у Канади, вратит ће се у Босну! И купит ће велику кућу, близу зграде гдје сад живи. Има једна која му се јако допада и човек је дуго продаје, па је и не цијени пуно. Живјет ће без родитеља и добро ће се снаћи сам, јер гледао је како мама пече пиле и он ће тако правити ручак себи. А мама га и највише нервира, јер му не каже на вријеме шта треба купити, него тек кад он дође кући и расприми се...

Ријетко излази. Нема много пријатеља. Понекад оде до родице да мало попричају. Ријетко му дође пријатељ Ален па изађу да прошетају, а он код Алена никад не иде, јер он живи као подстанар и стално сели с мјеста на мјесто.

А ни Дјечак нема пуно слободног времена, јер ради. Иде у шуму и скупља дрва па онда их продаје. А скупља и жељезо. Иако је жељеза све мање. И ништа му од тих послова није тешко. Ево, ове патике и мајицу је купио кад је продао жељезо! То је кад се среди за Мирну! По њих је ишао у град, јер је једном прије купио јефтине патике с пијаце. Док је допјешачио до куће, отпао му је ђон и био је јако љут на себе што је купио јефтину обућу.

Новац који има чува. Дио даје родитељима, дио оставља себи, за возачки па за Канаду. Неће га потрошити у кафићу. Можда се некад почастећевапима и Цоца-цола-ом.

А кафу, кад понекад оде с друговима, плаћа свако себи. Никад се није напио. Не би желио да се срамоти кад се напије, јер су сви пијанци смијешни и праве будалу од себе.

Једном је путовао у Мостар. Хтио је скочити са Старог моста, али му неки људи нису дали. Опасност га привлачи.

И Мирна. :-)

Ево, Професорица јој је рекла коју лијепу за њега. :-)

Nastavna praksa

I NASTAVNO, I ZABAVNO,

Namir Ibrahimović / Semira Džanić

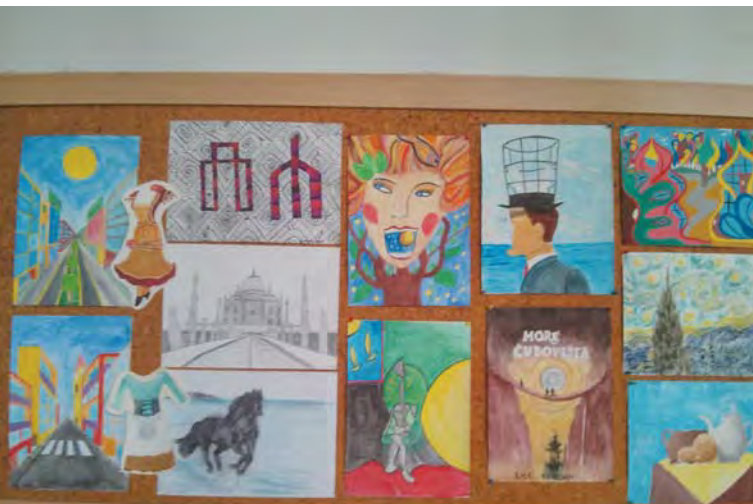
Dvije priče o časovima koji traju duže od nastave...

Kad učionica postane galerija

Posljednji je sat likovne kulture u tri odjeljenja Osnovne škole *Petar Bakula* u Mostaru u ovoj školskoj godini. Ocjene su zaključene, osim poneke nedovoljno visoke. Učenici i učenice (nekolicina njih) koji žele veći broj za svoj trud prilažu svoje radove. Iz opuštenosti kojom to čine, iz komentara ostalih, ali i iz cjelokupne atmosfere u učionici, osjeća se oduševljenje ovim časovima u školskoj

godini na izmaku. Ne štede riječi hvale za svoju nastavnicu, koja im *na početku časa objasni šta će raditi, koju tehniku će koristiti, i to traje nekoliko minuta, a nakon toga se pretvaraju u umjetnike i umjetnice*. Posebno im se sviđa što nastavnica cijeni originalnost i što traži da svako objasni šta je, kako i zašto radio. Npr. kad su radili perspektivu, zadatak je da se iz jedne tačke posmatranja precizno odrede proporcije i na papiru dobije privid trodimenzionalnosti. Ali, na kraju je ispalo super.

Likovna kultura je nezasluženo zapostavljen predmet u bh. obrazovanju; uz muziku, sport i tehniku, likovno služi samo popravljajući prosjeka

općeg uspjeha đaka. Kristina Soldo-Gašpar, nastavnica čijim su časovima đaci u pomenutoj mostarskoj školi oduševljeni, nije sretna zbog toga:

Ovako zamišljena likovna kultura nije u funkciji razvoja svojih mogućnosti svakog djeteta i trebalo bi to mijenjati. Ona bi morala imati važnije mjesto u nastavi i ne samo zbog upoznavanja s umjetnošću. Dokazano je da pokreti kistom razvijaju motoriku kod djece a samim time pomažu u boljem povezivanju sinapsi u mozgu. Time pospješuju vlastitu kreativnost, otvaraju put stjecanju brojnih sposobnosti.

Ali kako da to urade u okviru postojeće norme?

Teško, ali ne i nemoguće:

Likovno stvaranje je proces. Moj zadatak je da ga pratim od početne ideje do završetka i da im pomazem, ako je po-

trebno. Ako ne stignu na času, mogu završiti kući. Svaki put ističem koliko je važna originalnost, koliko je važno da oni kreiraju nešto novo. Bitno je biti uz njih dok rade, razgovarati s njima, poticati ih da budu što smjeliji.

Rezultati su izvrsni. Jedna učenica je napravila svoj rad tako što je iz sveski iskružila crteže nastale u trenucima dosade na drugim predmetima. *Ovaj krug je nastao na satu vjeronauka, kaže. Obično na časovima bude dosadno pa mi ništa drugo ne preostaje nego da crtam.*

Drugi je učenik, pak, napravio kolaž od novinskih isječaka. Ormar je pun materijala za izložbu kojeg se nijedan školski ali i mnogi galerijski zid ne bi postidio: tehnika vitraža, crtanje rada sa perspektivom, nadrealizam, kreiranje plakata, izmišlja-

nje stolica, dizajniranje cvijeta koji još niko prije nije vidio, zbirka kolaža inspirisana Picassovom Guernicom. Đaci su pravili i kalup od silikona u obliku srca, a onda je kalup služio za pravljenje svijećnjaka od gipsa. Sa panoa u učionici čak je još plaše čudovišta koja su napravili petaci, nakon što su, ne znajući čemu će služiti, donijeli potrošene rolne toalet papira, vunu, dugmiće...

Posljednji je sat likovne kulture u Osnovnoj školi Petar Bakula u Mostaru. Nastavnica Kristina Soldo-Gašpar zadužuje redare da pregledaju sve mape, izdvoje čiste listove, a da ostale radove spakuju kako bi se oslobodio prostor za nove buduće male umjetnike. Oaza kreativnosti u pustinji promašenih obrazovnih ciljeva...

Nakon rada u okviru projekta *Nastavnik voditelj promjena* (rad sa stručnjacima iz proMENTE-a) časovi bi naredne školske godine trebali biti još zanimljiviji i funkcionalniji.

Namir Ibrahimović

Čelava u gimnaziji

Prva profesionalna iskustva stekla sam u Prvoj bošnjačkoj gimnaziji. Nakon godinu i po rada sa učenicima, mogu reći da je profesorski poziv, pored svih neočekivanih teškoća i prepreka, pun i očekivanih stvaralačkih sloboda i užitaka. Prostor gdje su ovi trenuci uživanja naročito prisutni su časovi u odjeljenjima jezičkih izbornih grupa.

Učenci koji su samim izborom usmjerenja pokazali da vole čitati, pisati i govoriti otkrili su koliko je lijepo i glumiti ili režirati.

Kako je drama žanr koji je u lektiri prisutan od prvog razreda srednjoškolskog obrazovanja, a u teoriji se, pojednostavljeno, naučilo da je to književno djelo namijenjeno izvođenju na pozornici, tako nam se u posljednjem razredu učinilo da je krajnje vrijeme da makar *namjenu* jedne drame ostvarimo. Predložila sam *Čelavu pjevačicu*.

Nakon prvog zajedničkog čitanja, jako puno smijeha i razgovora o tekstu, đaci su odlučili da je Joneskova antidrama ono što će oni pokazati publici. Sa jedne strane imali smo djelo koje je po svojim porukama itekako aktuelno, a sa druge strane broj prisutnih likova, uz sve neophodne segmente pozorišta, omogućio je učešće u radu svih đaka jedne izborne grupe. Alhemijsko pretvaranje djela u predstavu, kako je neko tačno nazvao ovaj postupak, trajalo je oko dva i po mjeseca. To je bio period u kojem su đaci imali redovnu nastavu i provjere znanja iz deset predmeta, pisali su svoje maturske radove i pored svega toga odlučili su učiti tekst i spremati predstavu kod kuće te dolaziti na po dva-tri dodatna časa kako bi naš mali projekat bio doveden do kraja. Na premijeri, 5. decembra 2012. godine, dokazali su da ne rade svi đaci samo ono što moraju i samo za ocjenu, nego da su spremni jako puno raditi i za ono što vole.

Iako su organizirani odlasci u pozorište bili prisutni i ranije, u periodu kada smo radili na vlastitoj predstavi i po njenom izvođenju, postajali su sve češćim. Magija igranja nije nam više bila zanimljiva samo iz perspektive analiziranja teksta i tumačenja njegovih poruka. Sada je to postalo polazištem, a broj ciljeva se povećao. Zagledali smo scenografije, kostime, pokrete, govor, ali i publiku. Pratili smo i analizirali koliko su u vezi svi elementi pozorišta sa temom drame koja se izvodi.

Koristi od ovakvog rada nisu imali samo đaci koji su radili na predstavi. Kao mentorica ovog malog projekta i ja sam mnogo naučila, a kako su predstavu pogledala i druga četiri maturantska odjeljenja, mogla sam je koristiti prilikom interpretacije avangardnih drama na časovima lektire. Lakše je bilo pojmiti da sama drama nije apsurdna iako opisuje taj teški fenomen apsurdna u svijetu i književnosti.

Da bismo dobili objektivnu predstavu o onome što smo mi napravili, odlučili smo se prijaviti na

srednjoškolski festival. Selekcija 11. festivala srednjoškolskog dramskog stvaralaštva izdvojila je našu *Pjevačicu* u užu krug i pozvala nas na nastup u Konjicu. Euforija oko priprema iznova je započela, a trema porasla. Sve je postalo jako ozbiljno. Trebalo je izaći na pravu scenu, pred publiku koja više nije sastavljena samo od roditelja, prijatelja i profesora. Dodatna nesigurnost pojavila se kada smo upoznali grupe iz drugih gradova. Iako je festival amaterskog stvaralaštva, u odnosu na naš rad, svi koji su tamo nastupali bili su profesionalci. Iza njih stoje godine dramskog rada, predstave, festivali itd. Ili, ako ništa drugo, makar godine rada u dramskim školskim klubovima. Uvidjeli smo da manje sredine puno više pažnje posvećuju ovakvom vidu učenja i zabave. I pored svih pozorišta i mogućnosti koje se nude u glavnom gradu, bili smo jedina prijavljena predstava iz Sarajeva. Ono što nas je moglo osloboditi treme bila je činjenica da smo mi samo jedno odjeljenje koje je odlučilo igrati se i učiti, bez ikakvih očekivanja u vidu nagrada.

Ovim đacima nagrada je i to što su nakon silnog uloženog truda od Škole dobili jedan dan slobodan i plaćene sve troškove vezane uz odlazak na Festival. Bila je to još jedna ekskurzija maturanti-ma, divno druženje i, opet, prilika za učenje kroz dramske radionice sa članovima žirija. *Nagrada za scenski govor* koja nam je dodijeljena na svečanosti zatvaranja Festivala zaokružila je ovaj pozorišni život *Čelave pjevačice* do nekog novog proživljenja.

Semira Džanić ●

Downov sindrom – fikcija i faksija

IDEJE ZA BOLJE SUTRA

Osman Zukić / Jasmina Bajramović

Sajam ideja inkluzije 2013. po drugi put se održava u Sarajevu

Svjetski dan osoba sa Downovim sindromom obilježava se 21. i 22. marta. U BiH, isključivo zahvaljujući inicijativi pojedinih nevladinih organizacija čiji su članovi i roditelji djece koja se svakodnevno suočavaju sa poteškoćama prilagođavanja poprilično krutom bh. obrazovnom sistemu, ovaj je dan priznat i obilježen. Udruženje *Život sa Down sindromom*, zajedno sa partnerima, Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke i udruženjem *Društvo ujedinjenih građanskih akcija – DUGA*, i ove je godine organizovalo Sajam ideja inkluzije 2013. Kroz pozive objavljene na službenoj web-stranici, udruženje je uključilo veliki broj učesnika obrazovnog procesa iz Sarajeva, Tuzle, Zagreba, Pančeva, Bihaća, Goražda, Zenice i Visokog, Bosanske Krupe, Konjodora i Prijedora, a osnovni cilj bio je prikazati dobre prakse u inkluzivnom obrazovanju i ideje koje bi dovele do poboljšanja ovakvog vida obrazovanja.

Svi kotači u pokretu

Dom mladih u Sarajevu, gdje se manifestacija održavala, bio je pun djece koja su trčkarala od jednog do drugog stola, pričajući sa volonterima i razgledajući izložbe crteža malih umjetnika. U centralnom dijelu bio je smješten veći broj radionica, gdje su najmlađi učesnici bili vidno koncentrisani na izrađivanje slika, donošenje "opreme" u vidu flomastera, papira, vodenih bojica; drugi su, pak, slu-

šali djevojčice koje su svirale gitaru i obezbijedile muzički program. Djeca su ozbiljno shvatala svoje zadatke i pomagala su starijim volonterima u držanju reda, ali su imala prilike i da se opuste i upoznaju svoje vršnjake iz drugih gradova i škola igrajući se balonima. U stanju spremnosti za svoje nastupe bili su i horovi pojedinih škola, kao i recitatorske i plesne sekcije. Kako umor i žed ne bi prevladali, tu je bio i mali šank sa osvježanjima – sokovima za djecu. Užurbanost i vrevu koji su vladali u ovom prostoru djelovali su opuštajuće i stimulativno; vidljivo je koliko je i djeci i odraslima ovaj događaj važan, i koliko je bitno vidjeti rezultate maštovitosti i kreativnosti mališana sa Downovim sindromom. Naime, ovaj događaj nije samo za njih već i za one koji misle da ovu djecu treba izdvajati, upisivati ih u *specijalne škole* i onemogućavati im kvalitetan život. Udruženja su obezbijedila i velik broj promotivnih materijala, letaka sa kontakt-telefonima udruženja za novopečene roditelje i različitih brošura koje se tiču kvalitetnog i dobrog odgoja, kao i sprječavanja pojava poput nasilja u porodici; ovi su materijali bili dostupni na stolovima smještenim van glavnog manifestacijskog prostora, tako da je svako mogao dobiti svoj primjerak. Na jednom od letaka ispisani su mitovi i činjenice o osobama sa Downovim sindromom: neki od mitova tiču se kratkoće životnog vijeka, nemogućnosti zapošljavanja, fizičkog izgleda itd. Događaj je zamišljen kako bi svakim svojim segmentom podsjećao kako se ova djeca, po svojim potrebama, željama i snovima, ne razlikuju od dru-

gih; oni su se zajednički družili, zajednički pripremali za svoje "performanse", skupa se ohrabivali, razbijali tremu i skupa nastupali.

I ministar garantuje prava

Zvanični početak manifestacije označilo je obraćanje kako organizatora i roditelja tako i federalnog ministra obrazovanja, Damira Mašića, koji je izjavio da se ljudska prava stječu rođenjem i, kao takva, ne mogu zavisiti od volje države. Ta prava imaju i djeca sa poteškoćama u razvoju i njima treba prilagoditi obrazovni sistem, jer je sistem produkt potrebe za obrazovanjem, koje nema bez njenih najbitnijih učesnika. Direktorica udruženja DUGA, Anka Izetbegović, objasnila je da je sajam osmišljen kako bi prikazao čime se djeca i njihovi

učitelji, nastavnici, pedagozi bave tokom čitave godine. Također, sa današnjim danom nije kraj: za 22. mart predviđeno je održavanje konferencije *Inkluzija u obrazovanju i odgoju – od legislative do primjene*, gdje će resorna ministarstva imati priliku da javnosti pokažu dokle se došlo sa procesom inkluzije i koji su rezultati dosadašnjeg rada.

Ideje su tu, i one su otjelotvorene kroz veliki interes škola sa područja BiH, Hrvatske i Srbije: svi su oni došli da prikažu kako inkluzija nije samo mrtvo slovo na papiru zakona, već rad i borba. Dosadašnje aktivnosti organizatora pokazuju da inicijativa postoji, ali da fali podrške u provođenju ideja i tokom ostala 363 dana, kada djeca nezvanično i tiho obilježavaju svoju svakodnevnicu, bez pompe i obećanja. ●

OSMIJEH KREZAVE BOJE

46 BROJKE ILI SLOVA + **48** "VASPITNA MJERA" JE KAZ-
NENO DJELO + **50** ZAMALO PA IDEALNO + **52** DNEVNIK
NASTAVNIKA + **56** POKLONI UČITELJICAMA: SKROM-
NOST NIJE VRLINA + **58** POHVALA RODITELJIZACIJI

Очима родитеља

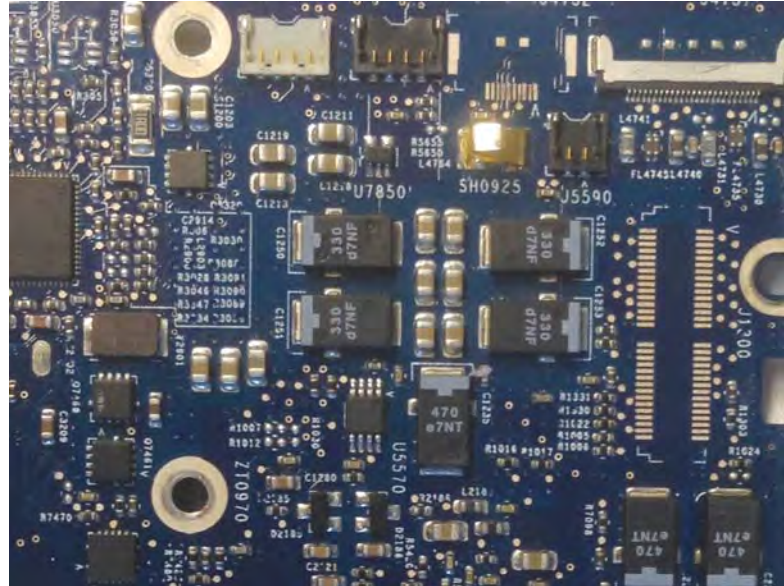
БРОЈКЕ ИЛИ СЛОВА

Ламија Бегагић

Шта прелазак са описног на бројчано оцјењивање заправо значи дједи и њиховим родитељима?

У први разред деветогодишњег образовања мој је син формално уписан прије двије године. Но, у септембру је, кренувши у трећи разред, пошао у прву праву школу. Ова година, сложили су се са мном и други родитељи и професори(це) разредне наставе, изазов је на који ни њега ни његове вршњаке, а ни нас родитеље, нико није припремао – сви смо се скупа нашли у небраном грожђу.

Одједном, гле чуда, у уџбеницима су неке ствари о којима мој син досад није знао ништа. Из уџбеника, очекује се од њега, сада заиста треба учити нешто ново, а не тек подражавати стварност и читати оно што искуствено већ годинама зна – како руке треба прати и како породицу чине родитељи и дјеца, како је дрво високо, а жбун низак. Одједном су ту нека слова која досад није знао и неко ново писмо. Одједном је ту таблица множења, дијелење, једначине, мијешање рачунских операција. Ту су видик и видикова линија, ту је размјера, ту је цртање географских карата, тлоцрта, нацрта и бокоцрта. Ту је сада и страни језик – енглески. Ту је и свеска за лектуру и неке књиге које у току школске године треба прочитати, па о њима у ту свеску нешто и записати.

А шта више није ту? Више нисмо мали, каже учитељица, и више нема потребе да понекад будем дијете дана. Више на почетку часа не сједимо у кругу и не одржавамо јутарњи састанак. Не пишемо више на табли како се осјећам. Нема више сакупљања звјездица и ласкавих титула поноса мјесеца због којих се знао осјећати заиста поносно. А кад смо код осјећања, нема више ни смјешка, ни љутка, ни звјездица. Сада су ту бројчане оцјене, од један до пет. Ту је сада и уписивање оцјена у дневник и важност да се оне нађу у тој Светој Књизи, а не тек у уџбенику или свесци. Ту су сада и калкулације да ли си може приуштити једну четворку а да ипак има закључну петицу. Открио је, сада, и значење закључне оцјене и начин њеног закључивања. Како сад све то и како одједном?

Полазак у трећи разред је из мог родитељског искуства заправо засјенио полазак у школу и све изазове које тај тренутак уноси у живот дјетета и родитеља.

Трећи је разред, усудила бих се рећи, заправо највећи изазов у разредном школовању, како дједи тако и учитељи(ца)ма и родитељима, јер је наставни план и програм заиста преоптерећен градивом, а оно што је још важније не наставља се континуитет усвајања знања из претходне двије године, од дјецe се одједном очекује превише стрпљења, упорности и одговорности на коју нису научени. С друге стране, докидају

се неке добре ствари које је реформа унијела у прва два разреда, тако да је бројчано оцјењивање, навођено као велика новина на коју дјецу треба припремати, заправо тек једна карика у ланцу и дјеца од силних других промјена не стигну да се фокусирају на ту, условно, најважнију. Сличан став дијели и Дина Мунџић, чији је син Џан управо завршио трећи разред. Поред родитељског, Дина има и искуство у самој настави, будући да ради као учитељица која тренутно учи дјецу у четвртом разреду у једној сарајевској основној школи.

“Док сам дјецу коју сад учим оцјењивала описно, ја сам као учитељица била сретнија, атмосфера у разреду је била здравија, а родитељи на тај начин добију много више информација о дјететовом напретку и развоју него кроз оцјене од један до пет. Но, проблем је када дође крај полугодишта или године, па морам да се уклопим у оно мало простора колико књижице нуде, па нужно свака учитељица упада у шаблоне. С друге стране, искусила сам и неразумијевање родитеља према описној оцјени који након што прочитају шта имама рећи о успјесима њиховог дјетета у појединој области приђу па ме полушапатом питају: ‘Учитељице, а реците ви мени која је ово заправо оцјена?’ Суштински, и родитељи су неприпремљени ушли у реформе и требат ће још много времена да схвате да су ствари нешто другачије него кад су они били дјеца.”

“Крај је године и кренула је битка за закључне оцјене. Мој син има благу учитељицу, па све иде лако, праву битку очекујем тек када пређе у предметну наставу у којој је већ моје старије дјетете. Формална оцјена тада постаје важнија од усвојеног знања”, каже Азра Потурак, мајка деветогодишњег Тарика.

И она се слаже да је трећи разред оптерећен градивом и да је прва права школа након двије године игре. Она страхује од преласка у предметну наставу, што је нови изазов у школовању. Но, да ли су за тај изазов дјеца пренагло припремљена у трећем разреду или су, можда, још увијек потпуно неприпремљена?

Шта кажу родитељи? Нејра Топаловић износи искуство свог сина Мака, који тренутно завршава четврти разред. С чим су се то она и Мак сретали током прошле школске године:

Оћкако радим са дјецом у школи, анализирам некако и своје осмогодишње школовање, а сад

имама и ћоо родитељско искуство. Мак је наилазио на ћуно захћјева ћрошле ћодине, али никако није био зрео за те истје захћјеве и ни данас није свјестћан шћа ћа оцјена за њећа значи.

Мислим да нисмо ћуно одмакли од некадашњећ школовања, и даље је ћу ћревише чињеница, ћојмова, без да дијетје схваћи шћа ћо заћраво учи и збоћ чећа. Након двије ћодине лаћаноћ учења, долази ћај фамозни ћрећи разред који нам је свима донио муке и од нас родитеља захћћјевао ћуни анћажман.

Генерација мога сина сусрела се са бројчаним оцјенама у трећем разреду. Новије генерације дјеце у Кантону Сарајево оцјењују се описно три полугодишта, тако да бројчане оцјене добијају у другом полугодишту другог разреда. Одлука је то која, свакако, одговара учитељицама и учитељима којима описно оцјењивање заиста задаје сате и сате рада, будући да описну оцјену треба уписати не као бројку, већ као неколико реченица личног дојма о стеченим постигнућима и резултатима, и то не само у дневник, већ и у ћачке књижице, матичну књигу и информатички програм *Емис*.

Но, школска је година дјеци окончана, а пред наставним кадром је голем посао. Права је истина да учитељи и учитељице који ове године уче друге разреде још увијек не знају, у неким школама, које и какве оцјене уписати: бројчане или описне.

Распуст је пред нама – прилика да се дјеца и родитељи одморе и спреме за нову школску годину у којој ће, све су прилике, бити тек годину ближе “страшној” предметној настави и још годину даље од обећаног реформисаног школства. ●

Porodično nasilje

“VASPITNA MJERA“ JE KAZNENO DJELO

Enes Kurtović

Znaju li prosvjetni radnici šta mogu, trebaju i moraju uraditi kad se sretnu sa slučajevima porodičnog nasilja nad djecom?

Evo me opet među školarcima. Radim anketu o tome koji nastavni predmet ne vole i zašto ga ne vole. Haris ne voli hemiju, jer ima puno formula i zadataka. Alma ne voli fizičko, jer joj je teško trčati poslije užine. Denis ne voli muzičko, jer ne zna pjevati. Kemo ne voli matematiku, jer mu baš i ne ide, a i babo ga prebije svaki put kad dobije jedinicu.

– Kemo, kako to misliš *babo me prebije*?

– Pa, tako. Nekad motkom, nekad kaišom, nekad samo dobijem šamar. Evo, vidi!

Uzvrće košulju i pokazuje tragove udaraca po leđima: redovi masnica i modrica. Zatečen sam. Šta da radim? Da obavijestim razrednika, pedagoga, socijalnu službu, policiju? I šta će ta moja reakcija promijeniti u Keminom životu? Hoće li pomoći ili ću samo pogoršati stvari svojim miješanjem u tuđe živote?

A sad ozbiljno

Priznajem, cijelu ovu priču sam izmislio, ali pitanja koja iz zamišljene situacije proizlaze i dalje mi ne daju mira. Kako prepoznati učenike koji su žrtve fizičkog ili psihičkog porodičnog nasilja i kako prosvjetni radnici trebaju, mogu ili moraju re-

agovati u situaciji kad imaju dokaz ili osnovanu sumnju da neko dijete trpi porodično nasilje kod svoje kuće. A takvih slučajeva ima.

Fakultet političkih nauka iz Sarajeva je u 2011. godini u okviru projekta “BECAN (link na www.becan.eu) – Balkansko epidemiološko istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja djece” uradio istraživanje u koje je bilo uključeno 2743 djece uzrasta 11, 13 i 16 godina iz 111 osnovnih i srednjih škola sa područja cijele BiH i 2209 njihovih roditelja. U ovom istraživanju 72,48 % ispitanе djece izjavilo je da su doživjela psihičko nasilje, 67,65% fizičko nasilje, a 48,04% djece je doživjelo zanemarivanje. Brojke su itekako alarmantne.

Fizičko kažnjavanje kao tradicionalna vaspitna mjera

U osnovnoj školi *Prova sanska škola* u Sanskom Mostu pedagoga Ivana Atlija smatra da porodičnog nasilja ima i da su najčešće žrtve majke i djeca. U praksi se sreću različiti pojavni oblici, ali nastavnici iz iskustva u radu sa djecom mogu prepoznati kada su ona žrtve. Zanimljiv je slučaj dječaka koji je u školi bio nasilan prema drugoj djeci, a u razgovoru sa njegovim ocem se došlo do saznanja kako on sina već duže vrijeme fizički kažnjava *u vaspitne svrhe*.

U slučajevima kada se prepozna ili posumnja na nasilje nad djecom, slučaj se razmatra na nastavičkom vijeću i u rukovodećem timu, nakon če-

Novi školski predmet

ZAMALO PA IDEALNO

Lamija Begagić

Kratak pregled nastavnih sadržaja predviđenih za predmet Društvo / Religija / Kultura u razrednoj nastavi u Kantonu Sarajevo (I-V razred)

Mnogo se prašine diglo pri uvođenju predmeta alternativnog vjeronauca u osnovnim školama u Kantonu Sarajevo. Predmet nazvan *Društvo/Religija/Kultura* još nema zvanične udžbenike, a predavačice (u nižim razredima to su učiteljice/učitelji, dok su u višim nastavnice i nastavnici društvene grupe predmeta) pri izvođenju nastave koriste se priručnicima kantonalnog ministarstva obrazovanja. Izradu priručnika, kao i jednodnevnu obuku kadra potpomogao je i OSCE.

Iz ministarstva obećavaju da će obuka biti još, te da je ova jednodnevna bila tek upoznavanje nastavnog kadra sa sadržajem predmeta i priručnika. *Školegijum* donosi kratak pregled nastavnih jedinica iz predmeta o kojem se toliko govorilo i prije nego što ga je prva generacija učenika uopće počela slušati. Za potrebe ove male analize, pročitali smo priručnike za rad u razrednoj nastavi, od prvog do petog razreda.

O sebi i o drugima

Čak i letimičnim pogledom na sadržaje i metode navedene u priručniku, odmah stičemo dojam da se radi o idealnom predmetu i da je prava šteta što vrijednosti kojima nas on želi naučiti nikada neće

doći do onih za koje je pravljene – učenika. Zašto? Zato što je za njegovo usvajanje predložen jedan nastavni sat sedmično i zato što za učenje idealnog predmeta trebate idealnog nastavnika. A idealan nastavnik, makar završio i višednevnu a ne jednodnevnu obuku, ne postoji.

Priručnik i njegovi tvorci učinili su sve da uvedu nove metode, materijale i ciljeve u nastavu i zaista su rijetka zastranjivanja poput onoga u lekciji *Kada kažemo hvala?* gdje se učeniku trećeg razreda predlaže da mami kaže hvala jer ga je rodila, tati jer ga vodi na utakmice, baki jer pravi najbolje kolače, a djedu jer ga je naučio voziti bicikl. Od ovih stereotipnih prikaza porodičnih uloga i odnosa, mnogo su prisutniji primjeri koji djecu uče ne samo onoj isforsiranoj različitosti po osnovi religijskih ubjeđenja ili boje kože već ih upoznaje sa njima samima, da bi ih tek potom svrstavali u određene zajednice kao što su porodica, škola ili krug prijatelja. Ohrabruje i podatak da se, obrađujući društvo i ulogu pojedinca u zajednici, na različite načine govori o porodicama, školi i prijateljima, dok se gotovo nigdje ne spominje etnija, država, domovina – te zlatne koke manipulacije i indoktrinacije.

Ovaj je predmet, čini se, toga oslobođen. Tematske jedinice koje bi trebale biti sveprisutne u cijelom osnovnoškolskom obrazovanju (i odgoju!) nalaze se u ovom kurikulumu: Moji drugovi i ja – individualni i grupni identiteti, Pripadamo različitim

porodicama, Dobro i loše, Pohvale i nagrade, kritike i kazne, Vrline: iskrenost, poštenje, hrabrost, plemenitost, Drugi i ja: pomogao sam prijatelju, Sve vrste osjećanja su prihvatljive, ali ne i svi oblici ponašanja, Mogu biti bolji, Osobine mog prijatelja koje mi se sviđaju...

Pohvalu zaslužuju i nastavne metode, sredstva, materijali, prilozi, književni tekstovi koji pomažu u obradi tema...

Više kulture

Mada predmet ima trostruki naziv, daleko najviše prostora posvetilo se društvu, potom religiji, a najmanje kulturi. Kultura ovdje podrazumijeva ponajviše kulturu ponašanja, bonton, pravila pristojnog govora i odnošenja prema drugima i prema prirodi.

Ovakav predmet trebao bi se, ipak, više otvoriti i ka kulturi u mnogo širem smislu i ponuditi djeci sadržaje koji im se ne nude na časovima jezika i književnosti, muzičke i likovne kulture, a takvih je cijeli spektar.

Pri obradi religija, pojam ateizma i agnosticizma uvodi se tek u petom razredu, dok se u prva četiri razreda uči tek o najzastupljenijim monoteističkim religijama, vjerovanjima, tradiciji i praznicima. Pitanje je zašto ne i o politeističkim. Kada se naše obrazovanje izjasnilo o tome da je bog, ako ga ima, samo jedan?

Gotovo je pravilo, mada zvanična statistika još ne postoji, da daleko više učenika pohađa nastavu vjeronauke, dok alternativni predmet sluša tek

nekolicina djece, u mnogim razredima i samo jedno dijete. U takvim situacijama učitelji se mogu posvetiti radu jedan na jedan ili radu u maloj grupi, no, sve one nastavne metode koje predviđaju rad u grupama ili igre u parovima ne mogu se primijeniti na času.

Nevažni predmet

Kada bi neko idealno dijete zaista usvojilo sve sadržaje predviđene priručnicima do V razreda, u taj bi peti ušlo sa neprocjenjivom empatijom prema drugima, prema prirodi, kao čisto, uredno i samosvjesno dijete koje zna nositi se sa vlastitim emocijama i kontrolisati svoje ponašanje.

No, kako sva ta znanja prenijeti u tek jednom času sedmično, bez udžbenika koji bi i roditelje uključio u proces, bez prakse i odgovarajuće edukacije?

Ovako, roditeljima je ovaj predmet posljednji na listi, tek nešto što djeca rade da ne bi hodala po hodnicima dok su im drugari i drugarice na časovima vjeronauke. Uvijek će radije sa njima vježbati matematiku ili pisanje nego li će se zainteresovati za to što rade iz predmeta Društvo / Religija / Kultura.

Šteta. I za djecu, i za predavače koji bi, napokon, mogli uživati u sadržajima koje predaju. ●

DNEVNIK NASTAVNIK A

Namir Ibrahimović

Uzmite dignitet i dostojanstvo, vratite plaće

Povodom protesta i štrajka upozorenja prosvjetara Kantona Sarajevo, pod devizom *Vratite/vratimo dignitet i dostojanstvo prosvjetnom radniku*

Šutimo dok držimo časove s besmislenim nastavnim jedinicama; šutimo iako smo svjesni da radimo u školstvu koje je prilagođeno malom broju djece; odgajamo buduće generacije koje će slijepo slijediti nadređene; ponosimo se kad imamo vojnu disciplinu na času; šokiramo se kad đaci propituju naš autoritet; ismijavamo pogrešne dječije odgovore...

Izgubili smo dignitet i dostojanstvo davno, sad gubimo redovne plaće. Stečena znanja i skupljena iskustva u svakodnevnom radu koristimo samo kada smo u učionici – zatvoreni u učionici i omeđeni četrdesetpetominutnim časom gospodarimo mališanima, pokazujemo moć. Ne zanima nas da li je ispravno to što radimo, ne upoređujemo svoje prakse s drugima (iz drugih zemalja, različitih kultura), vjerujemo jedino vlastitoj intuiciji. Učenici su ravni nama samo kad ih kažnjavamo i ocjenjujemo; ne pišemo o vlastitim praksama niti čitamo o praksama drugih; reforma obrazovanja da, ali ništa ne treba mijenjati.

Ne učimo, a podučavamo i govorimo svima koliko je obrazovanje važno. Verbalno se zalažemo za

knjige i nauku, voajerski pratimo Velikog brata i svaku epizodu omiljene sapunice.

Godinama već mi nastavnici dignitet i dostojanstvo rasipamo uokolo: podučavamo djecu, a ne znamo zašto; radimo u učionici, a nemamo sva potrebna nastavna sredstva; učinci našeg rada nisu mjerljivi tako da možemo raditi šta želimo, koliko želimo i kako želimo; bojimo se svega i svakoga – to što mislimo rijetko iscijedimo, a i kad iscijedimo, trudimo se milion ograda napraviti i nekoliko puta se unaprijed izviniti; najsigurniji smo kad nam je tabla za leđima, učenici pred očima – teško je unutrašnje uređenje učionice promijeniti; sindikalna mjesečna članarina najbolje se troši na izlete, jelo i poklone nastavnicima; volonterizam, dodatni rad, otvaranje lokalnoj zajednici ideje su koje dobro zvuče, ali nisu plaćene; naš predmet je najvažniji kao i fond sati koji je do sada bio – iako bi bilo odlično da dodamo još jedan čas kako norma ne bi bila ugrožena ni kad bi dva odjeljenja u školi ostala; rijetko priznajemo grešku i uživamo se svetiti učenicima koji su je primijetili.

Da ne bude zabune, podržavam proteste i štrajk upozorenja prosvjetara Kantona Sarajevo. Teško je govoriti o kvaliteti obrazovnog sistema ako uposlenici nisu adekvatno i blagovremeno plaćeni. Nadam se da je to samo početak borbe nas prosvjetara za bolje obrazovanje. Očekujem da ćemo u narednim mjesecima protestirati i jer nam vlast ne osigurava kvalitetno stručno usavršavanje; da će-

mo svakodnevno ponavljati kako se budžetski novac ne troši na opremanje škola i potrošnog materijala; da ćemo jasno reći da je ovakva eksterna matura besmislena i da ćemo ponuditi bolje rješenje; da nećemo samo brinuti o sebi nego i društvu u kojem živimo – da ćemo jasno zahtijevati bolju raspodjelu zajedničkog novca kako bi svi stanovnici imali kvalitetniji život; da ćemo praviti škole u kojima svako dijete ima šansu da napreduje... Moto protesta *Vratite/vratimo dignitet i dostojanstvo prosvjetnom radniku* je pogrešan. Treba glasiti: *Vratite redovnu plaću prosvjetnom radniku*. Dignitet i dostojanstvo je sam otpisao.

Čuvam ne podučavam

Sve godine školovanja i godine radnog iskustva u obrazovanju ne pomažu kad nastavnik pognute glave stražari na začelju kolone djece koja idu gledati filmski spektakl. Nije glava pognuta što je s učenicima i što pazi na njih dok prolazi glavnom sarajevskom ulicom, već što i ovaj put pristaje učestvovati u glupom projektu kao čuvar djece. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Kantona Sarajevo zabrinulo se za svoju sliku u očima malšana – ne prepoznaju u njima sigurnost, boje ih se, ne dojavljaju im povjerljive informacije... Kako to poboljšati pitali su se službenici (a možda i ministar) kantonalnog MUP-a. Njihove muke trajale su danima dok im u pomoć nisu pritrčali uposlenici firme Tropic d.o.o. i ponudili rješenje: svi osnovci

od V do IX razreda trebaju pogledati film "Asterix i Obelix u Britaniji".

Asterix i Obelix protiv petardi

Film govori o problemu odnosa policajaca i đaka u Engleskoj ili možda o maloljetničkoj delinkvenciji ili o bacanju petardi za praznike, naivno su pitali "mupovci".

Ma ne, kako ste smiješni, uzvratili su distributeri filmova, to je još jedna filmska epizoda o dvojici slavni strip-junaka koji ovaj put maltretiraju jadne Rimljane u Velikoj Britaniji.

Ali kakve to veze ima s našim projektom, uporni su službenici MUP-a.

Pa, nema nikakve, ali prije projekcije filma vi možete uzeti mikrofona, obratiti se učenicima, pustiti im nekakvu prezentaciju, zahvaliti se i otići.

Odlično, kako se toga nismo ranije sjetili; samo, koliko će to da košta?

Pošto je ovo 3D projekcija, jedna karta je 6 KM po đaku.

Ali mi nemamo toliko, da je 4 KM, prihvatili bismo. Super, vi date to što imate, djeca plate razliku.

I tako je nastao projekat "S policijom u kino".

Obrazovni cilj: ne gađaj kolicama!

Radno iskustvo nastavnika/nastavnica nebitno je u odabiru sadržaja koji djeca trebaju gledati. Obrazovni sistem drastično se promijenio: nastavnik je čuvar djece dok gledaju filmski spektakl, a sve u cilju da shvate šta to kantonalna policija čini da bi život đaka bio sigurniji. Prije projekcije poli-

cajac je pozdravio djecu, pokazao im dječiju ruku u kojoj je eksplodirala petarda. Ja i moje kolegice i kolege smo smirivali djecu dok su nedostatak zabave na filmskom platnu pokušali nadomjestiti gađanjem kokicama. Nastavnik s naočarima za gledanje 3D filma bulji i prati radnju koja ne postavlja nijedno bitno pitanje đacima, ne ostavlja ni najmanje mogućnosti za razgovor o pogledanom filmu na nekom od narednih časova. Kadrovima lete Rimljani na sve strane, Obelix otkriva da u buretu može biti i vino (ne samo čarobni napitak, kako je oduvijek mislio), Francuzi se smiju britanskim običajima i to je to. Magija kulturnog stripa svedena je na glumačko umijeće Gerarda Depardieua, humor je iščezao, a površno povezivanje rimskog perioda s pop-kulturom je groteskno. Ako đaci nekad i vide strip, vjerovat će da je neko kopirao film.

Nijedan cilj ni princip obrazovanja (pogledati Službene novine Kantona Sarajevo, godina XVI – broj 31, 1. 12. 2011.) nije ostvaren slanjem i čuvanjem djece na projekciji filma "Asterix i Obelix u Britaniji". To nastavnici/nastavnice znaju i trebaju reagovati. No, biraju šutnju i po ko zna koji put sami ponižavaju svoju profesiju.

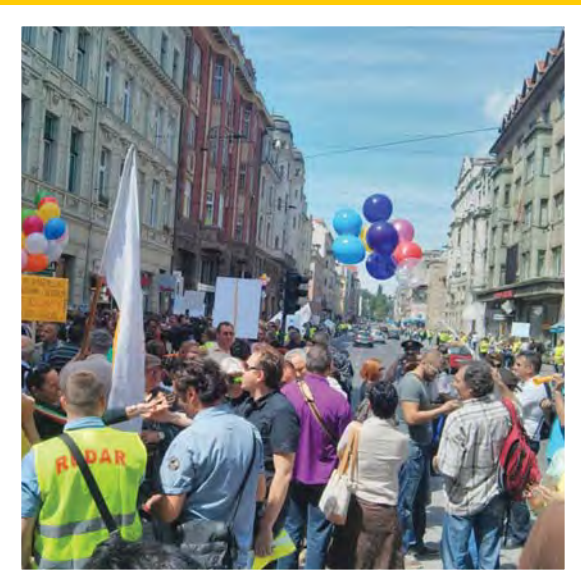
Ako se projekt zove "S policijom u kino", onda djecu u kino, na filmski spektakl vode policajci i roditelji, ne nastavnici – oni tamo nemaju šta raditi.

Reforma koja proždire svoj okot

U osnovnoj školi počeo sam raditi kada je u prvi razred upisana generacija koja ove godine polaže eksternu maturu u Kantonu Sarajevo. Devet godina je iza nas, a prva generacija devetogodišnje osnovne škole prošla je kroz niz eksperimenata koji su nekoordinirano vođeni na različitim nivoima. Podsjetimo se: prije devet i pol godina prvaci su upisani u školu koja nije imala definisane ishode učenja, a nastavni planovi i programi za prvih 6 razreda donosili su se godinu za godinom, nekoliko mjeseci prije početka nove školske godine. Čak su i naknadne korekcije planova i programa za prva četiri razreda bile kozmetičke prirode. Praktično, sadržaj osmogodišnjeg obrazovanja razvukao se na devet godina, bez ijedne suštinske promjene. I ta se lažna reforma kruniše ovih dana eksternim testiranjem. Čega? Znanja svakako ne.

Koncepcija želja

Davne, 2004. godine, dvanaestočlana komisija kompliciranog naziva (Upravno tijelo za pripremu prijedloga strategije prelaska na obavezno devetogodišnje osnovno obrazovanje u FBiH), s potpisom Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, objavila je Koncepciju devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, najavljujući kakva bi ta nova osnovna škola trebala biti. Između ostalog, u dokumentu su naveli i Temeljne principe na kojima počiva koncepcija. Navest ću samo neke: *demokratizacija i depolitizacija; decentralizacija, autonomija i odgovor-*

nost; jačanje odgojne funkcije osnovne škole; usklađenost sa modernim koncepcijama osnovne škole i kompatibilnost standarda u obrazovanju sa zemljama Evropske unije; orijentacija na ishode odgoja i obrazovanja; znanstvena utemeljenost; obrazovanje za potrebe informatičko-tehnološkog društva i globalne ekonomije...

Danas, 2013. godine, skoro ništa od navedenog iz Koncepcije nije ostvareno. Devetogodišnje obrazovanje nije počelo u svim kantonima istovremeno; decentralizacija je svedena na to da se primjenjuje jedan od dva nastavna plana i programa (federalni i hrvatski), autonomiju su prisvojile nacije, a šta ono bi odgovornost? Odgojna funkcija škole ista je kao i ranije – ocjenjivanje ponašanja učeni-

ka, gdje se vrlo često kažnjava nepoštivanje autoriteta starijih i nedisciplina na časovima; nastavnici nikome ne odgovaraju za sadržaj i rezultate svog rada, sve dok redovno dolaze na posao; moderne koncepcije i usklađivanje sa standardima EU samo su ostale na papiru, a ishode odgoja i obrazovanja nismo nikad ni dobili; dok u informatičko-tehnološko društvo djecu uvode nastavnici koji jedva da znaju šta je informatika i kako se rukuje novim tehnologijama...

Memorirajući đaci

Naglo uvođenje devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja nužno je proizvelo površnost u kreiranju Koncepcije te je potpuno izostao plan praćenja dostignuća *nove škole*. Ispada da su jedinu korist imali brojni članovi različitih komisija koji su naplaćivali svoj rad (U verziji ovog teksta objavljenog na portalu – <http://www.skolegijum.ba/tekst/index/279> – postoji link na podatke Centra za istraživačko novinarstvo u kojima je vidljivo koliko je novca isplaćeno u periodu od 2006. do 2008. godine). Stotine hiljada konvertibilnih maraka izdvojene su iz budžeta samo zato da bi neko dobio honorar. Stotine hiljada maraka da bismo proizveli memorirajuću djecu, s porukom za oprostaj od osnovne škole, da je gradivo većine predmeta iz nižih razreda bilo suvišno i nevažno. Stotine hiljada maraka, i desetine hiljada sati, da bi đaci najzad ove sedmice pokazali sposobnost učenja napamet odgovora na pitanja iz kataloga za polaganje eksterne mature. ●

Очима родитеља

ПОКЛОНИ УЧИТЕЉИЦАМА: СКРОМНОСТ (НИ)ЈЕ ВРЛИНА

Ламија Бегагић

**Шта и колико поклањамо
учитељи(ца)ма за крај школске
године и прелазимо ли границе
доброг укуса?**

У оно доба године када дјеци попусти концентрација и броје се дани до распуста, скупљају се последње оцјене, планирају школске приредбе, али и годишњи одмори, из мисли и рачуница родитеље дјецe из одјељења мог сина прене глас, мејл или смс увијек исте мајке – незваничне благајнице разреда. Она је задужена за сакупљање новца за поклон учитељици за крај године.

У разговорима са другим родитељима сарајевских основношколаца, дознајем да је пракса устаљена и готово иста. Представник родитеља, обично мама, скупља новац, а обично иста, уз пратњу још једне мајке, и бира и купује поклон. Понекад се родитељи договоре шта ће купити, понекад их представница изненади. Разредни фонд обично се креће од стотињак до тристотињак марака, дакле, родитељи у просјеку издвајају пет до десет КМ.

У то доба године, када су вам и мисли успорене и када и сами бројите дане до заслуженог распуста, новце не бројите баш тако ентузијастично као дане, јер треба наградити и дијете за успјех (а у томе неће учествовати још двадесетак других родитеља), треба испланирати како креативно провести распуст, што увијек подразуме-

мијева какав излет или барем одлазак на базен, о годишњем одмору да не говоримо...

Но, крај је школске године, и ти људи који са нашем дјецом сједе у тим клупама пет дана у седмици, девет мјесеци у години, заслужили су награду.

А какве им награде дајемо и шта тиме поручујемо?

Родитељи који издвоје пет марака, за исте новце не могу купити ни пристојан букет цвијећа. Учитељица која кући вуче двадесет и пет таквих букета цвијећа, сигурно неће бити одушевљена. Лакше је групно, истина је. Умјесто ситнице од пет, трагамо за поклоном у вриједности од 125 КМ. Није лоше. Нађе се ту, обично, скупа кожна торба, златни или сребрни сат, наруквица од бијелог злата, бисерне наушнице и одговарајући ланчић...

Пријатељица чије дијете иде у школу у Бечу доноси другачији примјер. Поклони које родитељи купе ипак се тичу школе: обично су у питању интерактивне књиге, енциклопедије, CD-ови, али и таблет рачунари и друга електронска помагала. Таблети? Да, вели пријатељица и открива ми износ прикупљен на крају ове школске године – 50 еура, по родитељу.

Све до ове изјаве, снебивала сам се над подацима са једног британског форума. Просјечни британски родитељ основношколца за даривање учитељице на крају школске године издваја

20 фунти (око 45 КМ). Ово бечко искуство ипак је премашило и британско.

Поједини разреди поклонили су учитељици, тврде на форуму NetMums, аранжман за седмодневни одмор.

Дарива се учитељица и у другим приликама, моје је искуство. И традиционално за Осми март, било појединачно, било групно, овисно колико је разред сложан, а врло често и за крај полугодишта. Свеукупно, барем три пута годишње.

Бечки родитељи, тврди ми пријатељица, дарују учитељицу и за Божић, свако дијете доноси свој поклон, а и на крају године, уз скупи групни поклон, није необично да се одређена дјеца и родитељи издвоје и са додатним, личним поклоном.

Овисно о *менаџерским* способностима родитеља-благајника, може се десити да се, уколико одређени родитељи одбију учествовати у куповини групног поклона, из разлога финансијске, принципијелне или треће природе, име дјетета чији родитељи нису дали новац не нађе на разредној честитки која уз поклон иде.

Лако је замислити цијели низ питања и ситуација који уз ово иду: које и чије дијете носи тајно честитке дјецџ на потпис и зашто и како одређеном дјетету каже да се оно потписати не смије. А како да родитељи своје знаке пажње, љубавности и поштивања, што ова професија, дакако, заслужује и недовољно добија, усмјере на другачије начине?

Уколико пола износа утрошимо на лични поклон учитељици, макар то био и сребрни сат, можемо ли оно друго пола утрошити на помоћ у храни једном дјетету у стању социјалне потребе у нашој школи?

Није ли најбољи поклон учитељици спознаја да је одгојила емпатичан и солидаран колектив?

Била би то велика и важна порука и дјеци, једна завршна лекција о хуманости, баш онако, за крај школске године.

Уколико пола износа утрошимо на лични поклон учитељици, макар то била и бисерна огрлица, можемо ли оно друго пола утрошити на куповину потрошног материјала за наш разред? Зар заиста мислимо да иста та учитељица добије од школе све оне папире на којима стално штампа нашој дјецџ занимљивости, задатке, тестове и провјере знања?

Није ли најбољи поклон учитељици олакшати јој бар донекле извођење наставе папирима за

штампање, хамер папирима за зидне новине, влажним марамицама и којекаквим ситницама без којих је данас изводити наставу готово немогуће?

Била би то велика и важна порука и дјеци, једна завршна лекција о солидарности и заједничком улагању у знање, баш онако, за крај школске године.

С овим приједлозима слаже се и учитељица Мирела, запослена у једној зеничкој основној школи: *Родиџељи и шира друшџивена заједница не разумију да су учитељи вјероватно једини професионалци који морају издвојити лични новац за све што им је потребно у раду (креде у боји, оловке, хамер папирџ, наставни листићи, потрџебе принтања и копирања...), стога би поклони џе природе били од изузетне користи сваком ко ради у просвјети.*

Моје колеге и ја свјесни смо џешке економске ситуације родиџеља јер смо управо ми, поред родиџеља, са станањем дјетџа у породици, највише и џознали.

С другџе стране, родиџељи и ученици, разумљиво је, поклонима желе изразити захвалност што је веома лијепо и што ученици џакођер требају научити. Када сам џек џочела радити, принџијелно сам враћала поклоне који су били намијењени мени, макар џо била и најмања ситница, што џакођер није добро јер је мођло џовриједити дјечија осјећања. Разумљиво је да и они само желе изразити захвалност и некако наградити своју учитељицу.

Поклони које добијам џглавном су индивидуални и често исувџше инџимни (дезодоранси, џелови за џуширање, џа чак и доњи вџш). Родиџељи често, збођ џешке материјалне ситуације, поклањају оно што имају. То да ученици скуџе новац за заједнички поклон дешава се најчешће на крају џетџо разреда, када се ученици "расџају" од учитељице која их је учила џетџ година. Лично смаџрам да је џо бољи начин и да је материјална вриједност поклона заиста неважна, међуџим важно је да је поклон иџак џрситџојан и да не залази у некакве инџимне сфере.

Мени су, наравно, најдражи поклони нематеријалне природе: редован и џредан рад ученика, џрситџојност, џошџовање и добра сарађња са родиџељима, која се, нажалост, више не џоградујева. ●

Izbor direktora

POHVALA RODITELJIZACIJI

Lamija Begagić

Iskustvo sarajevske osnovne škole Skender Kulenović u prvom izboru direktora po novom Pravilniku (1)

Prolazeći kroz (reformisanu) nastavu sa sinom koji je upravo završio treći razred osnovne škole, ne mogu se ne sjetiti svog školovanja. A kad god ga se sjetim, odlučim o njemu na sav glas šutjeti. Zaista, šta bi pomislilo moje dijete kada bih mu priznala da sam u drugom razredu Gimnazije na predmetu *Nauka o odbrani* ili *Odbrana i zaštita*, ili tako nekako, cijelo jedno polugodište učestvovala u praktičnoj nastavi u sklapanju i rasklapanju poluautomatske puške? Puška u dijelovima na klupi, pod tablom, mi izlazimo jedno po jedno, a profesor, za katedrom, pali i gasi štopericu, gleda u tabelu, upoređuje vrijeme sa štoperice sa predviđenom ocjenom u tabeli. Jednom sastavljenju pušku dužni smo opet rastaviti da sljedećeg učenika opet dočeka u dijelovima. Profesor opominje djevojke da podrežu nokte – jer dugi nokti i poluautomatska puška nikako zajedno...

Sa svojih šesnaest i sedamnaest teško je biti u stanju uložiti prigovor savjesti i reći: Aman, ljudi, neću da sastavljam poluautomatsku pušku u kabinetu latinškog niti na bilo kojem drugom mjestu na planeti!

(1) *Pravilnik o izboru i imenovanju direktora osnovnih škola u Kantonu Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 38, 22. august 2012.*

Ali sa trideset dvije, u ime svog djeteta, to se čini puno lakše. Sa trideset dvije znaš da to što se na katedri rastavlja i sastavlja ne mora biti puška, može biti i jezik, i istorija, i vjera, i tim je važnije aktivno učestvovati u radu škole i dati svojoj savjesti glas. Zato se novine u načinu izbora i imenovanja direktora/direktorice (u nastavku teksta će se radi preglednosti koristiti samo muški rod, koji uključuje i ženski) itekako tiču i roditelja.

Pravo glasa imaju svi roditelji i svi uposlenici škole!

Osnovna škola *Skender Kulenović* prva je škola u Sarajevu koja je direktora, nakon niza problema, izabrala po novom Pravilniku u čijem se članu 4, stavka 1 kaže: *Direktora osnovne škole kao javne ustanove čiji je osnivač Kanton, imenuje i razrješava Školski odbor, na osnovu javnog konkursa i uz saglasnost Vlade.*

Školski odbor, je, dakle, to tijelo koje donosi odluku o izboru, dok kantonalna vlada prima tu odluku i na sjednici odlučuje da li će je podržati (nakon čega slijedi i zvanično imenovanje direktora) ili neće.

A ko čini školski odbor i na koji način se glasa? U tom području spomenuti Pravilnik donosi dosta izmjena koje se naročito tiču roditelja, dajući im daleko veće ovlasti nego dosad.

U toj novoj strukturi školski odbor ima sedam članova, od kojih su čak tri predstavnika roditelja (uz

njih su tu još i dva predstavnika uposlenika škole, te po jedan predstavnik općine i resornog ministarstva – ovaj posljednji obavlja i funkciju predsjedavajućeg).

Sve odluke školskog odbora, pa i ova o izboru direktora, donose se dvotrećinskom većinom glasova. Da bi bila donesena bilo koja odluka potreban je omjer glasova 5:2.

Šta je još važno?

Izuzetno je važno naglasiti da glasovi predstavnika u školskom odboru nisu potekli iz njihovih vlastitih uvjerenja, već se od njih izričito traži da poštuju stavove struktura koje predstavljaju.

Pravo glasa, dakle, imaju svi roditelji i svi uposlenici škole. I jedni i drugi, glasaju na otvorenim školskim izborima.

Cijelu proceduru roditeljskih izbora dužni su provesti, organizirati i nadzirati predstavnici Vijeća roditelja, te rezultate izbora dostaviti školskom odboru. To je velik posao koji gospodin **Admir Katica**, predsjedavajući Vijeća roditelja i član Školskog odbora OŠ *Skender Kulenović* ocjenjuje savršeno odrađenim, pohvaljujući svoj tim:

Vijeće roditelja je svoje Izborne sastanke provelo na izvanredan način i potpuno u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast. Izuzetno sam zadovoljan obavljenim poslom s naše strane.

Ovo je prva godina u kojoj se direktor bira na navedeni način. Izlaznost roditelja na Izborni sastanak možda nije zadovoljavajuća (izašla je jedna šestina ukupnog broja roditelja,) ali kada se uzme u obzir da je to prvi put i da još ne postoji potpuno izgrađena svijest o važnosti navedenog pitanja, mogu reći da sam i tim segmentom zadovoljan. Možda jedna od prioritarnih aktivnosti Vijeća roditelja u budućnosti treba biti jačanje svijesti roditelja o njihovim mogućnostima i ulozi u radu škole.

Na isti način kao i roditelji, i svi uposlenici škole imaju pravo glasa, oni također glasaju na javnim izborima, a njihove izbore kontrolira izborna komisija uposlenika. Njihovu odluku školskom odboru dostavlja sindikalni predstavnik škole.

Kada predstavnik u školskom odboru ne poštuje stavove onih koje predstavlja...

Odluke onih koje predstavljaju dužni su, napokon, provoditi i predstavnici ministarstva i općine. No, čini se da je baš tu došlo do problema koji su doveli do poništenja prvog konkursa u navedenoj školi o čemu govori gđin Katica:

Na prvom izbornom sastanku Školskog odbora predstavnici roditelja glasali su za kandidata Esata Erovića, predstavnici zaposlenika za kandidatkinju Aidu Musić (dotadašnju direktoricu škole), jer je tako odlučeno na Izbornim sastancima glasovima roditelja odnosno zaposlenika.

S druge strane nisu mi izvorno poznate upute i instrukcije Ministarstva i Općine svojim predstavnicima u Školskom odboru, ali je činjenica da su ova dva člana glasala za kandidata koji je podržan od strane roditelja te je na taj način donesena Odluka o izboru kandidata Esata Erovića dvotrećinskom većinom 5:2 i takva odluka je u skladu sa Pravilnikom o izboru i imenovanju direktora osnovnih škola u kantonu Sarajevo, putem Ministarstva dostavljena Vladi kantona na saglasnost.

Međutim, kasnije će mi biti poznate okolnosti da Općina Novi grad nije dala upute svom članu Školskog odbora dok je od strane Ministarstva dostavljena instrukcija o podršci kandidatkinji Aidi Musić. Ministarstvo je u ovome, ali i nekim drugim činjenicama (poput toga da javni oglas nije objavljen na web-stranici) pronašlo razloge da se Odluka o izboru direktora poništi i raspiše novi Konkurs za izbor direktora škole.

Na istom sastanku imenovana je i nova v.d. direktorica, budući da se dotadašnja našla u sukobu interesa.

Mada nezadovoljno poništenjem konkursa, navodi Katica, u toj novoj realnosti i nametnutoj situaciji, Vijeće roditelja je ponovno organizovalo izborni sastanak i ponovno dalo podršku Esatu Eroviću, a istom kandidatu, ovaj su put dali podršku i zaposlenici škole. Time je ostvaren zakonski minimum za donošenje Odluke o izboru direktora od strane Školskog odbora, što je i učinjeno te je na sastanku Školskog odbora 17.6.2013. godine donesena Odluka o izboru gđina Erovića za direktora škole koja će biti dostavljena putem nadležnog Ministarstva Vladi Kantona Sarajevo. Po dobijanju saglasnosti Vlade, biće konačno okončana ova, za nas roditelje, izborna farsa.

Pakt roditelja i nastavnika

Slučaj *Skender Kulenović* pokazao je da je novi način koncipiranja Školskog odbora, zapravo otvorio vrata roditeljima i zaposlenicima da direktno odlučuju o vlastitim uvjetima rada i uvjetima u kojima im rade i borave djeca.

Da roditelji mogu puno uraditi u školi, kroz dejstvo u Školskom odboru, a posebno puno u saradnji sa zaposlenicima (ukupno je to tih 5 glasova

koji osiguravaju dvotrećinsku većinu) stav je i nekih roditelja sa kojima smo razgovarali.

No, šta sa onim dijelom koji kaže kako odluka Školskog odbora Vladi nije obavezujuća?

Dio roditelja smatra da čak ni to nije problem i posmatraju to ovako: *Logično je da onaj ko daje novac za plate, daje prostor i objekat, te pare za režije, određuje ko će biti menadžer. Zaposlenici i korisnici / roditelji, mogu se dogovoriti da stolice ili šalter ne bude na ulazu, nego u sredini, da radno vrijeme bude dvokratno i slično, ako će to sve biti po zakonu i donijeti dobrobit, zašto ne. Zaposlenici i roditelji se mogu dogovoriti da nastava bude bolja, da se nastavnici obuče, da se kabineti opreme i da škola bude super, ali jasno je da Vlada neće nikada financirati ništa iznad ili malo iznad minimuma koji zakonski mora.*

Za nešto više ili puno više u školstvu moraju se dogovoriti roditelji i zaposlenici i solidarno učestvovati da se stanje popravi. Roditelji moraju "donirati" školi svojim radom i lobiranjem kod lokalnih firmi, općine ili svojim donacijama sredstva za poboljšanje nastave. Oni to mogu i kontrolisati putem predstavnika u Školskom odboru. To im je i obaveza.

I uposlenici škole prepoznali su dobre strane ovog načina izbora, no, dio njih ipak smatra da bi odluka Školskog odbora morala biti obavezujuća i da Vlada ne bi smjela "gaziti" preko već donesene odluke, već je samo provesti u djelo.

Može li bolje, mora li bolje?

Uz pohvale novom načinu izbora direktora, i roditelji nude neka bolja rješenja, poput toga da se

školski odbori i direktori u svim osnovnim školama imenuju u kratkom periodu od maksimalno mjesec dana. Na taj način bi menadžeri, obučeni i sposobni ljudi, iz različitih škola mogli da se prijave na mjesta u druge, njima povoljnije ili njima interesantnije škole, a po isteku njihovog mandata. Time bi se povećala konkurencija i broj kandidata, nesposobni bi otpadali, sposobni ostajali i novi imali šansu da probaju bez straha za svoje radno mjesto. Kada bi, recimo, prvog maja, isticao mandat svim direktorima osnovnih škola u Kantonu, tada bi se oni mogli kandidirati i na druga mjesta i škole, pa i u dvije-tri škole istovremeno. Uz njih bi došli i novi kandidati i povećala bi se konkurencija, a ne bismo imali slučaj da se na konkurs javi jedan do dva kandidata, i to iz lokalne škole. U istom periodu, ili sa nekim vremenskim odmakom, imenovali bi se i školski odbori. Time bi se rasteretila i vlada koja ne bi imala u četiri godine mnoštvo tačaka imenovanja direktora i isto toliko tačaka imenovanja školskih odbora, nego bi imala dvije tematske tačke: izbor direktora i školskih odbora u određenom broju škola. Logično, jasno, efikasno, kažu.

A koji su, na kraju, prijedlozi predsjedavajućeg Vijeća roditelja Admira Katice:

Propisi o većinskoj uključenosti roditelja u Školski odbor kao organ rukovođenja školom, te dvotrećinsko odlučivanje u radu Školskog odbora, pokazuju da je uloga roditelja od donošenja ovih propisa mnogo značajnija nego što je bila prije. Na ovoj načelnoj ravni, sve pohvale donosiocu ovih propisa i doprinosu u demokratizaciji ili bolje rečeno roditeljizaciji rada naših osnovnih škola. Svakako postoje određeni normativni nedostaci i praznine. Dobro bi bilo otupiti oštricu mogućeg politikanstva u izboru direktora te skratiti rokove i ubrzati usporenu administraciju po ovom pitanju.

Izlazak iz sjene

Izabran voljom većine, roditeljske, nastavničke, općinske, vladine – direktor bi trebao biti pred očima – manje u udobnoj kancelarijskoj stolici, a više u biblioteci, učionici, na izletu, na školi u prirodi, u zbornici i u školskom dvorištu.

No, to je već tema za neki naredni tekst. ●

uskoro!

Šta je pisac htio da kaže

Tumačenja, vrijednosti, ishodi
u nastavi književnosti

Priručnik za nastavnice i nastavnike
bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika
za **5.** 6, 7, 8 i 9 razred

Federalni plan i program za devetogodišnje obrazovanje
(interpretacije tekstova i koncepcije časova)

**TURUNDŽI
PIŠKAKA**

EXTRA STRONG

TURUNDŽI- -PIŠKARICA

64 ŽENA, MAJKA, UČITELJICA + **69** DJECA U RALJAMA
PROFITA + **72** KUPUS IN FABULA + **74** JA BI AJ BI

Analiza

ŽENA, MAJKA, UČITELJICA

Lamija Begagić

Diskriminacija po osnovi roda u udžbenicima predmeta *Moja okolina i Bosanski jezik i književnost* od I do IV razreda osnovne škole

Mnogo je razina na kojima se mogu vršiti analize školskih udžbenika – široko je to polje gdje uvijek možete ratovati barem na tri ili četiri velika fronta. Ovaj tekst obratit će pažnju tek na jedan, izuzetno važan aspekt: rodnu (ne)ravnopravnost u udžbenicima iz predmeta Bosanski jezik i književnost i Moja okolina za razrednu nastavu (I-IV/V razred).

Kakvi se sadržaji i svjetonazori prostiru pred djecu tek ubačenu u program obaveznog osnovnog obrazovanja, kroz prve udžbenike sa kojima se susreću?

Kakva je slika žene (majke, supruge, hraniteljice i odgojiteljice) u tim udžbenicima? Kakva je slika djevojčice (buduće majke, supruge, hraniteljice, učiteljice)? Kakva je slika savremene porodice i podjela poslova, dužnosti i obaveza u njoj? Koliko se rodno zasnovanih stereotipa i društvenih normi djeci predstavlja kao vrijednost? Kakav je jezik koji se u tim udžbenicima koristi i u kolikoj je mjeri rodno korektan?

I napokon, koliko nas i na šta zakon obavezuje i koliko i da li ga uopće poštujemo pišući, recenzirajući i odobravajući, a kasnije i koristeći u nastavi, te i takve udžbenike?

Na sve to pokušat će odgovoriti i odgovore primjerima ilustrirati ovaj tekst.

Pritisak zakona i kozmetičke promjene

Još daleke 1993. godine, Bosna i Hercegovina potpisuje međunarodnu Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena čiji član 10 glasi: *Zemlje potpisnice će poduzeti sve odgovarajuće mjere da bi eliminisale diskriminaciju u oblasti obrazovanja...*

BiH se time obavezala da će, kako stoji u tački c. člana 10, "eliminirati sve stereotipne koncepte o ulozi muškaraca i žena na svim nivoima i u svim oblicima obrazovanja, te u svim drugim tipovima obrazovanja, a posebno će se izvršiti revizija udžbenika i školskih programa te adaptacija nastavnih metoda".

U godinama nakon 1993. usvojen je još niz vladinih i nevladinih dokumenata, a posebno je značajan i konačni Zakon o ravnopravnosti spolova usvojen 2003. i revidiran 2009. godine.

Svi analizirani udžbenici za potrebe ovog teksta načinjeni su i za upotrebu u školama odobreni nakon 2003. godine, no mahom ne poštuju ono što potpisana konvencija i usvojeni zakon nalažu.

Prvim i površnim listanjem novijih udžbenika (izdanja iz 2011. godine) primijeti se da pri obradi pojedinih nastavnih jedinica, poput one o zanimanjima ljudi, autori i autorice insistiraju na nepostojanju podjele na ženska i muška zanimanja i paze na ilustracije koje bi trebale predstavljati oba

roda podjednako. Takve napomene obično su posebno istaknute, boldirane, date u okvirima ili antrfileima.

Naići ćete i na ilustracije (nastavna jedinica: Moja porodica – Podjela kućanskih poslova), gdje očevi i usisavaju, i peru prozore, i imaju pregaču, jednako kao i dječaci.

No, u istim tim udžbenicima, već pri drugom listanju, često će vas zapljusnuti "skriveni" val one stare slike žene i djevojčice koju je stoljećima baštiniio naš patrijarhalni svjetonazor.

Primjeri na ilustracijama pokazuju upravo to, kako jedan isti udžbenik savršeno dobro izbjegava svaku diskriminaciju po osnovi roda, dok na drugom mjestu, društveno uvjetovane razlike između dječaka i djevojčica podmeće kao prirodne, dok one biološke potpuno prešućuje.

Treba naglasiti, pak, da je udžbenik u ovoj malo analiziranoj, u usporedbi sa ostalim, a naročito u poređenju sa analiziranim čitankama, dobio visoke ocjene i za tekst i za rodno korektnu ilustraciju.

Isti autorski tim i izdavačka kuća slične su pogreške načinili i u udžbeniku za isti predmet za II razred. I tamo se kućanski poslovi dijele između roditelja (otac usisava, majka pere prozore), dok pri obradi nastavnih jedinica "Prošlost, sadašnjost, budućnost" u lekciji o sadašnjosti ilustracija koja treba predstaviti tehnološki napredak prikazuje oca za računarom i sina sa robotom-igračkom, naspram djevojčice sa lutkom i majke sa pregačom koja radosno spušta pečeno pile na stol. Ironično ili ne, ali teško je ne primijetiti da je tehnološki napredak, sudeći po ovoj ilustraciji, zahvatio samo svijet muškaraca, dok su žene i djevojčice ostale u ulogama u kojima su bile i u prošlosti. Jedina razlika je, pretpostavljamo, što je pile koje je majka ispekla pečeno u električnom štednjaku, a ne u peći na čvrsto gorivo.

Također, ilustrujući dječije igre, autorice udžbenika prikazuju dječake kako se otimaju za daljinski upravljač koji pokreće autiće, dok se dvije djevojčice mirno igraju lutkama, a treća stoji iznad njih i još mirnije se – ogleda u ogledalu.

Zaključak se nameće sam: možda decenijama ne pričamo uprazno i možda smo neko polje pripremili za obrađivanje, ali usjevi su nam još daleko od jestivih.

Nije teško naglasiti da kad odrastu, djevojčice mogu postati i ljekarke, i policajke, ne nužno učiteljice. Nije teško poručiti dječacima da nema ništa lo-

Fehim Filip frula fabrika film

Fehim radi u maloj fabrici.
Filipov tata vozi tramvaj.
Edin je gledao film o kosmosu.

Dječaci su našli mače.

še u tome da kada porastu budu kuhari, a ne nogometaši.

No, u kakve će odrasle ljude izrasti djeca kojima kao nešto prirodno slikamo agresivne i sebične dječake i nježne i plahe djevojčice-ljepotice kojima je važniji njihov odraz u ogledalu od igre, prijateljstva i radosti dijeljenja?

Njeno veličanstvo učiteljica – slika žene i djevojčice u čitankama

U prethodnom tekstu pozabavili smo se primjerima iz udžbenika Moja okolina, uvjetno rečeno trećeg predmeta *po važnosti* u razrednoj nastavi.

Skrenimo sad pažnju na kraljicu Čitanku, udžbenik za nastavu iz jezika i književnosti koji cijelo osnovno obrazovanje ima najveći fond nastavnih sati.

Sljedeće su stavke bitne za ovu našu rodnu analizu:

- Ilustracije, naročito u udžbenicima za prvi razred gdje se djeca cijelo prvo polugodište ne uče pisanju i čitanju, pa je ilustracija zapravo jedino sredstvo prenošenja poruke, slike svijeta i sistema vrijednosti
- Pripovjedači, lirski subjekti i likovi u pričama: njihovi rodovi i omjeri – koliko često imamo muški glas naspram ženskog
- Rodno senzitivni jezik.

Analizirajući svaku ovu stavku ponaosob u čitankama i radnim sveskama pokazat ćemo kakva je to slika žene i muškarca kroz izgled, zanimanja i navike, a kakva slika djevojčice i dječaka kroz oblačenje, radnje, boje, te koliko su sadržaji ispunjeni rodnim stereotipima i predrasudama.

KO JE KRIV

Igrali smo se u dvorištu. Loptu smo dobacivali jedan drugom.
Ko ispusti loptu – ispada iz igre.

Jednom je dječaku, nakon prvog bacanja, lopta ispala.

On se naljutio, zamahnuo loptom i bacio prema prozoru susjedove kuće.

Susjed je istrčao i ljutito pogledao u moje lice:

– Ti si taj, je li?

Snažno me povukao za uho.

– Nisam. Nisam ja, vjerujte mi.

Moji drugovi ni riječ nisu rekli.

Z. Hubijar

Valja odmah naglasiti: stanje u čitankama i pripadajućim radnim sveskama daleko je više za brigu i osudu od gore navedenih, gotovo benignih primjera, iz predmeta *Moja okolina*.

Ubjedljivo najviše *negativnih ocjena* zadobili su udžbenici čija je autorica Zehra Hubijar, i to: *Maštalica 1 i 2*, udžbenici za I razred, Svjetlost, Sarajevo, 2010. godina, *Leptir i cvijet*, udžbenik za II razred, Tugra, Sarajevo, 2008., te *Žubor radosti*, udžbenik za III razred, Dječija knjiga – Bosanska riječ, 2011.

• Slikom da ti kažem

U udžbeniku za prvo polugodište prvog razreda (*Maštalica 1*), dvadeset i sedam je ilustracija s dječacima i jedanaest s djevojčicama.

Dok nam ova brojčana prevlast dječaka nad djevojčicama ne mora predstavljati ništa više od jedne statističke informacije, poruka koju šalje ilustracija je zanimljivija. Dok su djevojčice redom dugokose, uredne, u haljinama i suknjama i sa mašnicama u kosi, dječaci su kratkokosi, a ako im je kosa imalo duža, onda je raščupana i neuredna. Šta, pak, rade dječaci i muškarci na ilustracijama? Igraju lopte, crtaju, trče, voze romobil, idu u školu, prave kuću, kupaju se, kose travu, čitaju, spavaju, voze auto, voze autobus...

A djevojčice i žene?

Uče djecu, pletu čarape, mijese hljeb, igraju se s psom, tkaju ćilim, beru cvijeće, nose mašnu u kosi, izgubile su mašnu, idu na pijacu...

Nastavni plan i program nalaže i vježbu usmenog pričanja po nizu slika.

Isti udžbenik donosi tri takve vježbe za prvo polugodište prvog razreda – na sve tri su svi likovi dječaci.

U prvoj vježbi dječak pravi most preko potoka i pokušava ga preći. U drugoj dječak odvrća psića od namjere da ga prati u školu. U trećoj dječak je bolestan i pas mu donosi misteriozno pismo.

Zašto likovi niti jedne takve priče po slikama ne mogu biti djevojčice?

Isto je u udžbeniku za drugi razred (*Leptir i cvijet*): Dječak i pas traže izgubljeni mače – prva vježba, Dječak se penje na drvo i pada s njega, druga dva dječaka ga zabrinuto gledaju, te, opet ista vježba kao u prvom razredu, samo ilustrovana drugačijim perom: Dječak je bolestan i prima pismo.

• Pogledaj me, o, pogledaj me, očima dečaka...

Koliko su često dječaci glavni likovi, pripovjedači i lirski subjekti književnih djela koja djeca čitaju u čitankama, a koji su ujedno i prvi tekstovi sa kojima se susreću, nakon slikovnica čitanih sa roditeljima u predškolskoj dobi?

Odgovor je, kao i na ilustracijama: izuzetno često. Djevojčica kao glavna junakinja, pripovjedačica ili lirski subjekt je incident, svijet koji slikamo, svijet je viđen očima dječaka.

Pogledajmo opet primjere iz udžbenika za I razred (*Maštalica 1 i 2*).

Zanemarit ćemo ovdje činjenicu da je autorica Hubijar ubacila u udžbenik **osam svojih autorskih tekstova**, a pozabaviti se pitanjem: ko su junaci/junakinje-pripovjedači(ce) tih tekstova?

Gotovo sami dječaci, sa izuzetkom igrokaza u kojem se pojavljuju djeca, pa među djecom, bar kako ilustracija nalaže, ima, vjerovatno, i pokoja djevojčica.

Šta je to što spisateljicu tjera da govori kroz dječake? Zašto u pjesmi *ti ne padaj kišo jako, nemoj naopako, kišobran mi vjetar nosi, mokr sam po kosi* nije moglo pisati *mokra* da se ne naruši ritam, rima i poruka?

Još znakovitije su situacije u kojima se otvara prostor ženskim likovima, poput one u udžbeniku za drugi razred iste autorice (*Leptir i cvijet*) gdje je jedini ženski lik u pričama učiteljica i djevojčica koja kupuje baki razglednicu sa cvijećem (mada u manje nepoznatim riječima stoji da je razglednica *slika grada ili mjesta*).

Znakovita je i priča o razbijenom prozoru iz istog udžbenika. Dječaci igraju nogomet, nestašni su, jedan dječak razbije prozor, susjed ga kazni povlačenjem za uho (!). U interpretaciji i razgovoru o pročitanom ne spominje se nasilna gesta odraslog muškarca, već samo priča o dječacima koji nisu bili pravedni i koji nisu priznali da kažnjeni dječak nije kriv!

Dječaci su prikazani stereotipno, igraju nogomet i nestašni su, te za svoj nestašluk moraju da plate.

• Na slovo, na slovo: M kao auto, Ž kao cvijet

Uz književne tekstove, izuzetnu važnost u udžbenicima jezika imaju rečenice ispisane sa ciljem da djecu nauče sricanju, čitanju i pisanju. Sticanje ovih osnovnih vještina uči se kroz cijelu razrednu nastavu (I razred – štampana slova latinice, II razred – pisana slova latinice, III razred – štampana slova ćirilice, IV razred – pisana slova ćirilice).

Na takvim stranicama namijenjenim učenju slova, pregršt je, dakle, rečenica sa riječima na određeno slovo. Naprimjer:

Maja je izgubila mašnu.

Baka grli djevojčicu.

Djevojčice beru cvijeće.

Alma je nabrala buket cvijeća.

To su ruže za mamu.

Mama ima veliko srce.

Ćilim je tkala moja nana.

Ona ima zlatne ruke.

Ana ima mašnu.

Emina šije.

Učiteljica Sanja lijepo govori.

Mario je dobar golman.

Sejo vozi auto.

Fehim radi u maloj fabrici.

Filipov tata vozi tramvaj.

Edin je gledao film o kosmosu.

Poklonit ću seki ljiljan. Ona je meni lopticu.

• Esma je dobar đak – slovo o rodno korektnom jeziku

Rodno senzitivna i korektna jezika koristi se u većini analiziranih udžbenika nepažljivo i neprecizno. Čak i čitanka koja je u ovoj našoj analizi dobila pozitivnu ocjenu (Čitanka, radni udžbenik za I razred, Bećirbašić-Dilberović-Hajdarević, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2011. godine) već u samom uvodu poručuje čitaocu (ali ne i čitateljki!) kako će, či-

Emina šije. I Emina je sama.

tajući udžbenik pred njim (ali ne i njom!): *u njoj biti i slikar, i pisac, i glumac, ali i mali istraživač.*

U više puta navođenom udžbeniku za II razred (*Leptir i cvijet*), pri obradi nastavne jedinice *Čitam i znam*, zadatak učenica i učenika je pronaći uljeza u nizovima riječi. Niz u kojem se među zanimanjima krije *uljez* – školski predmet, glasi ovako: učiteljica, ljekar, pekar, pernica, obućar, odžačar. Navodi li niz još ikoga na (pogrešan) zaključak kako je uljez učiteljica, a ne pernica?

S tim u vezi, naglasit ćemo na ovom mjestu (mada ćemo se na to vratiti i u samom zaključku) kako djecu, gotovo bez izuzetka, uči učiteljica, ne učitelj. Raspon zanimanja kojima se bave muškarci je ipak nešto veći: šumar, odžačar, vozač, ljekar, učitelj, radnik u fabrici, kočijaš, mljekar, poštar, obućar, vatrogasac.

U nastavnoj jedinici *Učimo slovo LJ* udžbenika za II razred (*Leptir i cvijet*), navedene su, recimo, sljedeće riječi koje u sebi sadrže navedeno slovo: ljekar, učiteljica, prijatelj, odgajatelj, hranitelj.

Rijetko susrećemo i dvostruke oblike učenik / učenica, mnogo češće se školarci, bez obzira na rod, imenuju đacima, kao u primjeru: *Esma ide u drugi razred. Ona je dobar đak.* (*Leptir i cvijet*).

Zanimljivo je i tumačenje oblika množine imenice čovjek – ljudi.

Za autoricu Čitanke za III razred (*Žubor radosti*) imenica ljudi je množina od imenice muškarac.

Slika koja prati nastavnu jedinicu *Broj imenica*, prikazuje tri muškarca, a potpisana je sa ljudi.

Ana ima mašnu.
Mašna je

Isti udžbenik rodno je diskriminirajući i u nastavku obrade imenica, pa u nastavnoj jedinici *Rod imenica* ona je radosna jer je kupila novu haljinu, dok on žuri na posao (zadatak je to muškarčev), nosi odijelo i kasni na avion..

Predrasude, stereotipi i pokoja rodna korektnost

Analiza provedena na nemalom uzorku udžbenika odobrenih za korištenje u razrednoj nastavi u Federaciji BiH pokazala je da su rijetki među njima odmakli od tradicionalnih binarnih podjela muškarac-žena, otac-majka. Kritika patrijarhalnog naslijeđa po kojem postoje jasne, dakako diskriminatorske, podjele po osnovi roda je izuzetak a ne pravilo u analiziranim udžbenicima.

Udžbenici poručuju mališanima da su žene prije svega majke i učiteljice, dok su muškarci čvrste ruke, zaposleni ili pred računarima i za volanima. Djevojčice nose mašnice i cvijeće, dječaci trče, igraju nogomet i razbijaju loptom prozore.

Ne bi bilo ispravno na ovom mjestu završiti tekst, a da se ne zapitamo: šta ćemo učiniti? Zakone smo usvojili, ali se nismo obrazovali da ih primijenimo. Očekujemo da djeca uče od onih koji ni sami nisu naučili. Edukacija nastavnica i nastavnika, naročito u razrednoj nastavi gdje su oni i one modeli ponašanja, veliki uzori i autoriteti, neophodna je i treba biti kontinuirana, a ne jednokratna. Izuzetno je važna i edukacija autorica i autora, pažljiv odabir recenzenata i recenzentica, te, na kraju, veći angažman roditelja koji bi, bilo bi lijepo i odgo-

ČUVAR ŠUME

Čuvar čuva šumu.
U šumi je uvijek lijepo.
U šumi je i čvorak.
Čvorak je korisna ptica.
Čuvar čuva šumu i čvorka.

Ovo je čuvar.

Ovo je čvorak.

Šumar je čuvar šume.
Za šumara kažemo da je i **lugar**.
lug – mala šuma

27

vorno, morali reagirati na sadržaje iz udžbenika, a ne samo slijepo učestvovati u izradi zadaće, kada dijete to ne umije samo.

I za sami kraj: škola nije zatvoreni paralelni svemir. Škola je među nama, u našoj lokalnoj zajednici i tiče se svih nas, ne samo onih koji sjede u klupama i čekaju da što prije prođe 45 minuta. Odgovornost je i na javnosti u cijelosti, nevladinom sektoru, udruženjima, agencijama, zavodima, sindikatima, ombudsmanima – društvu.

Radoznale čitatelj(k)e možda će zanimati i neki radovi na ovu temu:

Prevazilaženje rodni stereotipa u osnovnom obrazovanju, zbornik radova sa istoimene konferencije, Budva, Crna Gora, 2004.

Parole Pateman: *Politics of Motherhood*, u zborniku *Beyond equality and difference*.

Ana Kolarić: *Smeh i suze srpskog obrazovanja – rodni i entički stereotipi u čitankama za osnovne škole*. ●

Pismo nastavnice matematike

DJECA U RALJAMA PROFITA

Mirka Ban

Do kad će javašluk biti uzor metodičke i didaktičke prakse?

Onima kojih se tiče

(PPZ-u, ministarstvu obrazovanja, aktivima, upravama škola, roditeljima...)

Nakon opštinskog takmičenja prišao mi je *moj* učenik i rekao: "Nastavnice, učinite nešto..." Odlučila sam da više ne sjedim skrštenih ruku.

Zato ovim putem molim svakog ko može učiniti nešto konkretno da stane na stranu svih vrijednih, savjesnih, odgovornih nastavnika i učenika i da zajedno postignemo da u matematici ne bude štetla, veza, da ne bude javašluka, nego da ljepota ove nauke zablista u pravom svjetlu.

Konkretno ću opisati probleme i predložiti moguća rješenja:

1. TAKMIČENJA

a. Opštinsko takmičenje

Na seminaru stručnih aktiva u januaru rečeno nam je da ovu školsku godinu takmičenje neće biti održano zbog nedostatka novca. Nastavili smo raditi prihvativši tu činjenicu, i baveći se drugim poslom. Odjednom, stiže obavijest da će sve to biti realizirano... i to ISTI DAN, i SUBOTOM. Zašto subotom i zašto sve mora da bude u nekoliko dana? Zar ne postoji niti jedan drugi dan (cijela školska godina) da se sve to dobro rasporedi? Mnogi učenici i učenice imaju kapacitet i volju da učes-

tvuju na više takmičenja, što im ova metoda ne dozvoljava. Zar nam je cilj da se nadarena djeca tako sputavaju? Subote treba ostaviti slobodne da ih djeca mogu provoditi sa svojom porodicom. Sva djeca koja idu na takmičenje su odlična i talentovana i nije problem da jedan radni dan izostanu s redovne nastave. Uostalom, i takmičenja su dio obrazovnog procesa. Svaki pojedinačni uspjeh ovih učenika ujedno je uspjeh i same škole, a onda se tim diče i direktori... A u svemu tome najmanje su bitna ta djeca. Žalosno!

Što se tiče općinskih takmičenja, ona su uvijek dobro organizirana s tehničke strane. Domaćin je uvijek jedna od osnovnih škola i njeni nastavnici tada imaju dosta posla. Urade svoj dio vrlo profesionalno, po uputama... i to subotama. Nastavnici iz drugih škola su članovi komisije. Njihov rad sve vrijeme prati zadužena osoba iz Opštine. Oduzimaju im se mobiteli, oni su zaključani u jednoj od učionica, odlazak u toalet moguć je samo u pratnji te osobe, sve rade pod šiframa, odgovorno, detaljno, svaki se papirić koji dijete preda pregleda... dakle, sve po uputama i realno da se izbjegn timer, podmetanje i subjektivnost. Nakon objavljenih rezultata svaki učenik ima pravo doći i vidjeti svoj rad, a komisija je obavezna na svako pitanje dati odgovor. S te strane je sve u redu, no tu dolazi ono "ali".

ZADACI su na opštinskim natjecanjima skoro u svim razredima preteški za taj uzrast, u njima je

gradivo koje nije još urađeno na redovnoj nastavi... jednom riječju NEPRIMJERENI. Kao dokaz dovoljno je pogledati rezultate s posljednjeg takmičenja gdje npr. u opštini Centar, u kategoriji VIII-ih razreda, od mogućih 100 bodova prvo mjesto ima samo 35! Napominjem da su ovo učenici koji su u svojim školama najbolji od najboljih, izabrani kao predstavnici... a vraćaju se poraženi, s minimalnim ili nikakvim bodovima. Zar je to cilj ovih takmičenja? Veliku odgovornost tada snosi nastavnik da svima objasni da je to sve bilo neprihvatljivo i da će biti bolje dogodine. Nažalost, dogodine se događa isto!

Zato smo mi nastavnici, članovi komisije, odlučili da nijedno dijete ne vratimo u školu s 0 bodova, nego da barem dobije 1 bod. A zar ta najbolja djeca trebaju samilost od nas? Zar na ovom nivou takmičenja ne može biti barem jedan školski zadatak koji prati plan i program i koji će dijete tog ranga moći riješiti?

Svaki razred i svaki predmet ima nastavni plan i program koji su mnogo prije nas napisali stručnjaci, te po kojem mi radimo i koji godinama ispraća generacije. Zašto isto ne postoji i za takmičenja? Zašto se ne definira šta tačno, koja oblast, u kojem razredu, koja težina zadataka, koji udžbenici i koje zbirke? Mi nastavnici sve to godinama radimo na svoju ruku po svom nahođenju... Tu su sati i sati rada s djecom i na kraju rezultat ovisi samo o tom jednom danu i sreći. To nije znanje, to nije takmičenje najboljih... Zar na taj način razvijamo kod djece želju za napredovanjem, želju za stjecanjem više znanja? Budući da nastavnici postaju nemoćni, učenike i sami upućuju u "školu matematičara" koja djeluje na Ilidži i to nedjeljom. Njihova mjesečna članarina je 50 KM. Tu se onda rade takvi zadaci... Pa često "ta" djeca postižu mnogo bolje rezultate. Nemam ništa protiv tih ljudi i nastavnika koji ovu školu vode, ali ta djeca ne predstavljaju svoju školu i svoje nastavnike, nego nečije interese i nekome stvaraju profit.

b. Kantonalno takmičenje

Ovogodišnje kantonalno takmičenje bilo je očajno! Zadaci iste težine kao na opštinskom takmičenju. Kako je moguće da nema razlike u težini zadataka? Valjda "opštinski" trebaju biti lakši od "kantonalnih"? Možda griješim?! No, moram primijetiti da komisiju više ne sačinjavaju poslušni nastavnici osnovnih škola, nego naši "nadređeni"

koji postavljaju svoja pravila i norme ponašanja. Opet pitam: ko su ti ljudi, ko ih je stavio na ta mjesto, zašto oni sastavljaju zadatke i na osnovu čega, koji su kriteriji?! Gdje smo tu MI, nastavnici, koji smo sve vrijeme u nastavnom procesu i koji odgovaramo za djecu na takmičenjima?

Na sva ova pitanja mi moramo dati odgovor kako upravi škole tako i roditeljima, a najbitnije – djeci. Članovi komisije ne moraju ostavljati mobilne telefone, njih niko ne nadzire, i ne znamo kako obavljaju svoj posao, ali znamo da kada objave rezultate, imamo jako puno "nula". Tako je bilo i ovog puta. Više od pola učesnika osvojilo je 0 bodova. Opet ponavljam – to su najbolja djeca iz svih opština! Pa zar su toliko loši? I tada mi nastavnici moramo tješiti našu djecu kako je sve to dobro, pravedno, da to tako treba biti... i ponovo ih motiviramo i spremamo za narednu školsku godinu i novo takmičenje. Učenici i učenice odlaze da vide svoje radove i jedno po jedno izlaze razočarani jer se boduje "odokativnom metodom" uz niz neprimjerenih komentara. Tada se meni obrati moj učenik sa suzama u očima i kaže: "Nastavnice, vodite me odavde... Nikad vam više neću doći na ovo takmičenje, kakvi su to ljudi tamo..." Ja se onda pitam da li je to ona metodika koju su nas učili na fakultetu? Ti su ljudi nama nadređeni i oni ocjenjuju naš rad!

c. Federalno takmičenje

Federalno takmičenje iz matematike; isti dan, u isto vrijeme kao fizika. Interesantno... niko to nije primijetio? U praksi se bezbroj puta pokazalo da ko ima uspjeha u fizici automatski ima veće izgleda i za matematiku, ali i obrnuto. Gdje sjede ti ljudi koji prave ovaj raspored? Na dvije strane svijeta pa ne mogu se čuti barem telefonom da to usklade?! Ne postoji niti jedan drugi dan osim 11. 5. da se to takmičenje realizira? Zadaci na federalnom takmičenju primjereniji i lakši od "općinskih" i "kantonalnih"! Pa zar ne bi oni trebali biti najzahvaljniji? Ili opet ja griješim?

Kada sam zvala i pitala, niko ne zna... niko nije kriv... i niko nije za to odgovoran. Samo mi se gospodin iz Tuzle iz udruženja matematičara obratio. Ovim putem zaista moram pohvaliti Tuzlu i njihovo "udruženje matematičara". Imaju svoju internetsku stranicu, na njoj sve što vas zanima... od informacija... do zadataka. A ako probate ukucati udruženje matematičara iz Sarajeva nećete

dobiti niti jedan rezultat pretrage. Zar u glavnom gradu BiH ne postoji niti jedan čovjek... možda student koji bi za pristojan honorar napravio i redovno ažurirao stranicu? Mi ne možemo doći ni do zadataka, a ni do potrebnih podataka. Tek smo saznali da postoji stranica "Infima" na kojoj se može ponešto naći. To treba biti javno i da se svi znamo tim koristiti.

2. EKSTERNA MATURA

Znamo da je eksterna matura ove godine eksperimentalna i da je to pilot-projekat u kojem se mora još dosta toga popraviti, ali matematika se morala uraditi stručnije i bolje! Produkt lošeg rada su nedavno urađeni probni testovi i jako loši rezultati iz matematike. Naravno da znanje djece iz matematike nije tako loše, niti su nastavnici tako loši... loš je koncept kataloga. Zadaci su nabacani, prepuni materijalnih (čak i gramatičkih) grešaka... U međuvremenu greške su ispravljene, ali to nije nigdje javno objavljeno, već smo slučajno otkrili na stranici PPZ-a. Nije problem u greškama, posebno onim koje se mogu ispraviti, ali način na koji se to uradilo nije dobar. Roditelji su s pravom digli uzbunu i tražili od nas nastavnika da te greške popravimo. Na početku kataloga se nalazi "more" formula od kojih ima onih totalno neprimjerenih jer uopće nisu za osnovnu školu. Pitaju me djeca da li i to moraju naučiti napamet jer piše da se katalog mora proraditi i sve što je u njemu naučiti. Zašto su te formule potrebne?! Da pokažemo da je to nešto teško i tako zastrašimo djecu? Zanima me kako je odlučeno ko će praviti katalog, je li negdje bio javni konkurs za to? Ili je to ipak odluka samovoljne nekih ljudi? Imali smo odličan pristup vježbanju i pripremanju učenika za polaganje prijemnog ispita za upis u srednju školu koji je funkcionirao od 1997. godine i ne znam zašto se 2013. morala izmisliti topla voda i mijenjati nešto što je bilo efikasno.

U razgovoru sa svojim kolegama, nastavnicima matematike, vidjeli smo da smo i prilikom ocjenjivanja probnih testova za maturu svi radili opet samovoljno jer nije preciziran način bodovanja. Prema riječima savjetnika trebalo je da prva četiri zadatka budu najlakša te da učenik metodom zaokruživanja dobije bod. No, za te zadatke su izabrani oni koji se moraju riješiti pa tek onda zaokružiti odgovor i to ne baš tako jednostavni da to može uraditi svaki učenik. To su zaista trebale biti pitali-

ce koje će stvarno omogućiti da svaki učenik svojom sposobnošću i u skladu sa svojim radom dostigne bodove. Također, ocjenjivanje je samo 0 ili 1 bod. To nije u matematici korektno jer na taj način učenik mora sve uraditi tačno da bi dobio 1 bod. Znanje iz matematike nije samo da li je zadatak skroz doveden do kraja nego se mora gledati i postupak i način izrade, a onda se sve to treba i bodovati. Sigurno bi ovim postupkom ocjenjivanja bilo mnogo boljih rezultata. Bilo bi lijepo, iako je ovo pilot-projekat, da se ova pravila ujednače i dogovore prije zvaničnog polaganja mature. Nas nastavnika matematike ima toliko da je poražavajuće da nismo bili u stanju ovoj djeci, ovoj "pokusnoj" generaciji osigurati katalog kakav zaslužuje.

3. UDŽBENIK ZA IX RAZRED

Udžbenik za IX razred koji je odobrilo ministarstvo dobili smo tek u oktobru prošle godine. Razumijem da je opet ova *eksperimentalna generacija* prva koja je IX razred pa da je malo i opravdano kašnjenje udžbenika, ali ne razumijem kako je prihvaćen udžbenik koji nije u skladu s planom i programom! Odličan udžbenik profesora s fakulteta, ali nedostaje važan dio gradiva... dio bez kojeg ostavljamo učenike dva mjeseca bez knjige koju moraju kupiti. Neću dozvoliti djeci da kupe udžbenik koji ne pokriva cijelo gradivo koje je potrebno u IX razredu. Niko nije našao pare na ulici i, ako nismo sposobni da imamo adekvatan udžbenik, moji učenici neće imati niti jedan. Ja ću im sve spremati, donositi, kopirati... Jer nije ovdje cilj da neko zaradi preko djece i udžbenika... Te da svake godine to mijenjamo. Svi smo išli u školu i godinama koristili jedan udžbenik i prenosili s generacije na generaciju... A sada svake godine treba kupiti novi udžbenik. Zašto? Ja svoju djecu i učenike neću izlagati tom trošku zbog samovoljne pojedinaca i ličnih zarada.

Ako sada čitate ovu rečenicu... napokon ste došli do kraja moje *ispovijedi* i VELIKO HVALA što ste odvojili vrijeme da je pročitate! Meni ostaje nada da, uz vašu pomoć, možemo popraviti ove stvari i našoj djeci pružiti obrazovanje kakvo zaslužuju – najbolje.

S poštovanjem i zahvalnošću,
Mirka Ban

Sarajevo, maj 2013. ●

Udžbenici

KUPUS IN FABULA

Ines Haskić

Udžbenici, koje djeca dobiju, koriste se tri godine. To je samo stvar para i dogovora. Djeca koriste udžbenike tri godine, a oni su namijenjeni jednoj generaciji. Jedne godine se izdvoje sredstva, naredne dvije neko zloupotrebljava tu odluku.

Udžbenik koji držimo u ruci je raskupusan, iskrzan, poderan, ljepljiv, flekav, mastan i prljav, i možda pun bakterija. Odlučujemo to provjeriti, i dajemo ga na analizu Kantonalnom zavodu za medicinu rada. Dok čekamo rezultate, kontekst:

Na području Zeničko-dobojskog kantona u prvi razred školske 2012/13. godine, po oba nastavna programa, krenulo je oko tri hiljade petsto učenika kojima je Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport obezbijedilo sredstva za kupovinu novih udžbenika i koje su djeca dobila na korištenje. Federalno ministarstvo obrazovanja je za nabavku udžbenika svim učenicima devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu obezbijedilo 76.684 KM.

Kako na te političke poene populističke vlasti, nakon završene školske godine, gledaju nastavnici i roditelji:

Jedan u tri: *Udžbenici, koje djeca dobiju, koriste se tri godine. To je samo stvar para i dogovora. Djeca koriste udžbenike tri godine, a oni su namijenjeni jednoj gene-*

raciji. Jedne godine se izdvoje sredstva, naredne dvije neko zloupotrebljava tu odluku.

Novo za staro: *Šta predložiti?! Predložiti recimo da se iz Ministarstva svake godine konsultuju sa školama, da se vidi koji su udžbenici toliko loši, da se otpišu, da se pošalju novi. Ne moraju mijenjati sve. Bude zaista udžbenika koji se stvarno čuvaju. Neka djeca zaštite udžbenike okvirima, paze, ne prave uši, ne potpisuju, ne prljaju, ništa ne križaju.*

Higijena manje-više: *Jedan veliki nedostatak kod pozajmljenih udžbenika je što dijete ne može pisati po njemu. Mi trebamo da naučimo to dijete nečemu iz tih udžbenika. Ovo je matematika, ovo moja okolina (učiteljica pokazuje udžbenike), ovo je faktički novo vraćeno. Zato što dijete nije smjelo šarnuti, da ne bi šta, ono ih gotovo i ne otvori. Eto! Naš zadatak je da naučimo dijete da koristi udžbenik, da važno podvuče, izdvoji, da dopuni, da nacрта. Međutim, ako ga tome ne naučiš u prvom razredu, onda udžbenici cijeli život služe kao ukras. To je meni veći problem. A to, stari udžbenici, pa ja se sjećam, i mi kad smo ih koristili kada smo bili djeca. Meni je ta higijena manje-više, ništa nam nije bilo. Dvije-tri godine udžbenik može da se koristi sasvim solidno. Ali, meni je najveći problem to što mi dijete učimo da nam udžbenik služi kao ukras. Udžbenici za prvaciće imaju radni prostor. Evo ovdje (učiteljica pokazuje vraćeni udžbenik iz matematike), ja imam odličnih zadataka koje oni nisu uspjeli odraditi. Svaka lekcija to ima. Međutim oni to ništa nisu uradili, jednostavno ne smiju dirati, ne smiju pisati.*

Šta će muzici udžbenik: Nismo dobili udžbenike. Mi ovdje u Muzičkoj koristimo udžbenike iz 1980. godine. Nisu se mogli dogovoriti koje udžbenike će koristiti djeca tako da ih nisu ni štampali. Djeca ovdje kopiraju sve udžbenike.

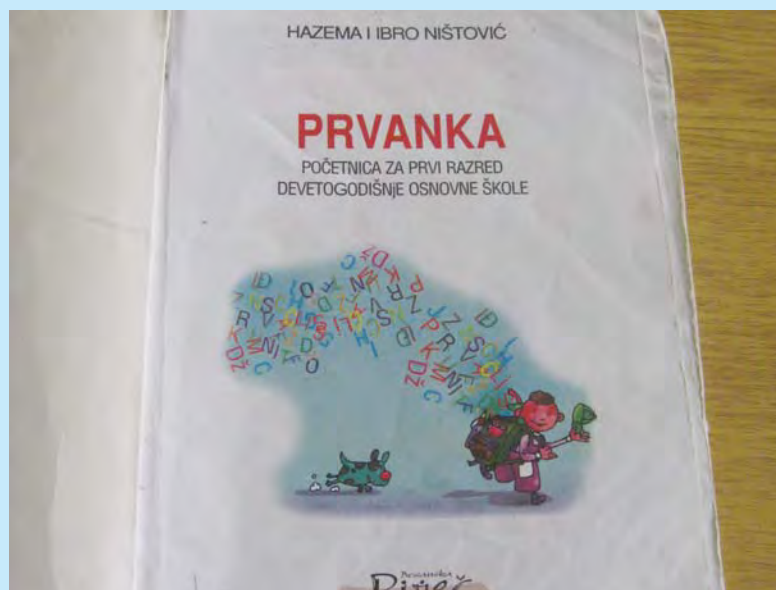
Samo nek je naše: Mi većinom stvari iz udžbenika kopiramo. Kada se nešto oboji gotovo je, taj udžbenik je iskorišten. Do sada je bila praksa da generacije koriste iste udžbenike tri godine. Udžbenike čuvamo. To nije ispravno, ali moramo se prilagoditi uslovima u kojima živimo. Trebalo bi svake godine provjeriti kakvo je stanje udžbenika u školama, da li je potrebno nešto nadoknaditi, da se vidi da li je nešto uništeno. A što se tiče izdavaštva, bio je trend kao hajde kupovaćemo od našeg, nećemo od nekog drugog. Kada sam izvela prve razrede tražila se povratna informacija po kojim smo udžbenicima radili da bi se mogli štampati novi za naredne generacije. Provačići su čekali udžbenike do kraja septembra, a sada koji je razlog za čekanje to apsolutno ne znam.

Inkluzija na infuziji: Nemamo udžbenike za djecu sa teškoćama u razvoju. Sadržaje po kojima djeca rade škola kopira. Ovdje u Zenici djeca iz Specijalne osnovne škole idu po sistemu osmogodišnjeg obrazovanja, a svi drugi idu po devetogodišnjem. Inkluzija djece s teškoćama u razvoju u redovan sistem obrazovanja omogućava im devetogodišnje obrazovanje.

Second dirty hand: Ne, nisu zadovoljavajući. Udžbenici su pocijepani i prljavi. Djeca koja su ih ranije koristila o njima nisu vodila računa. To su mala djeca, razumijete. To je prvi susret sa udžbenicima. Zaista oni to trebaju da dožive na neki svoj način, a ne da dobiju nešto prljavo, istrošeno, iskorišteno.

Ko ne lobira, ne profitira: Nisam se uključila u to šta je razlog da djeca koriste udžbenike tri godine, ali je vrlo moguće da je u pitanju politika. Recimo, lično kod nas sada je bio skoro kraj septembra kada su djeca dobila udžbenike. Znači, mi smo cijeli septembar radili bez udžbenika. Roditelji pitaju, mi pitamo, direktor nam ne zna reći jer niko nema nikakvu informaciju. Onda smo došli do nekog saznanja, kako se to u našoj državi uvijek dešava, da su izgleda čekali nekog svog kome će dati da štampa udžbenike, da taj neko može zaraditi novac. Nije njih briga što djeca kreću u prvi razred, a njima je taj udžbenik pojam. Oni idu mjesec dana u školu bez tog udžbenika.

Štedi na kreditu: Ja bih voljela da se pokrene neka inicijativa da nam se barem malo poboljšaju standardi. Mi smo zaista još uvijek na nivou 1950. godine. Znači, čak i tu kreditu moramo da štedimo. Vjerujte, u veoma teškim uslovima radimo. Ako tražimo od djece da nešto kupe roditelji se žale.

Ne dobija ko odbija: Koliko ja znam, sva djeca prvih razreda dobijaju knjige, osim onih čiji roditelji ne izraze želju za kupovinom novih, pa odbiju korištene. A stanje u kojem se nalaze udžbenici u velikoj mjeri zavisi od pažnje učenika koji su ih prethodnih godina koristili. Iako mislim da su većinom u jako lošem stanju.

Stotine prstića: Ako su udžbenici u lošem stanju, a moramo tražiti krivce za to, mogla bih da ih potražim u djeci i njihovim roditeljima, koji mogu utjecati na to da djeca očuvaju udžbenike za neku drugu djecu. Ali, mislim da je ipak nemoguće godinama "paziti" udžbenike. Znamo da "vrijeme čini svoje". Tako da, i kad bi bili zaštićeni na policama, i kad ne bi bili dotaknuti stotinama prstića, neko bi se morao potruditi i obezbijediti nove, bar svake druge godine. A "neko" je naravno nadležno ministarstvo.

Smije, ne smije: Djeca smiju popunjavati prostor u radnim sveskama, jer su iste obavezni kupiti, ali na mjestima u udžbenicima predviđenim za rad to ne smiju, ukoliko su udžbenik dobili na korištenje.

Zaduži, razduži: Djeca od šest godina koja tek počinju sa školom ne mogu da shvate sve svoje obaveze oko čuvanja, zaduživanja i razduživanja udžbenika. Mislim da im u tome pomažu roditelji. Jako je teško približiti djetetu od šest godina pojmove "zaduživati i razduživati".

Rezultati bakteriološke analize: Patogene bakterije nisu izolovane. Star i prljav jeste, ali izvor zaraze nije. Što još ne znači da nije i gluposti... ●

Образовне политике

ЈА БИ АЈ БИ

Бојана Васић

Да ли би било корисно за бх. образовање да преузме модел ИВ-а?

За све школе у Босни и Херцеговини, без обзира по којем од три национална програма раде, заједнички су предмети, методе, начин оцјењивања и очекивани (али непостојећи) исходи. Само три, једна у Бањалуци, једна у Мостару и једна у Сарајеву битно су различите. У њима неколико одјељења ради по International Baccalaureate Middle Years Programu и International Baccalaureate Diploma Programu, краће IBMYP и IBDP.

IBMYP је намијењен ученицима прва два разреда гимназије. Његова специфичност је у томе да се прилагођава образовном систему државе у којој се примјењује. Ђаци који похађају овај програм добијају двије дипломе, те имају исте предмете које би имали и у бх. гимназији, а настава већине предмета, осим матерњег језика, одвија се на енглеском. IBMYP тежи да нагласи везу између различитих предмета које ђаци изучавају, затим да развије код ђака поштовање других и уважавање различитости и сличности. Још једна специфичност овог програма јесте да се ђаци морају бавити друштвено корисним радом.

С друге стране IBDP је програм намијењен ђацима два завршна разреда гимназије. Његов циљ је да их припреми за наставак успјешног школовања и живота у складу са свеприсутнијом и наглашенијом глобализацијом. Ђаци сами

IB vs. "nacionalni"

(Mythbusters)

За двј анкетини, обртли, истражи и написали...

Ми 1: Енглески језик

Као што знате наша школа је постала прва овлашћена школа у Босни и Херцеговини за провање International Baccalaureate Diploma Programma. Засе, већ 7 година по ред тзв. националног програма својим ученицима и наша школа нади могућност добијања међународно признате дипломе. Прије неколико седмица одлучи смо се да проведемо једну исцрпну анкету међу ученицима како би смо истражили мишљења о постојању IB програма. Планај садржана у анкети су била типска: "СТА ВАМ СЕ ДОПАДА ОДНОСНО НЕ ДОПАДА У IB ПРОГРАМУ У НАШОЈ ШКОЛИ" одговор: "ДА ЛИБЕ ДРУ-

("Сви се фуре да сте неки американи лафо причате на енглеском" – одговор из анкете)
Наиме, енглески језик је одијелни језик настава на IB програму, поред шпанског и француског (који нису службени језици у нашој школи), такође то су одијелни језици International Baccalaureate Organisation која је једина овлашћена да лиценцира школе за могућност пружања IB програма. Због тога се и у нашој школи на IB настави користи само енглески језик. Уосталом, зевени испити краје сви IB ученици поштају на крају двогодишњег курса (е би само на енглеском језику. Пред тога, вам са-сова свако има право да говори на којем језику жели. (Уколико желите да знате више посетите

бирају предмете које желе да похађају из различитих група предмета, с тим да су матерњи језик, енглески и математика обавезни предмети, које сви морају похађати. У програму се шест предмета оцјењује, обавезно је написати тзв. *extended essay*, нешто попут матурског. На крају друге године сви раде завршне испите који се шаљу лиценцираним непознатим испитивачима да их прегледају, чиме се гарантује објективност. Осим тога, имају пробне испите на којима добијају предложене оцјене, што значи да морају бити сами мотивирани за учење. Такође имају тзв. CAS (креативност, спорт, друштвено користан рад) изваннаставну активност, која се не оцјењује али подстиче развијање одређених вјештина, бављење спортом, те свијест о потребама других и околине кроз друштвено користан рад.

Домаће школство је у овом тренутку далеко од тога да преузме модел IBDP-а у потпуности. Али то не значи да не може преузети неке од образовних пракси или идеја које би могле послужити за реформу или мијењање бх. образовања. *Школеђијум* је одлучио ову тврдњу провјерити на лицу мјеста.

Томо Малтар, IBDP координатор у Другој гимназији у Сарајеву (која је 2000. године прва увела овај програм), сматра да би се тзв. национални програми побољшали преузимањем екстерног оцјењивања, флексибилнијом уџбеничком

IB vs. "nacionalni"

(Mythbusters)

Za dy anketirali, obradili, istražili i napisali....

Kao što znate naša škola je poslala prva ovlaštena škola u Bosni i Hercegovini za provođenje International Baccalaureate Diploma Programmea. Znači, već 7 godina pored izv. nacionalnog programa svojim učenicima i naša škola nudi mogućnost dobivanja međunarodno priznate diplome. Prije nekoliko sedmica odlučili smo se da provedemo jednu iscrpnu anketu među učenicima kako bismo istražili mišljenja o postojanju IB programa.

Pitanja sadržana u anketi su bila tipa: "ŠTA VAM SE DOPADA ODNOSNO NE DOPADA U IB PROGRAMU U NAŠOJ ŠKO-LI?" odnosno, "DA LI SE DRUŽITE S IB UČENICIMA. Zašto?" Kada smo analizirali anketu došli smo do iznenađujućih podataka. Na osnovu datih odgovora moglo se naslutiti da među učenicima koji pohađaju različite nastavne programe (IB, nacionalni) postoji određena doza rivaliteta ili čak netrpeljivosti, u nekim slučajevima. Naša pretpostavka je da takva neutemeljena mišljenja su uzrokovana neinformisanošću mnogih učenika pa čak i profesora o ostalim programima koji postoje u našoj školi, jer pored IB programa postoje matematička Gimnazija i IB MYP program. Međutim, mi ćemo se u ovom članku osvrnuti na "mitove" o IB-u u koji kruže po školi:

Mit 1: Engleski jezik

("Svi se furate da ste neki amerikanci lafo pričate na engleskom" - odgovor iz anketi) Naime, engleski jezik je oficijelni jezik nastave na IB programu, pored španjolskog i francuskog (koji nisu službeni jezici u našoj školi), također to su oficijelni jezici International Baccalaureate Organisation koja je jedina ovlaštena da licencira škole za mogućnost pružanja IB programa. Zbog toga se i u našoj školi na IB nastavi koristi samo engleski jezik. Uostalom, završni ispiti koje svi IB učenici polažu na kraju dvogodišnjeg kursa će biti samo na engleskom jeziku. Pored toga, van časova svako ima pravo da govori na kojem jeziku želi. (Ukoliko želite da znate više posjetite www.ibo.org).

Mit 2: Izolovanost od ostalog dijela generacije

("Izgleda kao da ne pripadaju - IB učenici, op.a - ostalom dijelu generacije" - odgovor iz anketi) Ovakav dojam se može steći iz nekoliko razloga. Jedan od tih je što učenici koji pohađaju IB program nemaju kompaktan raspored, te njihov raspored nije obavezan da prati raspored u dvije smjene, kao što je slučaj sa nacionalnim programom. Stoga mnogi IB učenici provode skoro cijeli dan u školi nevezano za to koja su smjena. Po-

Kako su učenici Nacionalnog programa na anketnim listićima nacrtali učenike IB-a? (anketa je osim tog zadatka sadržavala i pitanja: - Šta Vam se najviše dopada/ne dopada u IB programu u našoj školi i objasnite zašto? - Da li se družite sa IB učenicima?)

red toga u samom rasporedu česte su same pauze između časova tako da mnogi učenici nisu prisutni tokom odmora sa ostatkom generacije. Drugi moguć razlog za ovakvo mišljenje su prostorije u kojim se odvija IB nastava, a koje su većinom smještene u prizemlju škole, pa je moguće da IB učenici ne provode mnogo vremena sa ostatkom svoje generacije, mada sigurno to nije želja samih IB učenika.

Mit 3: Povlašteni učenici

("Smatraju se višom klasom, većina njih se smatra privilegovanim") Ovo mišljenje najbolje opravdava naziv koji smo mu dali, a to je "mit". Vjerovanje da su IB učenici nešto više privilegovani od ostalih savršeno se uklapa u definiciju mita, koja glasi "izmišljene priče u koje se vjeruje". Evo par argumenata koji trebaju da pobiju ovaj mit: IB učenici ne koriste nikakve imaginarne kapacitete škole ("bazen ili teniski tereni" - odgovori iz anketi). IB učenici koriste laboratoriju za hemiju i biologiju kao i informatički amfiteatar baš kao i učenici nacionalnog programa. Tužno je bilo spoznati da veliki broj učenika iz nacionalnog programa misli da je školska biblioteka/čitaonica samo za IB učenike te rijetko posjećuju ovu prekrasnu ustanovu ili im je ovo samo izgovor da manje čitaju. Tužno je uvijek nam nije jasno zašto učenici nacionalnog programa zavide IB učenicima na "tečnom sapunu u WC-ima" (od-

govor iz anketi) kad su "pravi krivci" za postojanje tečnog sapuna u WC u prizemlju kursevi Goethe Instituta koji se održavaju u prostorijama naše škole u večernjim satima.

Mit 4: "Bahini sinovi"

("Ne sviđa mi se što ga pohađaju djeca bogatih roditelja" - mišljenje iz anketi.) Ovakav slav na koji smo često nailazili u anketi, vjerovatno je uzrokovan činjenicom da se dvogodišnja nastava IB Diploma programa plaća. Kako bismo u što većoj mjeri odagnali ovakva mišljenja pokušat ćemo što bolje objasniti detalje u vezi s plaćanjem. IB program nije nikakva privatna škole, već je jedan od obrazovnih opcija koje Druga gimnazija pruža svojim učenicima. Kao što svi znamo naša škola je državna, građanska obrazovna institucija. Jedini razlog zašto se IB programi u našoj školi plaćaju su, registracija IB učenika u međunarodnu bazu podataka kako bi učenik mogao izaći na polaganje završnih ispita. Drugi razlog je nabavka posebnih i dosta skupih udžbenika iz inostranstva. Uostalom ta suma nije basnoslovna, i ona iznosi tačno 3.400KM za dvije školske godine. U ostalim IB školama u inostranstvu ovaj iznos novca zna biti mnogo veći, kao što je slučaj sa jednom IB školom u Njemačkoj gdje cijena jedne godine izade na ogromnih 45.000KM!! Kad se stvari ovako sagledaju onda naši učenici zaista imaju

- Almetrispahić Nana
- SPISAK UČENIKA IV. RAZREDA
- Amunović Samir
- ŠKOLSKE 2006./2007. GOD.
- Džando Vidana
- Kazredni starješina: Kallak Razija
- Fuzlagić Fatima
- Ferhatbegović Mirza
- Halizović Enir
- Hajdar Smuda
- Kapetanović Samir
- Karadžić Anita
- Karadžić Boris
- Karadžić Zeljko
- Ličina Danir
- Lasić Ađe
- Mahomović Ivo
- Maričić Anja
- Muković Danir
- Mevljanović Elin
- Njumanović Lejla
- Ostović Igor
- Popović Vildan
- Radičević Dina
- Sljebić Kenan
- Sotić Irma
- Sušević Halil
- Šahmanović Snija
- Seluhović Bakir
- Tanković Adis
- Tončković Amer
- Žakić Anir
- Žerić Anir

FOTO-SAMOREKLAMA: Ko kaže da se Druga priča ne čita!?

ма и пројектима, којима је професорски рад ограниčen, као и методологији рада којом се уз мањи број ученика у разреду, већи фонд часова, мањи број књижевних текстова (ја сам професорица босанског језика и књижевности) али детаљније обрађених и сл. омогућава усвајање у већој мјери одређених вјештина неопходних за успјешан наставак даљег школовања и остваривања квалитетнијег живота.

Проф. Адиса Marshall: IB је у великој мјери окренути демонстрацијским методама које повећавају активност ученика. Захтеји IB програма су врло јасни и детаљно осмишљени али у исто вријеме дају слободу наставницима и остварују доста простора за њену креативност када је у питању обрада наставног градива. Обрада једне тематске целине може да траје више од 45 минута, а припреме за час су чешиће у виду сценарија него у класичној форми. При том ученици у току реализације једног таквог сценарија развијају различите вјештине и усвајају нова знања која на крају буду крунисана оцјеном из различитих критерија. Ученици кроз јасно постављене циљеве уче не само да усвајају нова знања, него и да анализирају, евалуирају и интерпретирају различите изворе информација. Преоптерећеност наставног програма који не дозвољава велика одступања је велики проблем за овакав приступу раду у националном програму и ма колико предметни наставник био креативан он нема довољно слободе за овакав начин рада.

Проф. Амра Спречаковић: Методе провере знања су нешто другачије од оне која се практикују на националном смјеру и добра су припрема ученика за начин рада на иноземним универзитетима.

Ученици који су завршили национални смјер у гимназијама у Сарајеву мишљења су да сваки програм има својих предности и мана, али да највише појединачно од ученика и професора зависи на који начин ће се усвајати знање и у којој мјери. Јасмина (21): Да, истоје одређене вјештине које ученици IB-а стекну током школовања. А то је: одговорност и дисциплина самих ученика иј. ученици уче сами за себе, а не за оцјене као што је принцип националног програма. Наравно да зависи од особе до особе, те да сваки програм има своје предности и мане. Оно што желим да кажем јесте да IB ученици у пре-

ћем разреду средње школе бирају циљне предмете иј. предмете који су уско повезани са њиховим даљњим школовањем, док на националном програму ученици имају шири фокус. Владана (23): Ученици на IB су свакако више потакнути на самосталнији рад и усвајање материје, те на неким предметима чак и да примјењују теорију у пракси, што је свакако ефективнији начин усвајања знања. Осим тога имају и предмете које национални програм не познаје ни у оквиру ваннаставних активности. Ипак мислим да нека велика разлика не постоји. Усвајање материје и степен интерактивности зависи од појединачних ученика и професора. Ради се о неким различитим техничким рјешенима извођења наставе која на крају производе веома сличан резултат, а чијим комбиновањем бисмо могли добити интерактивну, корисну и стимулативну наставу више прилагодену ученицима и њиховим потребама и жељама. Предности IB-а су што су разреди мањи, те се наставници могу више посветити ученицима, потиче се интерактивност. Предност је и што се цијени испитивачки рад. На IB-у због специфичности програма постоје неки предмети које ученици могу похађати, а које национални смјер не укључује. С те стране сматрам да ученици на IB-у могу стићи нека знања која не могу стићи на националном смјеру. С друге стране, национални смјер на IB-ем има предности уколико што су оцјене важеће током цијеле године, па се ученици стимулишу да уче градиво колико-толико константно.

IB програм више усмјерава ђаке да савладају вјештине и стекну знања која ће моћи користити у даљњем школовању и животу, док бх. национални програм већи акценат даје на давање што опшенијег знања ђацима. Самим избором предмета на IBDP-у ђацима се дозвољава да изучавају мање али детаљније и квалитетније. Професорице које предају на IB програму сматрају да је самосталан избор предмета позитивна пракса, професорица која предаје на националном смјеру сматра да то има и предности и мане.

Предности је, судећи барем према одговорима, ипак више. И то је разлог да образовне власти озбиљније размотре идеју о увођењу IB праксе у национални програм, не само гимназија, него свих средњих школа. ●

TRILNIJANSE BEZBOJNE

80 HERCEGOVAČKO-NIRNBERŠKI ZAKONI + 82 RAZMAZ
PO PAPIRU + 94 POTPIŠI PA BRIŠI

Komentar

HERCEGOVAČKO- -NIRNBERŠKI ZAKONI

Nenad Veličković

Ukidanje presude o diskriminaciji putem etničkih školskih programa primjer je pravnog cinizma koji sve češće lupa humanost u čelo svojim sudskim čekićem.

Sud u svojoj presudi, između ostalog, kaže: *Sud nije dužan da rješava političke probleme, a zahtjev tužitelja, onako kako je postavljen, prevazilazi okvire tužbenog zahtjeva i najviše spada u domen političkog problema. Onako kakvo je utvrđeno stanje kod tuženih škola (niko ne prisiljava djecu da idu u neku od škola u koju ne žele, već im je, naprotiv, upis slobodan i po izboru, obezbjeđuje im se nastava na maternjem jeziku...), postavlja se pitanje da li se ponašanje tuženih i može podvesti pod odredbe čl. 2-4. Zakona o zabrani diskriminacije na kojima se temelji tužba.*

Reklo bi se da je ovaj hercegovačko-nirnberški sud spušten s neba i da sudije bira sama Justicija, a da stranačke ujdurme s imenovanjima i napredovanjima nemaju nikakve veze s tim ko sve pravdu jednom mjeri a tri puta siječe. To već, u ovoj nasmrtnoj zemlji, postaje opšte mjesto; da lažovi propovijedaju istinu, da glupani siju mudrost, da su spori mjera brzine, da lupeži slave čestitost, da brabonjci mirišu i da gmazovi lete. Kako drugačije objasniti odbijanje suda da politički problem prepozna i kao pravni? Zar nije i to razdvajanje djece nekim zakonom ozakonjeno, nakon što su nacionalisti preuzeli kontrolu nad državnim aparatom. I zar uistinu pravo nije ništa više nego debatno takmičenje, u kojem se pred

nekakvim žirijem u togama nadmeću ambiciozna i blagolagoljiva djeca?

Ili biti sudija znači nešto više od aktiviste nenevladine organizacije.

Djeca se, veli Justicija na kantonalnom jeziku, ne upisuju sama u osnovne škole, već to u njihovo ime rade njihovi roditelji.

Koja veličanstvena mudrost! Zaista je trebalo završiti pravni fakultet da bi se ta spoznaja objavila. Tako je valjda trebala početi i presuda Sejdić-Finci: narodi u BiH ne žive sami, nego to u njihovo ime rade partijske elite. I onda izvući zaključak da je djecu iz mješovitih brakova najbolje kastrirati, da ne kvare idilu etnički očišćene budućnosti.

Sigurno je, plete se u presudi, da upravo roditelji (je li ovaj sud ikada čuo za riječ staratelji?) iz sopstvenih iskustava, shvatanja i stavova imaju određena strahovanja po bezbjednost svoje djece i upisuju ih u onu školu za koju smatraju da će im pružiti sigurnost.

Genijalno, i dostojno bijele šiljate kapuljače s rupama za oči! Kao da smo na američkom jugu devetnaestog, a ne na bosanskohercegovačkom dvadesetprvog vijeka. Zaista je to plemenito i humano, reći crncima da je u njihovom interesu da se ne miješaju s bijelcima. U najboljoj tradiciji Nirnberških zakona! U interesu je jevrejske djece da budu sa svojim roditeljima u getu! Bravo za kantonalni sud u Mostaru!

Iz stanja spisa se vidi da svi tuženi u okviru svojih mogućnosti i nadležnosti nastoje da prevaziđu postojeće probleme i stvore što normalnije uslove za odvijanje nastave u školama.

Zaista, kako se to vidi? Farbaju rešetke u dugine boje? Sipaju ružinu vodicu u olupane čučavce? Podmazuju krede, da ne škripe?

Čita li ovaj sud išta osim uputstva za mast protiv hemoroida? Ili mu je ispod časti konsultovati naučne analize obrazovne politike koja gradi identitete na lažima i mržnji?

Jer mu je lakše i probitačnije da, krijući se iza izmanipulisanih roditelja, hinjski i miševski podržava dogovoreni aparthejd:

Sud sigurno ne opravdava postojeće stanje u HN Kantonu, pored ostalog, ni u pogledu postojanja "dvije škole pod istim krovom", ali je činjenica da tužitelj ne može željeti bolje uslove školovanja u tuženim školama i biti veći zaštitnik prava učenika nego što su to njihovi roditelji, koji mu se i nisu obratili za zaštitu prava svoje djece. Ukratko: politički-korektno nismo za odvajanje djece, ali pravno-nekorektno ipak jesmo. Jer je odvajanje djece želja roditelja a ne političkih elita koje upravo na podjelama legitimišu svoju neograničenu moć.

Tako, u duhu najboljih rasnih teorija, HN sud genima daje primat nad pravom. ●

slika

Kad je gruda

od pravde draža

đaci su mržnji

ambalaža

Komentar

RAZMAZ PO PAPIRU

Aleksandra Ivanković-Tamamović

Nastavak diskriminacije pravosudnim sredstvima: logičke akrobacije i apsurdni drugostepene sudske odluke u predmetu Dvije škole pod jednim krovom

Kontinuitet privremenog rješenja

Koncept i praksa poznati pod nazivom *dvije škole pod jednim krovom*, po kojem u izvjesnim školama učenici različite nacionalnosti nastavu pohađaju u okviru formalno iste škole, ali prateći različite, nacionalne, programe, pri tome koristeći različite prostorije, ponekad ulazeći u školu na različite ulaze ili čak i u različite zgrade, jedan je od paradoksa poslijeratnog bosanskohercegovačkog društva. Nastao kao privremeno rješenje usmjereno na omogućavanje jednakog tretmana djeci različitih nacionalnosti, u područjima u kojima je opstao koncept odavno je iz modela za lakšu integraciju prerastao u otvorenu segregaciju, pri čemu, naravno, najveću štetu trpe baš i upravo djeca koja u takve škole idu. Ograničeni na spoznaju samo jednog, sopstvenog identiteta, obeshrabreni ili čak spriječeni da upoznaju drugo i drugačije, sa drugog kraja školskog dvorišta, ulice ili grada, učenici ovih škola odrastaju u strahu od asimilacije, što u konačnici dovodi do razvoja individua koje se boje svijeta oko sebe, umjesto da u njemu žive u slobodi i da prosperiraju. Earl Warren, predsjednik Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država, još

prije šezdeset godina, u čuvenoj presudi *Brown protiv Odbora obrazovanja*, kojom je ukinuto rasno segregirano obrazovanje u SAD-u, kazao je: *U oblasti javnog obrazovanja nema mjesta za doktrinu 'odvojeni ali ravnopravni'. Odvojeni obrazovni sistemi su u srži neravnopravni.*

Još 2003. godine Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju predvidio je administrativno objedinjavanje ovakvih škola, ali i deset godina nakon njegovog usvajanja, reforma predviđena ovim zakonom tek treba da se dogodi. U međuvremenu, ovaj fenomen su kritikovale i različite međunarodne instance, uključujući Komesara za ljudska prava Savjeta Evrope Tomasa Hamambergu, te Komitet Ujedinjenih nacija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije. Ovaj komitet, koji predstavlja tijelo nadležno za nadzor nad implementacijom Konvencije Ujedinjenih nacija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije, u avgustu 2009. godine pohvalio je način na koji su podijeljene škole ukinute u Distriktu Brčko, nakon čega je uveden jedinstven sistem obrazovanja za svu djecu u Distriktu. U septembru 2010. godine, Komitet je ocijenio da tamo gdje se i dalje praktikuje praksa *dvije škole pod jednim krovom*, (to) predstavlja segregaciju u obrazovanju, koja podržava neintegraciju, nepovjerenje i strah od 'drugoga', te preporučio da Bosna i Hercegovina, kako bi ispunila svoje međunarodne obaveze iz Konvencije, napusti segregirani sistem monoetničkih škola i obezbijedi isti osnovni program

šlik&

Na tablet se digla

u zbornici hampa.

Starom kadru draža

olovna je štampa!

po kojem će učiti sva djeca, a koji će promovisati i poštovati etničku različitost.

Segregacija djece u *dvjema školama pod jednim krovom* i danas se praktikuje u 34 škole u Srednjobosanskom, Hercegovačko-neretvanskom i Zeničko-dobojskom kantonu.

Promjenjiva sudbina kolektivne tužbe

Kako ni međunarodna kritika, a ni obaveza po domaćem zakonu, nije motivisala nadležne da konačno pristupe ukidanju segregatorske prakse, u februaru 2011. godine Udruženje građana *Vaša prava* je, djelujući u okviru antidiskriminacionog programa Fonda otvoreno društvo BiH, podnijelo kolektivnu tužbu protiv Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona, Osnovne škole *Stolac* i Osnovne škole *Čapljina*, tražeći da sud utvrdi da praksa po kojoj se djeca bošnjačke i hrvatske nacionalnosti u ovim školama obrazuju po principu *dvije škole pod jednim krovom* predstavlja diskriminaciju. U maju 2012. godine Općinski sud u Mostaru, po sutkinji Rabiji Tanović, donio je prvostepenu presudu kojom je ustanovljeno da su tuženi, organizujući nastavu na etničkom principu, vršili diskriminaciju nad učenicima navedenih škola. Tuženom ministarstvu je naloženo da do 1. septembra 2012. godine preduzme neophodne korake kako bi se organizovala jedinstvena nastava za svu djecu i prekinulo sa diskriminatornom praksom segregacije djece u školama.

Obrazloženje presude je jasno, dobro usmjereno i nedvosmisleno, tako da u konačnici korišćena argumentacija ne ostavlja dileme. Sud je postavio sva neophodna pitanja i na njih dao zadovoljavajuće odgovore, na kraju logično dovodeći presudu do zaključka da su tuženo ministarstvo, jednako kao i tužene škole, akteri, tačnije izvršio, dugogodišnje diskriminacije nad djecom, a na osnovu njihovog etničkog porijekla. Sud je našao da diskriminacija u ovom slučaju traje neprekidno od uvođenja prakse *dviju škola pod jednim krovom* pa do danas. Sud je, takođe, ustanovio da je nesporno da tuženi odvajaju djecu u školama isključivo na osnovu etničke pripadnosti. Kako je u takvim okolnostima na tuženima da pruže obrazloženje za različito postupanje, a kako tuženi nisu pružili niti jedan valjan dokaz kojim bi opravdali takvu praksu, sud je utvrdio da su počinili diskriminaciju.

No, ovu je presudu svojim rješenjem od 11. juna 2013. godine Kantonalni/Županijski sud u Mostaru

poništio, a tužbu odbacio kao neblagovremenu. Rješenje je, međutim, sasvim konfuzno, loše argumentirano, dijelom nerazumljivo, te zasnovano na potpuno proizvoljnoj primjeni pravnih standarda u oblasti diskriminacije. U pravu, naime, ne može da važi maksima "komplikovanije je bolje". Jedan od najkorisnijih savjeta koji sam dobila kao mlada pravica (i za koji mislim da je apsolutno primjenjiv i u ovom slučaju) bio je – ako nešto možeš da obrazložiš na dva načina, uvijek izaberi onaj koji je jednostavniji, jer taj mora da je tačniji. Naime, nepotrebno komplikovanje je u većini slučajeva, zapravo, samo taktika maskiranja sopstvene nekompetentnosti ili, još gore, posljedica nastojanja da se prikriju pravi motivi koji stoje iza tako komplikovanog pravnog odgovora. Prvostepenu presudu Općinskog suda u Mostaru bilo je zadovoljstvo čitati, jer je bila veoma informativna, a, iako opširna, daleko je razumljivija od dosta kraćeg rješenja Kantonalnog suda, u kojem su argumenti prosto toliko zakomplikovani da je na kraju jasno jedino to da je tužba odbačena pravnosnažnom odlukom. Prije nego se upustio u razloge iz kojih tužbu valja odbaciti, Kantonalni sud je u kratkom *manifestu* otkrio pravu pozadinu takve odluke. Naime, Kantonalni sud vjeruje da roditelji djece koja idu u segregirane škole zapravo imaju pravo da djecu upisuju u takve škole, na neki način dajući na znanje da će, što se njih tiče, *dvije škole pod jednim krovom* biti prihvatljiva praksa dok god ima roditelja koji to žele. Nadalje, sud naglašava da Udruženje *Vaša prava* tužbu podnosi samo u svoje ime, da njihov zahtjev nema uporište u roditeljskoj i učeničkoj populaciji, te da udruženje ne može da bude veći zaštitnik prava djece od samih njihovih roditelja. Ne libeći se da ode čak i dalje u eskponiranju stvarnih razloga za spornu odluku, Kantonalni sud je ustanovio da je problem *dviju škola pod jednim krovom* zapravo političke prirode, pa je, sve u istom duhu, našao da je tužbeni zahtjev nejasan i neizvršiv, te da *prevazilazi okvire tužbenog zahtjeva iz sudske nadležnosti i mora se riješiti na drugom* (ne precizira se kojem, prim. aut.) *nivou*.

U ovom dijelu kojim se promovise ono što je u teoriji poznato kao dobrovoljni aparthejd, koji nije operativan i kao takav može da bude ignorisan u kontekstu same suštine drugostepene odluke, bitno je uočiti naznake koje Kantonalni sud daje za budućnost, uspije li se nekom sljedećom tužbom preći preko nepremostive prepreke zvane *rok* za sudsku zaštitu od diskriminacije.

slika

Za radosti koje

začas protutnje

školsko je zvono

minuta šutnje.

Prije svega, Kantonalni sud na neki način nagovještava da politika i poštovanje zakona ne idu zajedno, te da šta god je predmet političke debate ne bi trebalo da se raspravlja pred sudovima dok god politika ne da svoju konačnu riječ o tome. Dakle, po toj logici, dok god političke strukture konačno ne provedu presudu Evropskog suda u predmetu Sejdić i Finci, Županijski sud nema namjeru da utvrđuje diskriminaciju ukoliko do njih dođe neka tužba u kojoj se tvrdi da su *ostali* diskriminirani u političkoj participaciji. Sudije Kantonalnog suda time sami sebe proglašavaju tehnološkim viškom, jer – šta će nam pravosuđe kad imamo *druge nivoe* rješavanja problema.

Ipak, kao da ovakav autogol pravosuđa nije dovoljan poraz sam po sebi, ono što je zapravo poražavajuće je fundamentalno nerazumijevanje koncepta *interesa djeteta* i obaveze koju država – u ovom slučaju personifikovana kroz Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona, 34 škole koje segregiraju djecu i, u konačnici, i kroz sam Kantonalni sud – ima prema svakom djetetu pod svojom nadležnošću. Na osnovu člana 3. Konvencije o pravima djeteta, Bosna i Hercegovina ima obavezu da obezbijedi odgovarajuću brigu o djeci i onda kada roditelji i staratelji to ne čine. Nažalost, Kantonalni sud smatra odluku roditelja da djecu upisuju u monoetničke škole razumnim aktom odgovornog roditeljstva. Praksu koju neki autori nazivaju zlostavljanjem, Kantonalni sud smatra legitimnom roditeljskom brigom. Pristup obrazovanju koji su Komesar za ljudska prava Savjeta Evrope i UN-ov Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije ocijenili neprihvatljivim, Županijski sud odlučuje da zaštiti pod svaku cijenu. To je naročito zabrinjavajuće ako se zna da su sami učenici i nastavnici segregiranih škola često izražavali mišljenje da učenici različite nacionalnosti trebaju pohađati istu školu kako bi se kroz nastavni proces bolje upoznali sa kulturom, jezikom i tradicijom svih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini, te kako bi se u samoj nastavi više trebao razvijati osjećaj pripadnosti Bosni i Hercegovini.

Županijski sud, dakle, ne shvata da izlaganje djece segregiranom obrazovanju nije akt odgovornog roditeljstva, niti je znak dobre brige države za svoje najmlađe. Naprotiv.

Ipak, unatoč navedenom i veoma indikativnom ekskursu o dobrovoljnom aparthejdu, važno je istaći da se sud nije upuštao u meritum spora,

odnosno utvrđivanje postojanja ili nepostojanja diskriminacije u konkretnom slučaju, već je tužbu odbacio iz proceduralnih razloga. Stoga ćemo se u nastavku teksta fokusirati na argumente koje je sud ponudio u tom smislu.

Ključni problem: rokovi za sudsku zaštitu od diskriminacije

Za razliku od antidiskriminacionih propisa zemalja u okruženju, koji ne predviđaju rokove za podnošenje tužbe za zaštitu od diskriminacije, bosanskohercegovački Zakon o zabrani diskriminacije je odredio rok, i to, mora se priznati, prilično kratak: subjektivno tri mjeseca i objektivno godinu dana. Subjektivni rok je onaj koji se računa od dana saznanja za (u ovom slučaju) diskriminaciju. Na primjer, objavljen je konkurs za posao u kojem je jedan od uslova da, pored završenog pravnog fakulteta, kandidat ima zelene oči. Od dana kada sam konkurs pročitala imam tri mjeseca da podnesem tužbu protiv poslodavca budući da imam smeđe oči. Objektivni rok je, pak, vezan za samu činjenicu nastanka diskriminacije – u ovom slučaju, dan objavljivanja konkursa. Dakle, ako sam danas navedeni oglas pročitala u novinama starim dvije godine, objektivni rok za tužbu je istekao već prije godinu dana.

Tako se ti rokovi računaju kada je povreda jednokratna. Ali, postavlja se pitanje kako računati rokove ukoliko povreda prava traje godinama, pa čak i decenijama, kao što je to slučaj u našim *dvjema školama pod istim krovom*?

Općinski sud je u prvostepenom postupku pažljivo razmatrao pitanje blagovremenosti jer je pravilno shvatio da bi ovo pitanje moglo da bude od ključnog značaja u predmetu. Praksa *dvije škole pod jednim krovom* je, naime, uvedena godinama ranije, čak deset ili (u slučaju škole u Stocu) dvadeset godina prije same presude. Dakle, ako bi se usvojila interpretacija prema kojoj je diskriminacija počinjena samim osnivanjem škole, rok za antidiskriminacionu zaštitu je davno protekao. Pažljivo razmatrajući sve činjenice, prvostepeni sud se najprije osvrnuo na dan kada su tužene škole registrovane za vlastitu djelatnost, odnosno na dan kada su počele sa radom, te na dan osnivanja tužioca, kao trenutak kada je Udruženje građana *Vaša prava* moglo da sazna za diskriminaciju. No, ono što je naročito važno jeste da se sud posebno osvrnuo na činjenicu da, bez obzira na to kada je

slika

Ništa Kolumbo.

Na Mjesec – jok.

Za naše đake

kružni je tok.

diskriminacija počela i kada je tužilac za nju saznao, ona i dalje traje, a djeca su kontinuirano izložena segregaciji u školama svaki put kada u školu uđu na ulaz ili u vrijeme rezervirano za njihovu etničku grupu.

I to je ono što je ključno u cijeloj ovoj priči i što je ključno i u prvostepenoj presudi. Općinski sud pravilno posmatra diskriminaciju kao ono što je u doktrini i praksi Evropskog suda za ljudska prava poznato kao trajna situacija (*continuing situation*). Ova doktrina ukratko znači da kad je nečije pravo ugroženo zakonskim aktom ili administrativnom praksom, ta se povreda odvija u kontinuumu, a rokovi ne počinju da teku dok god se takva situacija ne okonča. Iz tih razloga, dok takva situacija traje, zahtjev za zaštitu je u roku kad god da je podnesen.

Ono što je još zanimljivije jeste da Općinski sud čak nije morao ni da se poziva na praksu Evropskog suda iz prostog razloga što je određeni vid trajne situacije poznat i u domaćoj praksi, odnosno u pravnoj tradiciji bivše Jugoslavije. Naime, u posmatranju vremena kada rok počinje da teče, prvostepeni sud u predmetu Dvije škole pod jednim krovom pozvao se na praksu Okružnog suda u Novom Sadu, koji je sličnu situaciju razmatrao u vezi sa računanjem rokova kod trajnog smetanja posjeda. Situacija je sljedeća: neko vam je zaposjeo parcelu i ometa vam posjed dvadeset godina, a vi ste toga svjesni od prvog dana. Da li to znači da nakon dvadeset godina ne možete da pokrenete tužbu? Naravno da ne. O tom važnom pravnom pitanju pravilno je odlučio i Okružni sud u Novom Sadu još u predmetu iz 1969. godine, a prvostepeni sud u Mostaru pravilno je primijenio ovaj pristup i kod diskriminacije u predmetu Dvije škole pod jednim krovom. Zaključivši da tuženi djecu počinju diskriminirati prilikom upisa u prvi razred osnovne škole i nanovo ih diskriminiraju svakog septembra prilikom upisa u sljedeću školsku godinu, i ne samo tada, nego još i svakog dana tokom školske godine, sutkinja Tanović je lijepo istakla: *Bilo bi potpuno neshvatljivo i neprihvatljivo odbiti tužbeni zahtjev tužitelja zbog neblagovremenosti tužbe u situaciji kada ponašanje tuženih za koje tužitelj tvrdi da je diskriminacijsko još uvijek traje i nema nikakvih naznaka da tuženi uopšte razmišljaju da to stanje promijene.* Dalje, isti sud i ista sutkinja zaključuju da je tužba podnesena blagovremeno i ne može postati neblagovremena sve dok se diskriminatorno ponašanje ponavlja.

Nakon što je na ovaj način utvrđeno da je tužba dozvoljena, sutkinja Tanović je napravila solidnu analizu međunarodnih standarda i pregled instanci u kojima su međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava, a sve u skladu sa međunarodnim konvencijama koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, te našla da je praksa "dvije škole pod jednim krovom" diskriminatorna, uz prigodno pozivanje na komparativnu sudsku praksu. Usput je sutkinja čak uspjela da eksponira i nedostatak elementarnog poznavanja situacije na terenu samog ministra i direktorâ tuženih škola. Tako direktorica Osnovne škole "Stolac" nije znala da li učenici dviju škola koriste veliki odmor u isto vrijeme, dok ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona nije znao reći koliko osnovnih škola djeluje na području općine Čapljina, niti koliko je učenika upisano u osnovne škole u Stocu, te da li su odjeljenja u ovim školama kombinovana. Direktor Osnovne škole Čapljina je, pak, izbjegavao da dà odgovore na postavljena pitanja, mada ih je *po prirodi stvari morao znati.* Općinski sud u konačnici, sve i da je htio, nije mogao doći do zaključka drugačijeg od onoga do kojeg je došao.

Pravne akrobacije drugostepene odluke

Ipak, da se sve može kad se hoće, sasvim nam je plastično pokazao Kantonalni sud u drugostepenom postupku. U izgovoru za sudsku odluku, Kantonalni sud je secirao analizu blagovremenosti koju je ponudio prvostepeni sud, pa onda sve elemente koje je sutkinja Tanović lijepo i logično poslagala izmiješao, *razmazao* po papiru, te dodao, tu i tamo, poneki pokušaj pravnog argumenta.

Naime, Kantonalni sud polazi od istih premisa kao i Općinski sud – da su rokovi prekluzivni (odnosno, strogo određeni i ne mogu se produžavati), da je postojalo nekoliko momenata u kojima se rok mogao početi računati i da postoji praksa Okružnog suda u Novom Sadu, koji je primijenio posebna pravila za računanje rokova kada situacija traje ili se ponavlja. I tu se sva sličnost u pravnoj argumentaciji završava.

Kantonalni sud prije svega nalazi da je odluka Općinskog suda kontradiktorna budući da je prvo utvrđeno da je tužba neblagovremena, da bi se poslije ispostavilo da ipak nije. Kantonalni sud, izgleda, ne shvata da je prvostepena odluka, u svrhu analize, ponudila više mogućih odgovora i onda

slika

Djeci u raju

obrazovanja

utuvili smo

stablo spoznanja.

argumentovano dovela do toga da je jedan od tih odgovora bio tačan i utemeljen u praksi, dok drugi nije. Budući da su tuženi istakli prigovor neblagovremenosti, sud je jednostavno ponudio kao mogućnost da bi usko tumačenje rokova moglo da dovede do zaključka da je tužba neblagovremena. I zatim je prvostepeni sud obrazložio zašto se zakon u tom pogledu ne može i ne smije usko tumačiti, te došao do zaključka koji je gore već opisan. Da biste dokazali pogrešnost određenog zaključka, treba eksponirati i način na koji se do tog zaključka došlo, te ukazati na nedosljednosti. U tome nema ništa kontradiktorno, osim, valjda, kada to sagledava Kantonalni/Županijski sud u Mostaru.

Pored toga, drugostepeni sud kaže da praksa Okružnog suda u Novom Sadu nije dobro tumačena u prvostepenoj presudi. Novosadski sud je našao da *ako se smetanje produžava, rok za podnošenje tužbe [...] se računa od prve radnje za koju je tužilac saznao, a ako se smetanje ponavlja, rok se računa od kada je tužilac saznao za svako novo smetanje. Kada postoji produženje, a kada ponavljanje smetanja faktičko je pitanje.* Prema shvatanju Kantonalnog suda, ako se radi o produženoj diskriminaciji – onda rok teče od dana saznanja za diskriminaciju, odnosno od dana kada su škole počele sa radom, a najkasnije od osnivanja Udruženja *Vaša prava* u februaru 2009. godine, te je rok za tužbu istekao najkasnije u maju te godine. A ako se, pak, radi o ponavljanju diskriminacije, onda rok počinje da teče u septembru svake godine, *ako ne i prije, u vrijeme upisa.*

Prvostepeni sud je nastojao da dođe do zaključka koji je nesumnjivo logično i pravno utemeljen, te je ono što evropska doktrina zove trajnom situacijom posmatrao kao niz *ponovljenih povreda*, kako bi se u konačnici moglo smatrati da dok god takva situacija traje, rok zapravo ni ne počinje da teče. S druge strane, čini se da je drugostepeni sud odlučio da prvostepena odluka mora da se poništi i prije nego je i pročitao presudu i žalbe. No, kad ih je pročitao i vidio da je presudu moguće obarati jedino iz formalnih razloga – jer je prosto nemoguće u meritumu ne zaključiti da je do diskriminacije došlo – onda je Županijski/Kantonalni sud pristupio komplikovanju kako bi se prikrla besmislenost odluke. Tako se za početak došlo do zaključka da stanovište Općinskog suda nije ispravno, ali iz šturog i konfuznog obrazloženja drugostepenog rješenja više nikome ne može biti jasno kada rok za podnošenje tužbe u konkretnom slučaju, zapravo, počinje da teče.

Istini za volju, uopšte nije jasno ni da li je Kantonalni sud na kraju odlučio o tom ključnom faktičkom pitanju – da li je povreda produžena ili ponovljena, te time nije ni odlučio da li je moguće da je u datim okolnostima došlo do trajne situacije. Nakon što je našao da je obrazloženje prvostepene odluke kontradiktorno i nerazumljivo, drugostepeni sud ocjenjuje, sada i sam kontradiktoran i nerazumljiv, da, mada je rok za podnošenje tužbe istekao po proteku tri mjeseca od osnivanja tužioca, odnosno u maju 2009. godine, diskriminacija se ipak ne dešava svaki dan, nego samo 1. septembra, kada počinje nova školska godina. Kako ja shvatam pisanje Županijskog suda, dakle, jednom kada djeca u septembru krenu u školu, diskriminacija se jednokratno dešava za tu godinu i onda u mahu traje sve do završetka iste, mada se rok za tužbu računa od dana početka diskriminacije, tj. od 1. septembra, bez obzira na to što se zapravo završava u junu, sa završetkom školske godine. Ipak, moguće je, kaže Kantonalni sud, da ta situacija zapravo ne počinje ni 1. septembra, nego i *ranije, u vrijeme upisa* u školu, ma kad da se taj upis dešava.

To je dio drugostepene odluke u ovom predmetu u kojem stvari postaju krajnje konfuzne, te je jako teško dokučiti šta je Kantonalni sud, zapravo, htio da kaže. Čini se da bi se moglo zaključiti da, kada bi se pitalo sudije Kantonalnog suda u Mostaru – u kontekstu komparativnog prava – u slučaju npr. zabrane pripadnicima druge rase da koriste određena mjesta u gradskom prevozu – uzmemo li da rok teče od dana saznanja za povredu, on bi počinjao da teče danom rođenja tužioca, te bi isticao sa navršena tri mjeseca života konkretne osobe. Ili bi možda počeo da teče onda kada mali Afroamerikanac upita mamu zašto ne može da sjedi u praznom prednjem dijelu autobusa, nego mora da se gura u prepunom zadnjem, jer bi se, ipak, taj momenat mogao smatrati danom saznanja za diskriminaciju? U slučaju, pak, oduzimanja prava glasa ženama, taj rok bi počeo da teče opet po rođenju ili možda kad mladić rođen na isti dan ode da se upiše u birački spisak, u zavisnosti od toga u kojem bi momentu žrtva diskriminacije zaista mogla ili morala postati svjesna drugačijeg tretmana?

U oba ova primjera žrtva diskriminacije je doživotno izložena tome, ali je subjektivni rok za zaštitu, po tumačenju Kantonalnog suda, počeo da teče isključivo od dana saznanja za diskriminaciju.

slika

U školi su koja

naginje sve dešnje

“naša” djeca jagode

a tuđa su trešnje.

Uzmemo li u obzir i objektivni rok, svima bi za tužbu vjerovatno bilo kasno nakon prvog rođendana jer je zapravo to momenat kada je diskriminacija počela budući da je lično svojstvo na osnovu kojeg se vrši diskriminacija – boja kože, odnosno pol – ustanovljeno pri rođenju, a idemo li do kraja u primjeni apsurdna Županijskog suda na ovaj primjer, možda i ranije.

Pored toga, pitanje se postavlja, u ovom konkretnom slučaju, da li se upis u školu obavlja jednokratno, jednom za svih devet godina osnovnog obrazovanja ili se, tehnički posmatrano, učenici svake godine nanovo upisuju za sljedeću školsku godinu? Da li onda diskriminacija može da se utvrdi samo u odnosu na djecu koja su baš ovog 1. septembra upisana u prvi razred? Da li to znači da Evropski sud za ljudska prava, recimo, nije mogao da donese presudu u predmetu Sejdić i Finci izuzev ukoliko je predstavka ovom sudu podnesena šest mjeseci nakon raspisivanja izbora (jer je to rok za podnošenje predstave Evropskom sudu) jer su dotična gospoda diskriminisana samo u vrijeme kada bi (odnosno, ne bi) mogli da se kandiduju za izbore? Ili možda šest mjeseci nakon stupanja Ustava Bosne i Hercegovine na snagu, jer su kao pismeni ljudi već tada svakako mogli saznati za različit tretman? Naravno, ne treba posebno naglašavati da to pitanje Evropski sud za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci uopšte nije ni razmatrao, vjerovatno našavši da je izlišno raspravljati o očiglednim stvarima.

Kantonalni sud dalje ističe da je upravo ovakvo računanje rokova i logično jer, kada bi se u svako vrijeme mogla izoršavati jedna presuda ovakve vrste, onda bi se to negativno odrazilo na redovnu nastavu i ostvarenje usvojenih planova. No, Kantonalni sud je pritom prigodno ignorisao činjenicu da je prvostepena presuda naložila upravo to da se neophodne mjere preduzmu do 1. septembra, dakle do početka školske godine. Dakle, prvostepeni sud je i polazio od toga da ovakva presuda ne može da se izvršava od danas do sutra. Ali od maja do septembra, to bi već moglo.

Od apsurdnog zaključka suda do nade

Naposlijetku, u skladu sa rezonovanjem Kantonalnog suda, čini se da su onima koji bi željeli da utuju praksu djelovanja *dvije škole pod jednim krovom* na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije ostavljene tri, jednako apsurdne, opcije.

Prvo se raspitajte kada to škole upisuju djecu, pa tužite u roku od tri mjeseca od upisa. Druga je opcija tužiti između 1. septembra i 1. decembra, dok je treća, za svaki slučaj, jednokratno osnovati udruženje građana koje bi podnijelo tužbu za diskriminaciju u roku od tri mjeseca od dana osnivanja kao perioda očekivanog saznanja novoosnovanog udruženja za diskriminatornu praksu *dviju škola pod jednim krovom*. Takvo udruženje bi svakako bilo dobro osnovati u okviru tri mjeseca od upisa djece u osnovnu školu, a idealno bi bilo i da je period između upisa u školu i 1. septembra kraći od tri mjeseca kako biste sa svih strana bili sigurni da je tužba blagovremena. Alternativa je da, jednostavno, podnesete tri tužbe. Naravno, ako tim tužbama ne pokrijete sve 34 škole sa istim krovom, ali drugačijim aršinima za drugačije učenike, onda bi sljedeće godine trebalo osnovati novo udruženje. U skladu s takvim rezonovanjem, za najviše 34 godine možemo imati čak 34 nova udruženja i možda čak i 34 diskriminatorne škole manje.

U svakom slučaju, ostavljajući ironiju po strani, ostaje nam nada da će Vrhovni sud Federacije po zahtjevu za reviziju Udruženja *Vaša prava*, jednako kao i sutkinja Tanović, još lakše uspjeti da se odupre pritiscima društvenog konteksta i politike i da donese presudu kojom će potvrditi ono što je, uz neoborivu pravnu argumentaciju, istakao Općinski sud u prvostepenom postupku – da se *djeca u školu upisuju zavisno od svoje etničke pripadnosti*, te da tuženi kanton nije pokušao dokazati legitimni cilj razdvajanja djece po etničkoj pripadnosti, čime je došlo do povrede odredaba Ustava Bosne i Hercegovine, Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i Konvencije o pravima djeteta, kojima se garantuje pravo djece na obrazovanje bez diskriminacije.

Ne treba posebno isticati koliko je značajno da Vrhovni sud zauzme ispravan stav spram segregiranih škola, te da dà valjan sudski epilog ovome problemu, bio on politički ili ne. Jer ako sud ne poštuje zakon i ako se pri odlučivanju ne rukovodi interesima djece, onda je uzaludno ostavljati rješavanje problema *dviju škola pod jednim krovom* za neki drugi nivo. Taj drugi nivo sasvim sigurno nema obavezu, a vjerovatno ni potrebno znanje da u obzir uzme dva ključna parametra – zakon i interese djece. ●

slika

Popne se jazz

na školsku binu...

al sa nje siđe

Marš na Drinu.

Član 144.

ostavlja se kantonalnom ministarstvu na

Član 145.

ma snagu danom potpisivanja a bit će ob

srednjeg i visokog obrazovanja, odgoja,

Kantonalni odbor
Kantona Sarajevo
Predsjednik
Faruk Bešlić, s. r.Za Vladu
Kantona Sarajevo
Ministar obrazovanja i nauke
mr. Safet Kešo, s. r.Broj 05-2-145/08
3. jula 2008. godine
SarajevoBroj 03-34-22184/08
3. jula 2008. godine
Sarajevo

Istražujemo

POTPISI, PA BRIŠI!

Admir Jamaković

Zbog čega su tužbe prosvjetnih radnika zatrpale Kanton Sarajevo?

Zbog nepoštivanja kolektivnih ugovora koji su 2008. godine potpisali predstavnici sarajevskih sindikata osnovnog i srednjeg obrazovanja sa tadašnjim resornim kantonalnim ministrom Safe-
tom Kešom, Vlada Kantona Sarajevo zatrpana je tužbama prosvjetnih radnika. Kolektivnim ugovorom regulirana su prava i obaveze između prosvjetnih radnika i njihovih poslodavaca, ali Vlada KS je već 2009. godine prekršila ono što je potpisala neisplaćujući dogovorene iznose toplog obroka i regresa.

Od tada su uslijedile tužbe, a prema saznanjima predsjednika Sindikata srednjeg i visokog obrazovanja KS Faruka Bešlića, trenutno je oko pet miliona maraka na izvršenju.

Pošto je riječ o pojedinačnim tužbama nemamo precizne podatke, ali gotovo svi prosvjetari u KS pokrenuli su tužbe. Neki su ih već naplatili dok drugi čekaju na izvršne presuda. Nbrojeno puta smo tražili dogovor sa sadašnjim vladama kako bi korigirali ugovore i na taj način smanjili ili zaustavili tužbe, ali nisu željeli razgovarati s nama. Vlada je pogriješila prilikom planiranja budžeta jer je trebala ispoštovati zakon i odredbe kolektivnih ugovora. Oni to svjesno nisu uradili, čak su 2009. godine htjeli oboriti kolektivne ugovore, ali smo se usprotivili – pojašnjava za Školegijum Bešlić.

Politički prioriteti

Prosvjetari su tužili školu kao poslodavca, odnosno direktore, ali kako se obrazovne ustanove finansiraju putem trezora, najodgovornija je Vlada KS jer nije prebacivala novac.

Bešlić kaže da je prema ugovoru koji su potpisali cijena toplog obroka iznosila 16 KM, ali da je Vlada insistirala da to bude 11 KM da bi na kraju isplaćivali tek 8 KM. Regres je umjesto predviđenih 800 sveden na 400 KM. Tužbe su pokretane i zbog neisplaćivanja plaća do 5. dana u mjesecu, zatim zbog razlika u primanjima itd.

Nije riječ o nedostatku novca, već o političkim prioritetima Vlade koji se provode preko naših leđa. Možda im je nekad značajnije asfaltirati neku ulicu nego nam isplatiti novac pa nam godišnje ukradu blizu 2.000 KM. Budžet je zbog tužbi svih radnika doveden u dubiozu i zbog toga bi neko trebao krivično odgovarati. Sud uglavnom presuđuje u korist prosvjetara, a osim potraživanja, Vlada mora isplatiti i sudske troškove dok u svemu najviše koristi imaju advokati – kazao nam je Bešlić i dodao da prosvjetari u KS neće dozvoliti dalje smanjivanje svojih ionako malih plaća.

U Pravobranilaštvu KS nam nisu znali reći koliko je prosvjetara pokrenulo tužbe jer, kako navode, te postupke vode sekretari škola. Ipak, prema informacijama sindikalista, broj tužbi prosvjetara sredinom prošle godine iznosio je oko 1.600.

Uzmu novac, ostave dug

Osim prosvjetnih radnika, iz istih razloga tužbe su pokrenuli i državni službenici i namještenici, policijski službenici, zdravstveni radnici...

Jedan od razloga što vlade ne poštuju kolektivne ugovore jeste i aranžman naše države sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), koji predviđa uštede u javnom sektoru, pa su zaposlenicima uzimane naknade za noćni rad, regres ili topli obrok.

Prema izvještajima kantonalnog pravobranilaštva, vrijednost tužbi 2011. godine dostizala je i 50 miliona KM.

Vlade prepisuju politiku jedna od druge. Uzmu novac, a onda ostave narednoj vladi da se bori sa dugovima. Gotovo ista situacija je i u ostalim kantonima Federacije BiH – smatra Bešlić. ●

slika &

Ljudima škola

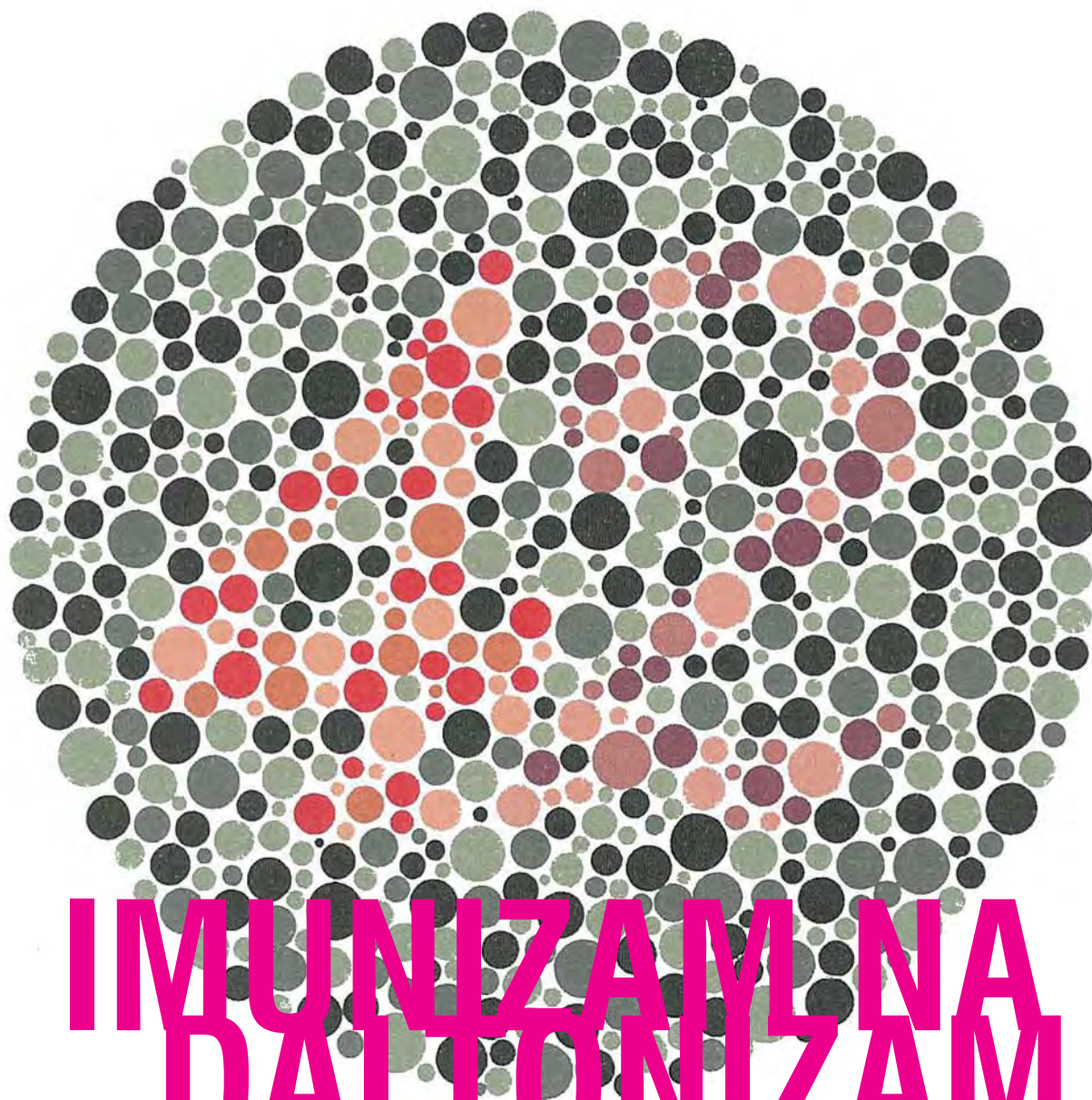
usadi vjeru

da im je toplo

u frižideru

IMUNIZAMNA DALTONIZAM

98 REZULTATI SU MJERA KVALITETA + **102** PROBIJANJE
NEPROPUSNIH BALONA + **108** KO GLEDA U MINI-
STARSTVA, PODBACUJE + **114** IDEJA, POZOR, SAD!

A close-up, profile view of a man's face, looking slightly downwards and to the right. He has light brown, slightly messy hair. The lighting is soft, highlighting the texture of his skin and hair. The background is out of focus, showing a blurred blue and white pattern.

Sarajevska građevina je na evropskom nivou

**REZULTATI SU
MJERA
KVALITETA**

Nenad Veličković

Samir Dolarević, vanredni profesor na oblastima Mehanika i teorija konstrukcija i Geomehanika, prodekan za nastavu na Građevinskom fakultetu u Sarajevu i naučni saradnik Instituta za materijale i konstrukcije istog fakulteta, kao projektant, revident ili nadzorni organ odgovoran za sigurnost konstrukcija nekoliko velikih objekata u Sarajevu (Alta, BBI, Poslovni centar Marijindvor, naselja Šip, Velešići, Bačići), projektant preko stotinu objekata, autor ili koautor naučnih publikacija i univerzitetskih udžbenika, za Školegijum govori o kvalitetu visokog obrazovanja.

Školegijum: Koliko je nastava savremena, koliko diplomirani inženjeri, studenti građevine mogu lako i brzo da se uključe u poslove vani?

Dolarević: Uvođenje Bolonjskog procesa smo koristili za inoviranje nastavnih planova i programa. Koliko je nastava savremena zavisi od nastavnika, ali se može reći da studenti na našem fakultetu imaju priliku osposobiti se i za kvalitetan stručni rad i za kvalitetan istraživački rad. To potvrđuju rezultati studenata koji upišu master ili doktorske studije na drugim fakultetima u regionu ili u Evropi, gdje su u pravilu među najboljim studentima. Neki dan je došao moj jaran sa kojim sam studirao i koji je sad u Kanadi. Kada je radio nostrifikaciju diplome, stručni dio (na osnovu plana i programa) su mu ocijenili sa 92 boda, a za zvanje diplomiranog inženjera bilo je dovoljno 45. Doduše, morao je polagati neke ispite iz opšteg znanja. Svježiji primjer su dva studenta koja su ovdje završila 1. ciklus i upisala master studij u Češkoj. Iako nisu znali češki jezik, završili su studij prvi u generaciji sa najboljim ocjenama. Između ostalog, studenti na našem fakultetu imaju priliku naučiti kako se pravi softver za proračun konstrukcija, ukoliko su zainteresirani.

Školegijum: Ko ocjenjuje kvalitet fakulteta? Je li prošao sistem evaluacije, je li dobio certifikat.

Dolarević: O certificiranjima koja su sada moderna (ISO, univerziteti itd.) imam negativan stav. U suštini se sva ta certificiranja svode na to da neko uzima novac za papire koji ništa ne znače. Dokaz:

Evo prvih pitanja za internu evaluaciju fakulteta:

1. Da li na vašoj instituciji postoji dokumentovana izjava o viziji?
2. Da li na vašoj instituciji postoji dokumentovana izjava o misiji?
3. Da li vaša institucija ima dokumentovane izjave o ciljevima vezanim za
 - a) studente b) nastavno osoblje... g) širu društvenu zajednicu
4. Da li na vašoj instituciji postoji dokumentovana strategija/e za realizaciju ciljeva?

Kakve ovo veze ima i sa čim?

Naime, kvalitet bilo kojeg procesa se može utvrditi jedino na osnovu kvaliteta rezultata tog procesa. Mislim da se kvalitet studija treba evaluirati kroz stečeno znanje dobrih studenata, jer je to vrijednost od koje društvo može imati koristi. U skladu s tim naš "sistem evaluacije" se bazira na razgovorima sa diplomiranim studentima koji su bili uspješni kao studenti ili su uspješni u nastavku svoje karijere (u pravilu se to dvoje poklapa). Svi studenti prolaze stručnu praksu u građevinskim firmama, gdje ostvaruju prve poslovne kontakte i gdje mogu sami zaključiti koja su im znanja potrebna za uspješan rad.

Školegijum: Jeste li radili anketu među studentima o radu profesora? Kakvi su rezultati, kako vas studenti ocjenjuju?

Dolarević: Jesmo, doduše poodavno. Gotovo svi su imali prosječne ocjene između 4 i 5. Pouzdano znam da je bilo troje-četvero nastavnika koji nisu zasluživali niti 2. Valjda se studenti boje da se ovi ne naljute i zavrnu im težak rok. Inače, pitanje je koliko je student koji nije niti čuo sve što treba da čuje iz nekog predmeta kompetentan da ocijeni nastavnika. Ja sam bio prilično dobar student i sjećam se da sam promijenio mišljenje o nekim nastavnicima tek kada sam bio u stanju shvatiti šta su mi trebali reći, a nisu i kada sam shvatio zašto su pojedini nastavnici insistirali na nekim stvarima koje su meni kao studentu izgledale kao maltretiranje.

Školegijum: Koja je pozicija Građevine unutar Univerziteta? Jesi li njome zadovoljan?

Dolarević: Građevina pripada grupaciji tehničkih fakulteta sa kojima imamo dobru saradnju. Mislim da Univerzitet još uvijek nema jako bitnog uticaja na rad fakulteta, jer su fakulteti prilično autonomni. Naprimjer, mi smo Bolonjski proces uveli go-

dinu dana poslije svih ostalih fakulteta Univerziteta, jer smo u tom trenutku smatrali da nismo stvorili ni minimalne uslove za takvu reformu, a treći ciklus studija smo organizovali godinu dana prije svih ostalih.

Ono čime nismo zadovoljni je odnos Vlade Kantona Sarajevo, odnosno ministarstva za obrazovanje prema Građevinskom fakultetu. Prvenstveno se to odnosi na sredstva koja dobivamo i koja su po svakom kriteriju bitno manja od sredstava koja dobivaju ostali fakulteti. Građevinski fakultet ima ukupno pet samofinansirajućih studenata, tako da većinu dodatnih sredstava za funkcioniranje nastave obezbjeđujemo stručnim radom u području građevine.

Pri tome, fakultet obezbjeđuje sva potrebna sredstva za školovanje asistenata, što je, vjerovatno, jedinstven primjer na Sarajevskom univerzitetu, obezbijeđen je stalni prihod studentskoj organizaciji i sl. Prošle godine je na Građevinskom fakultetu organizovana konferencija pod pokroviteljstvom Svjetske asocijacije za numeričku mehaniku i Svjetske asocijacije za konstrukcije na kojoj je učestvovao niz vodećih naučnika iz ovih oblasti. I pored naših nastojanja, ova konferencija nije imala nikakvu niti finansijsku niti medijsku podršku. Jednostavno to nikog iz *strukture* nije interesovalo, a međunarodni značaj ove konferencije ilustruje podatak da su najuspješniji radovi objavljeni u specijalnom izdanju vrhunskog svjetskog časopisa iz ove oblasti *Engineering structures*.

Školegijum: Hoće li Građevini biti bolje u integrisanom univerzitetu? (Šta misliš o toj integraciji?)

Dolarević: Integrisani univerzitet? Ovo je teško pitanje jer mi se čini da pojam nije definisan. Ono što se meni sviđjelo kada sam u Štutgartu vidio kako funkcioniše integrisani (tehnički) univerzitet je to što na univerzitetu postoji po jedna katedra za svaku oblast, koja drži predmete iz te oblasti svima kojima to treba. Time se može postići racionalizacija i kvalitet. Ako se pod tim smatra ono što je napisano u zakonu: jedno pravno lice sa dvadeset i kusur podorganizacionih jedinica – fakulteta u kojima se manje-više neće ništa promijeniti (doduše, predviđeno je da se nastava iz nekih predmeta može izvoditi i na drugim fakultetima, što je uvijek bilo moguće), onda je to: a) bespotrebna egzibicija, b) nemoguća misija. Ad a) ne kontam zašto bi kvalitet nastave bio bolji ako platu

primamo preko univerziteta (mogu se kladiti da će to biti jedina promjena do naše penzije). Ad b) na našem fakultetu, naprimjer, postoji pet instituta, koji se bave, između ostalog, i stručnim radom. Pošto nemaju status pravnog lica, dekan potpisuje sve ugovore kao odgovorno lice i glava ga boli od toga. Prema usvojenom statutu, Univerzitet bi bio pravno lice koje bi se bavilo visokostručnim radom u najširem mogućem polju djelovanja – od projektovanja mostova i zgrada, preko cijepjenja krava do organizovanja koncerata. Nisam kompetentan da pričam o pravnim, administrativnim i finansijskim problemima tog pravnog lica, ali mi se čini da niko baš i nema potpuno jasnu ideju kako bi to funkcionisalo.

Školegijum: Jesi li čitao izmjene Zakona o visokom obrazovanju? Ako jesi, jesi li njima zadovoljan?

Dolarević: Zasad sam pročitao dio koji se tiče nastave i ispita i nisam zadovoljan. Sad je zakonom propisano da se završni ispiti moraju polagati u sedmici nakon završetka nastave, a popravni se mora završiti u naredne dvije. I sad student treba u sedam dana da položi najmanje 5-6 ispita. Nikome ko je bilo kakvu školu završio polažući ispite ne treba objašnjavati šta to znači. Predstavnici studenata nisu reagovali na ovo, na Senatu su raspravljali o broju studenata u nastavničkim vijećima i sl. I pazi matematike:

- *završni ispit se, u strukturi ukupnog broja bodova, može vrednovati sa najviše 50% bodova*
- *ako student za predviđene aktivnosti i provjere znanja tokom semestra osvoji broj bodova koji zadovoljava kriterije za prolaznu ocjenu nije obavezan izaći na završni ispit*
- *za prolaznu ocjenu treba 55% bodova*

Zašto zakonom propisivati kada i kako održati ispit, kako ocijeniti rad, kada početi nastavu i slične tehničke detalje? To je potrebno jedino ako misliš da profesori nisu sposobni to uraditi sami ili ako misliš da zakonom trebaš zaštititi studente od profesora. Ili je ideja ostaviti studentima što manje vremena da razmišljaju i suštinski shvate ono što studiraju? Na taj način stvaraš fahmajstore do nivoa doktora nauka, koji su puno korisniji od ljudi koji mogu razmišljati svojom glavom i koji su svakom sistemu i oduvijek stvarali probleme. Sad, da li to tako mora biti s obzirom na to kako se društvo i tehnologija razvija, posebna je priča.

Školegijum: Koje vrijednosti misliš da nedostaju našem visokom obrazovanju?

Dolarević: Nedostaje dobrih profesora i dobrih studenata, ostalo je uredu. Sarajevski univerzitet je po rang-listama ispod 1500. mjesta, a ostali bh. univerziteti ispod 4000. (neki su certificirani). Naprimjer, svi znamo da je tenis u BiH prilično slab, a naši igrači se nalaze između 200. i 300. mjesta na svjetskoj rang-listi. Tako se može procijeniti objektivna mjera kompetentnosti naših profesora, koji su, uglavnom, poznati samo na svojim fakultetima, odnosno u domaćoj javnosti, ako učestvuju u političkim emisijama. Na našem fakultetu, koristeći naše ljude koji rade u inostranstvu, trudimo se stvoriti uslove da naši asistenti svoje doktorske disertacije rade u saradnji sa evropskim univerzitetima. Trenutno tri asistenta na odsjeku za konstrukcije rade disertacije u saradnji sa kolegama iz Njemačke i Francuske. Mislim da se na taj način stvaraju uslovi da se dobiju kompetentni profesori.

S druge strane, studenti se, uglavnom, angažiraju na dobivanju dodatnih rokova. Kao prodekan, za dvije i po godine nisam dobio nijednu žalbu studenata na kvalitet nastave. Nažalost, većina studenata dolazi na konsultacije sa pitanjem: Kako se odgovara na ovo pitanje? Napisali su čak i knjigu koja se zove: *Knjiga tačnih odgovora* i to iz predmeta koji je fundamentalan za građevinu. Ovakav stav je idealan za neke profesore. Oni ne ponude ništa na nastavi i naprave ispite koje je lako položiti. Studenti zadovoljni, a profesoru ostaje višak vremena, koje može utrošiti na to da istu proceduru ponovi na više fakulteta. Univerziteta i fakulteta imamo kao da nas je sto miliona, tako da nije problem predavati na nekoliko fakulteta.

Dodatni prihod od nx500 KM može biti sasvim pristojan, ako je n dovoljno veliko. Na taj način se zakonito pravi velika šteta.

Školegijum: Kako prepoznaješ dobrog studenta? Koliko ih je s kojima bi se usudio raditi velike projekte, šta bi od vrlina trebali da posjeduju?

Dolarević: Dobrog studenta prepoznajem po tome što ne pita šta dolazi na ispitu, jer dobar student je zainteresiran da stekne znanje, a dobra ocjena na ispitu je logična posljedica. Poslije ispita na kojem je dobio 9 ili 10, dobar student dođe sa pitanjem: Kako bi se ovaj zadatak uradio da se promijeni to i to? Mi dobre studente odavno uključujemo u praktično projektovanje. Osnovna

vrlina koju treba da posjeduju je da žele da razmišljaju i da posjeduju dovoljno znanja da mogu razmišljati. Ljudi koji dovoljno znaju obično nemaju problem pitati ono što ne znaju i tada se mogućnost greške bitno smanjuje.

Vjerovatno u svakoj profesiji, da biste bili uspješni, potrebno je iskoristiti znanje da biste došli do nekog originalnog rezultata. Međutim, kada projektujete građevinu ne možete ama baš ništa uraditi čistom reprodukcijom znanja. Ne trebam govoriti kolika je odgovornost inženjera koji potpiše da se neka škola, most ili dvorana neće srušiti i koliko čovjek mora biti siguran u ono što je napravio da bi mogao mirno spavati.

Bilješka: Razgovor je vođen u dva poluvremena, prvo mailom a potom za stolom. Dio o iskustvima sa gradilišta, i uzbuđenjima koje posao projektovanja i nadzora nosi, izostavljen je. O zemljotresima, pucanju Starog mosta, obnovi Parlamenta, herenju Mome (ili Uzeira, svejedno), dizanju zemlje, zaustavljanju klizišta... neki drugi put. ●

Profesor i deminer

PROBIJANJE NEPROPUS- NIH BALONA

Marko Ban

Zamislite Orwelovog junaka Winstona Smitha iz fiktivnog svijeta 1984. kao, recimo, ateistu na času vjeronauke u školi u bosanskohercegovačkoj provinciji.

Autor zbirke pjesama *Garnirane utopije*, svojevremeno urednik časopisa za mlade *Urban Bug*, fotograf-amater i deminer-profesionalac, profesor i magistar Sead Vrana govori za Školegijum o školi u kakvoj bi možda mogao i želio predavati književnost.

Školegijum: Imaš diplomu profesora i magistra. Zašto si ipak u minskom polju?

Vrana: Prije nego što sam postao i profesor i magistar bio sam u minskom polju i radio poslove usko vezane za deminiranje i uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava. Vjerujem da sam najbolji primjer teze da posao bira čovjeka više nego čovjek posao. Mene je definitivno izabrao posao, a sve mi se čini da se to desilo prije 20 godina kada sam prvi put rukom dohvatio minu. Studij književnosti je bio pokušaj da se 'očistim' od rata, da pobjegnem od uniforme i onoga što predstavlja, a onda mi je u neka doba književnost postala savršen način za traženje smisla u cirkusu kroz koji sam prošao, ali i za razumijevanje tuđih ratnih iskustva pretočenih u književnost poput Remarqueovog, Orwelovog ili Hemingwayevog. U nekoliko priča koje su objavljene pokušao sam da svoje haotično ratno iskustvo složim u razumljivu cjelinu prvenstveno da bih sam našao neki smisao u njemu. Nakon fakulteta deminiranje i uništavanje eksplozivnih sredstava mi je garantovalo egzistenciju, pa je i nastavak školovanja išao u tom smjeru te je magistarski rad nosio veoma *umjetnički* naslov: *Upravljanje uklanjanjem eksplozivnih sredstava u postkonfliktnim zemljama u okviru održivog razvoja*.

Sad teško da bih mogao i zamisliti da radim bilo šta drugo, a i kad bih imao priliku čisto sumnjam da bih htio. Posao koji radim, konkretno rukovodim radom 9 timova za uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava, što operativno, a što izravno u radu na terenu, veoma je dinamičan, zahtjevan je i mentalno i fizički, i svaki dan izvlači maksimum iz tebe. Ali kada uradiš nešto, poput obimne operacije kada smo u okolini Bugojna očistili veliko minsko polje u kojem se nalazilo 80 protivten-

kovskih mina gotovo u samom naselju, na tri metra od magistrale, desetak od dalekovoda, nakon što si tri dana ustajao u 4 ujutru, provodio ih u panciru, šljemu, čizmama na vrućini i u rojevima komaraca i uz sve to i stigao da pokisneš do gole kože, onda se stvarno, stvarno odlično osjećaš.

Školegijum: Kako izlaziš na kraj sa stresom? Da li je Tvoja književna karijera umrla? Je li fotografija njena reinkarnacija?

Vrana: U ovom poslu znanje i disciplina su najbolja stres-terapija, čak bih rekao prevencija stresa. Znanjem se suočavaš sa problemima i situacijama na terenu, ono daje sigurnost i moć, a disciplina je kontrolni mehanizam koji ne dozvoljava da se

opustiš u pogrešno vrijeme, da radiš stvari mimo procedura ili, što je najgora stvar koju u ovom poslu možeš napraviti, da pokušaš uraditi nešto za šta nisi obučen. U vremenu u kojem mi je književnost bila prvenstveni životni izbor bio sam mnogo manje disciplinovan nego sada, možda je i to jedan od razloga zašto sam se nakon završenog studija vratio ovom poslu.

Da li je moja književna karijera umrla? Evo ovako, za posljednjih pet-šest godina objavio sam samo jedan kritički tekst o holivudskoj produkciji nakon 9/11, a i to je bio seminarski rad sa postdiplomskog studija koji sam adaptirao za štampanje. Ako i nije umrla, nije baš u nekoj formi. Trenutno imam složeno desetak priča i dvadesetak eseja. Neki su svojevremeno objavljeni ali za sad su samo na hard disku. Ja od pisanja pokušavam da kompletiram i u smislenu cjelinu povežem istraživanje koje sam provodio na terenu posljednjih godina o eksplozivnim sredstvima proizvedenim prije završetka Drugog svjetskog rata koja smo pronašli posljednjih pet godina, a to baš i nije neka književnost iako mi pruža zadovoljstvo dok radim.

Školegijum: Možda si u fotografiji našao bolji način da angažuješ svoju kreativnost?

Vrana: U romanu 'Zla kob' Marques opisuje seoskog brijača kako dok šiša naprasno štricka makazicama da iskali višak virtuoznosti. To je veoma precizan opis mog bavljenja fotografijom. Ne bavim se njom onoliko ozbiljno koliko sam se bavio književnošću, no zato sam mnogo opušteniji. Ali zanimljivo je da oboje, i moja fotografija i moja poezija, počivaju na uočavanju konkretnih prizora iz okoline. Dječak koga sam fotografisao na Ferhadiji kako prosi svirajući razdrndanu harmoniku i pjevajući jako je sličan prosjaku kojeg sam vidio kako isprošenim novcem, nakon dana provedenog na pločniku, kupuje instant supu i nekoliko kifli, a koji me je inspirisao da napišem pjesmu o prosjacima i biznismenima.

Doduše, dok su me kao poetska sirovina mnogo intenzivnije inspirisali prizori ljudi i života, na fotografijama ipak ima mnogo manje ljudi, a više prirode. Prije nekoliko godina poslije jednog jako teškog i složenog zadatka, kada smo neeksploziviranu avionsku bombu pronađenu u centru Prozora u 3 sata ujutru, kada nikog nema na ulicama i okolnim putevima, uklanjali i vozili na planinu Zvirnjaču da je uništimo, nakon što sam se vratio

u Sarajevo nisam mogao da spavam, pa sam neka dva sata fotografisao vrapce koji su se kupali u fontani iza Alipašine džamije. Bila je to dobra antistres terapija.

Školegijum: Uprkos svim nastojanjima, djeca često stradaju. Griješimo li negdje u edukaciji; kako da ih bolje zaštitimo?

Vrana: Mnogo češće od djece stradaju radno sposobni odrasli ljudi. Djeca stradaju u igri, odrasli stradaju režući drva, skupljajući ljekovito bilje ili gljive, ili otpadni metal koji će prodati na otpadu. Živimo u zemlji koja je među najzagađenijim minama i ostalim eksplozivnim smećem, a taj problem se u nastavi obrađuje malo i sporadično, sveden je na sekcije, rijetke lekcije i godišnja takmičenja koja organizuje Crveni krst. A trebalo bi mnogo više, ne samo djeci u oblastima koja su teško zagađena minama poput sela u dolini rijeke Spreče na primjer, već i gradskoj djeci i njihovim roditeljima. Gotovo je ostala neprimijećena smrt dječaka u Hadžićima pokraj Sarajeva, u vrijeme kad je cijela država brujala bebolicijom i JMBG-om, koji je našao neeksplozivirano ubojno sredstvo i poginuo igrajući se njim. Nažalost, znanja o kojim ovdje govorimo su potrebna, a u ne malom broju zajednica čak i neophodna za preživljavanje i trebali bismo se mnogo ozbiljnije odnositi prema toj činjenici.

Školegijum: Šta bi uz iskustvo deminera danas radio kao profesor, sa đacima? Koje knjige, koji pristupi, koji ciljevi?

Vrana: Mislim da danas ne bih bio dobar profesor kao što bih to možda bio prije 7-8 godina. Radeći ovaj posao i obučavajući druge da ga rade postao sam veoma netolerantan prema greškama, pa bi mi trebala neka vrsta pedagoške dekontaminacije. No koliko god da bih se dekontaminirao vjerujem da bih se držao principa po kojima sada radim – učenje i disciplina. A sad nešto kontam koje bih knjige predavao i padaju mi napamet samo one kojih uopšte nije bilo u planu i programu kad sam ja išao u školu... ratne: *Rat i mir*, *Kome zvona zvone*, *Na zapadu ništa novo*, *Mladi lavovi*, *Hrvatski bog Mars*; zatim naučna fantastika: *Da li androidi sanjaju električne ovce* i *Glas trećeg* kod nas poznatije kao *Blade Runner* i *Minority report*, zatim *Neuromancer* kao gotovo izravni literarni predložak/motiv za film *Matrix*, poslije toga klasike SF-a *Rat sojetova*,

Vremenska mašina, Fijasko, Preludijum za zadužbinu, Ja robot i naravno sveto trojstvo antiutopijske fikcije Orwelova *1984*, Huxleyev *Vrli novi svijet* i Zamjatinov *'Mi'*. Ratnim bih romanima pokušao učenicima približiti ratno iskustvo, pokazati da rat nije ni Rambo, ni Čak Noris kako sam ja mislio kao klinac, već da je patnja i jad, blato i kiša, glad i umor, smrzavanje i pospanost, gubljenje drugova... i veoma, veoma rijetko pomalo smijeha ako imaš sreću da oko sebe imaš dobru ekipu. Naučnom fantastikom pokušao bih da ih potaknem na razmišljanje o tome da li i kako ljudsko društvo može socijalno, ideološki, moralno, etički da prati napredak nauke i razvoj tehnike i tehnologije. Blade Runner mi se čini idealnim materijalom za raspravljanje o toj temi.

Mislim da bih vrlo rado otvorio i raspravu da li ima života mimo planete zemlje, a da se o njemu ne govori u vjeronauci, a tu raspravu bih počeo nekim od romana Arthura Clarkea, recimo *Kraj djetinjstva* ili *Kontakt* od Carla Sagana ili *Rat svjetova* Herberta Georgea Wallesa. Na kraju, čini mi se da antiutopijska fikcija nikad nije bila aktuelna kao danas. To je žanr koji govoreći o društvu budućnosti ispituje sadašnjost... Zapravo i Orwel i Huxley i Zamjatin su pišući je preispitivali svoju sadašnjost analizirajući ideologiju, kulturu i mentalitet društva u kojem su živjeli. Isto to mi možemo raditi čitajući je. Zamislite Orwelovog junaka Winstona Smitha iz fiktivnog svijeta 1984. kao, recimo, ateistu na času vjeronauke u školi u bosanskohercegovačkoj provinciji. Ne bih izostavio ni filmove poput recimo *Equilibrium* i *Odiseja u svemiru*. Čak bih volio, recimo sa razredom talentovanih gimnazijalaca, usporediti Heinleinov roman *Zvezdani jurišnici* sa istoimenim filmom Paula Verhovena, čisto da pokažem kako se može manipulirati pričom kada se priča sa različitih pripovjedačkih pozicija, desne Hajnlajnovne i lijeve Verhovene. Uglavnom teško da bi nadležno ministarstvo odobrilo moj plan i program :D

Školegijum: Šta misliš o studiju za nastavnika književnosti, nakon svega što si vidio i doživio posljednjih godina na terenu? Da li se promijenio tvoj odnos prema onome kako si i šta si učio?

Vrana: Mislim da sam jedan natprosječno obrazovan deminer... Šalim se! Rijetko dovodim u vezu književnost i posao koji radim. Nekako su najbliže povezani kada moram prespavati na terenu, pa

ponesem knjigu da ubijem vrijeme. Često me ljudi pitaju da povežem književnost sa svojim poslom, pogotovo kad čuju da sam objavio zbirku pjesama iz koje je nešto uvršteno u Antologiju novijeg bošnjačkog pjesništva 'Zašto tone Venecija'. Često to i sam pokušavam i kada se vodim logikom i tražim bilo kakvu smislenu vezu uglavnom dospijem u onu situaciju koja je kod nas slikovito opisana kao poređenje baba i žaba. Veza, naravno, postoji ali izvan logike i mimo smisla. Počiva na mom iskustvu i najlakše mi je pojednostaviti i objasniti ovako: "Volim oboje, ali je samo jedno dobro plaćeno." Zato danas čitam drukčije. Dok sam studirao i intenzivnije pisao jako puno pažnje sam posvećivao jeziku, tj. kako je nešto napisano,

izboru riječi, rečenici, figurama jezika i igrama značenja. Danas kada čitam ili gledam film mnogo više primjećujem ono što književna teorija zove metanarativ, veliku priču na osnovu koje je napisan roman ili scenarij za film. Sjećam se da kada sam prvi put gledao film 'Pad crnog jastreba' da mi je bio odličan, pogotovo način na koji su snimljene scene borbi u Mogadišu. Kada sam film poslije nekog vremena ponovo gledao nikako nisam mogao da se otmem utisku da je zapravo cijeli film napravljen na onom birvaktilskom, da ne kažem vesternskom konceptu borbe dobra i zla, civilizacije i divljaštva, kauboja i Indijanaca spakovanom u marisanu između američkih specijalaca i somalijskih paravojski. Studij književnosti me naučio da analiziram ono što čitam/gledam, da tražim smisao i poruku, a iskustvo koje mi je donijela *promjena karijere* promijenilo mi je značajno dipotriju pogleda na svijet.

Školegijum: Neko je jednom ovdje riječi uporedio s minama. Živimo u kulturi u kojoj ako u pravom času ne kažeš poželjnu riječ ili ako kažeš u nevrjeme nepoželjnu, možeš stradati. Iako osjećam da je ovo poređenje pretjerano kad si Ti u pitanju, zamolio bih te da pokušaš obilježiti i opisati te *verbalne* mine.

Vrana: A ima i ona Miljkovićeva *Ubi me prejaka reč...* Radeći na terenu širom Bosne i Hercegovine, srećem različite ljude i slušam različite priče i sve više i više mi postaje jasno da jako mnogo *ljudi iz gradova*, što bi rek'o Milan Mladenović, živi u rela-

tivno udobnom nepropusnom balonu. U taj balon se tek rijetko probije pokoji prosjak što čuču na pločniku, poneka teorija zavjere sa Interneta ili televizije, u kojem se atmosfera uzburka kada voditelj TV dnevnika plasira lošu vijest, euforija zavlađa kada fudbalska reprezentacija pobijedi u kvalifikacijama, gdje se kolektivno pišu prigodni statusi na facebooku povodom bilo čega, od protesta zbog #JMBG-a, preko pobjede Gileta i Meme, do godišnjice genocida u Srebrenici i u kojem sva uzbuđenja vrlo brzo izlape. Ja bih taj mjuhur isjekao u sitne komade, pa da ovi iz karantina malo tabanaju skupa sa djecom iz sela sa Nišića koji sad moraju po svakakvom vremenu ići pješke kilometrima u školu jer se autoprevozniku ne isplati održavati kombibusku liniju između zaselaka. Ili da sa dedom od 83 godine iz zaseoka Kraboriš iznad Goražda svako jutro istjeraju ovce na pašu i da strepe nad svakim jagnjetom jer su im te ovce sva egzistencija. Ili da ujutru u 5 sati krenu na posao i da do 4 popodne istovaraju kamione iza tržnog centra, a od 4 peru aute u obližnjoj praonici za pare jedva dovoljne za prehranu porodice. Mogao bih do sutra nabrajati...

Ali to bih uradio, istjerao ljude iz njihovih čaura, porušio im mikrokosmose i natjerao ih da se intimno upoznaju sa onim što ne mogu ili još gore ne žele da vide. Sa stvarnim životom, stvarnim ljudima, stvarnim tegobama koje ili ne vide *na televizijskom uveličavajućem staklu*, što bi rek'o Rambo Amadeus, ili i kad vide – prebace na Pink.

Školegijum: Pretpostavljam, sve to pokušao bi drugačijim obrazovanjem?

Vrana: Da, naravno. Predmeti poput geografije, istorije, sociologije, filozofije i psihologije mi se čine kao odlična platforma za praktičnu nastavu probijanja mjuhura. Naravno i nastava književnosti bi zauzela primjereno mjesto u ovoj skupini. Nekako mi se čini, može biti da i nisam u pravu, da je danas nastava u školama svedena na odrađivanje norme, broja sati, predviđenog gradiva, kako od nastavnika tako i od učenika. Pa i dok sam ja studirao većina profesora je primjenjivala diktiranje kao nastavnu metodu, a ono što sam naučio naučio sam, i što je bitnije nisam zaboravio, od rijetkih profesora koji su se trudili da uspostave, da kažem, i lični kontakt sa studentima i koji su tjerali studente da razmišljaju. Sad razmišljam, svaki kloc može napamet naučiti definiciju poro-

dice po kojoj je svaka porodica ista, ali zar mogu biti iste porodica u kojoj roditelji svaki dan izađu sa djecom u šetnju, uče ih imena biljaka i insekata u parku ili skupa čitaju knjige, ili porodica u kojoj djeca provode 15 sati pred televizorom jer su roditelji preumorni/prelijeni da ih nauče, ili porodica u kojoj su djeca prepuštena sama sebi jer je ocu od njih draža loza i guzata konobarica. Želim reći da znanje koje se stiče u obrazovnom procesu ne smije biti samo sebi cilj (a učenje definicija napamet je upravo to), već mora biti primjenjivo na stvarne ljude i stvarne situacije. Zato sam gore i usporedio Orwellovog lika koji trpi totalno totalitarni režim sa ateistom u jednoj kod nas tako isključivoj situaciji kao što je nastava vjeronauke u provincijskoj školi. Da li iko od ostalih učenika na tom času razmišlja o tome da je među njima ateista, da li su uopće svjesni toga, da li razmišljaju kako se on osjeća, zašto je tu, zašto pokušava da se uklopi, da li ima još neko ko ne želi ili ne smije da se izdvoji kao drukčiji? Da li iko od nastavnika razmišlja o tome? Roman 1984 pripada određenom žanru, pisan je u okviru određene umjetničke formacije, za vrijeme određene povijesne epohe, obrađuje određenu temu, inspirisan je određenim okolnostima, govori iz određene pozicije i to su njegove

formalne odlike. Ukoliko bismo djeci prenosili znanja na način da preispitujemo dominantne norme, stereotipe i ideologije služeći se formalnim znanjem kao alatom uvjeren sam da nit bi znanje izvjetrilo kao nabubana definicija, nit bi se djeca kada odrastu izolovala u nepropusni balon. ●

www.skolegijum.ba

U dva klika: Zakon&Zabava

www.skolegijum.ba

Dijete je čovječanstvo

KO GLEDA MINISTAR- STVA, PODBACUJE

Marko Ban

Veliki problem današnjeg bosansko-hercegovačkog društva je potpuni izostanak razumijevanja nemjerljivog značaja ulaganja u kvalitet obrazovanja, i nedostatak svijesti (rekla bih, i straha) o posljedicama koje nas očekuju. Već više od decenije, obrazovne vlasti ne pokazuju hrabrost da se upuste u značajnije reforme, što zbog nedostatka političke volje, što zbog toga što nekome ovakvo stanje odgovara, što zbog nedostatka finansija i nedovoljnih profesionalnih kapaciteta.

Radmila Rangelov Jusović, izvršna direktorica Centra za obrazovne inicijative *Step by Step*, magistrica pedagogije pred doktoratom, posvetila je karijeru borbi za bolje obrazovanje. Zahvaljujući njenom angažmanu i nesalomljivom uvjerenju da djeca zaslužuju školu u koju će ulaziti s osmijehom, sve je više učiteljica i učitelja, ne samo u Bosni i Hercegovini, koji se ne boje promjena. Povod za razgovor bio je mala čarka na facebooku, ali stvarni razlog je želja *Školegijuma* da čitaocima predstavi jednu savremenu i nadahnjujuću perspektivu.

Školegijum: Nedavno ste na FB grupi, koja se zalaže za vraćanje ocjenjivanja u početnim razredima osnovne škole, postavili svoj komentar, koji je izbrisan. Mogli bismo razgovarati o cenzuri na Facebooku, i o cenzuri uopće, u obrazovanju i na Internetu, ali nas više zanima sadržaj Vašeg teksta i razlozi zbog kojih ste ga pisali.

Jusović: Mada tako ne djeluje na prvi pogled, mislim da su sva navedena pitanja na određeni način povezana. Naime, i obrazovanje i nastavnička struka se danas nalaze na velikoj prekretnici i prirodno je da određena pitanja izazivaju reakcije i neslaganja. Međutim, ukoliko sami nastavnici nisu spremni na otvoren i argumentovan dijalog, onda ne možemo govoriti o profesiji koja je spremna da se mijenja i unapređuje.

U konkretnom slučaju radilo se o delikatnom pitanju ocjenjivanja i kampanji jednog broja prosvjetnih radnika da se u niže razrede osnovne škole (tačnije, od početka drugog razreda) vrati brojčana ocjena. Kampanju pokrenutu na jednoj Face-

bookovoj stranici (Prosvjetni radnici) pratio je sljedeći tekst: *Podržavamo peticiju učiteljica da se učenici brojčano ocjenjuju od početka drugog do devetog razreda osnovne škole.* Uz tekst su bile ponuđene opcije *Like ako podržavate akciju a komentar ako ne podržavate.* Pored toga, u zaglavlju stranice, pisalo je: *Svako dijete više voli brojčanu ocjenu.* U želji da dam doprinos diskusiji, iznijela sam svoj stav koji je glasilo otprilike ovako (pošto je moj komentar istoga dana izbrisan sa stranice, mogu samo da parafraziram): Uzimajući u obzir svu uznemirenost, pa i opravdanu frustraciju prosvjetnih radnika zbog nedovoljno uređenog sistema opisnog ocjenjivanja, mislim da su ključna pitanja sasvim drugačija: šta je svrha bilo brojčanog bilo opisnog ocjenjivanja, koliko ocjenjivanje doprinosi napredovanju učenika, na osnovu kojih kriterija se vrši praćenje i ocjenjivanje, koliko je ocjenjivanje objektivno i utemeljeno na jasnim indikatorima, koliko često i kakvu povratnu informaciju dobijaju učenici i roditelji, da li pomažemo djeci da razviju sposobnost samoprocjene i postavljanja ličnih ciljeva i, na kraju, na kojim teorijama ili istraživanjima se zasniva profesionalno gotovo uvredljiva tvrdnja da *djeca više vole brojčanu ocjenu?*

To što je moj komentar izbrisan nakon nekoliko sati, sudi samo o spremnosti administratora konkretnog profila na dijalog i *drugačije mišljenje*, i manje je važno za našu temu. Pitanje praćenja i ocjenjivanje napredovanja djece je veoma složeno i ono mora postati predmet ozbiljne stručne analize. O njemu se ne može odlučivati preko noći, kao što je to sada slučaj, pa malo uvodimo ocjene, malo ih izbacujemo, u zavisnosti od trenutnih preferencija i *pritisaka*. Sve u svemu, pitanje profesionalizacije nastavničke struke i pitanje stvarnog unapređenja kvaliteta obrazovanja zahtijeva da prosvjetni radnici i svi drugi zaposleni u obrazovanju ponude jasnu i naučno utemeljenu argumentaciju i nova rješenja, a ne prosto vraćanje na staro i poznato, jer je tako najlakše. Htjeli mi to ili ne, obrazovanje mora doživjeti značajne promjene, a najmanje što možemo očekivati je da se našom djecom bave profesionalci koji ozbiljno pristupaju svim pitanjima i spremni su učiti i mijenjati se.

Školegijum: Na kakvu nauku mislite kad kažete *naučno utemeljena argumentacija?* Pitamo Vas to jer smo u polju humanistike, kojoj mnogi osporavaju naučni autoritet. Istovremeno, živimo u društvu, a

o tome smo više puta pisali u Školegijumu, u kojem se iza nauke krije ideologija. Šta je za Vas nauka i zašto joj vjerujete?

Jusović: Kada sam se referisala na naučnu i stručnu argumentaciju, prvenstveno sam mislila na tendenciju da se stavovi i, posljedično, odluke u oblasti obrazovanja često donose na osnovu paušalnih procjena, nečijeg osobnog mišljenja ili preferencija (*meni se ovo sviđa ili ne sviđa*). Međutim, zahvaljujući napretku tehnologije, ali i mnogobrojnih relevantnih istraživanja u cijelom svijetu koja su nam dostupna, mi danas jako mnogo znamo o tome kako se djeca razvijaju i uče, koji su pristupi poučavanja efikasni, šta utječe na dobrobit djece i dr. Jedan broj istraživanja je realizovan i u našoj zemlji, ali se njihovi rezultati ne koriste za donošenje važnih odluka, pa imamo situacije da su, npr., aktivnosti u NPP-u neprilagođene uzrastu djece, da se uopšte ne koristi formativno (kontinuirano tokom rada) praćenje djece koje dokazano poboljšava rezultate, da ne koristimo neke efikasne metode za razvoj viših razina mišljenja i još mnogo toga. Pored toga, mi ne učimo iz postojeće prakse, ne pratimo šta se događa u učionicama, ne slušamo nastavnike i djecu i ne analiziramo uzroke određenih poteškoća pa da onda na osnovu toga donesemo određene odluke, nego ih donosimo izvan prakse.

Školegijum: Možete li neke od ključnih knjiga preporučiti? Šta mislite da bi bilo korisno da pro-

čitaju nastavnici, a šta ministri? Postoji li neka dobra knjiga za direktore sindikata :-)?

Jusović: Hm, teško pitanje! Dostupne literature je toliko da nam je potrebna nova vještina kako bismo napravili dobru selekciju najbolje literature. Evo, da pokušam: Za ministarstva: dva izvještaja McKinsey Instituta *Kako su najbolji obrazovni sistemi došli na vrh iz 2007.* i *Kako najnapredniji obrazovni sistemi i dalje napreduju iz 2010.*

Direktori škola bi trebali da prouče, npr., Stolla i Finka i knjigu *Mijenjajmo naše škole*. I jedni i drugi bi mogli mnogo da nauče iz knjiga Micheala Fullana o teorijama promjene u obrazovanju, liderstvu, unapređenju škola, ili istraživanja koja govore o značaju kvalitetnih nastavnika.

Knjiga Pasi Sahlberga *Lekcije iz Finske*, prevedena je i unutar našeg jezičkog područja, i izvanredna je osnova za pokretanje različitih diskusija i debata. Stranica ima izuzetno bogatu biblioteku i videoteku za nastavnike iz raznih oblasti. Tu je naravno i TED i ed.ted.

Naravno, ovo su neki od naslova koju su za mene bili značajni u proteklom periodu. Međutim, iako su izvori znanja dostupniji nego ikada, uključujući prilike za online kurseve i druge načine učenja, mislim da se ne čita dovoljno, ali što je još važnije, nastavnici nemaju (ili ne stvaraju) dovoljno prilika da o naučenom diskutuju, da pokušaju nešto od teorije ili dobrih praksi primijeniti u svom svakodnevnom radu.

Školegijum: Na koji način mislite da bi se to moglo promijeniti? Gdje bi akteri obrazovnog procesa mogli i trebali diskutirati o pročitanom? Postoji nešto što se zove *stručno usavršavanje*, ali koliko znamo, to ostaje na nivou aktiva ili zbornica. Kako motivirati nastavnike da objavljuju stručne radove, da dijele svoja pozitivna iskustva, da učestvuju u radu skupova i konferencija?

Jusović: Pogrešna je teza da nastavnici nisu motivirani za svoj profesionalni razvoj. Međutim, cijeli obrazovni sistem je utemeljen tako da je u njegovom središtu nastavni plan i program, unaprijed propisane obaveze koje nastavnik treba ispuniti i koje se stalno povećavaju i usložnjavaju, a sa druge strane imamo izuzetno nerazvijen sistem stručnog usavršavanja. Pored toga, sistem je veoma centralizovan, unaprijed propisan, pa gotovo da možemo reći da su sve boljke nastavnog procesa prenesene i na obuku nastavnika. Naime, u sistemu stručnog usavršavanja dominira spoljna obuka, koja ne polazi od potreba nastavnika, niti mu/joj često omogućava vrijeme da usvoji i usavrši vještine za primjenu naučenog u praksi. Profesionalni dijalog na razini škola nije razvijen, a nastavnike ne ohrabrujemo da diskutuju, reflektuju i svakodnevno propituju svoju praksu, nego im serviramo gotova rješenja. Bodovi za napredovanje daju se uglavnom za aktivnosti van nastave, a ne njeguje se niti promovise kreativnost i inovativnost nastavnika. Na kraju se kvalitetni nastavnici, koji uistinu jesu najveći resursi (mada mi zvuči rogobatno nastavnike zvati resursima, oni

su mnogo više od toga), zatvaraju u svoja četiri zida i pokušavaju opstati, umjesto da im se da značaj koji zaslužuju.

Školegijum: Kad kažete *mi*, mislite, pretpostavljam, na društvo u cjelini. Ali, odgovornost se ne može tek tako raspliniti u neko nedefinisano *mi*. U tom društvu neko ima moć da donosi odluke i usmjerava obrazovnu politiku, neko ima znanje da utječe na kvalitet tih odluka i te politike.

Jusović: Ako mislite na ministarstva, podbacujete. Pitanje obrazovanja je istinski pitanje opredjeljenja na višim nivoima vlasti, koje očigledno ne postoji. Obrazovanje, u najširem smislu, mora postati apsolutni prioritet cijelog društva.

Školegijum: Univerzitet bi trebalo da je nezavisan od opredjeljenja na višim nivoima vlasti. Zar ne bi bilo logično i očekivano da sa te strane dođe neki radikalniji glas koji bi pokrenuo reformu obrazovanja i naše školstvo približio savremenim i kvalitetnim praksama?

Jusović: Uloga univerziteta u reformi obrazovanja je posebna i, rekla bih, tužna priča o lošoj selekciji, hiperprodukciji nekvalitetnog kadra i nedostatku zainteresovanosti (ili sposobnosti) akademske zajednice da pokrene promjene.

Školegijum: Ne prebacuje li društvo previše tereta na nevladin sektor?

Jusović: Nevladine organizacije balansiraju između potrebe da udovolje donatorima, obrazovnim

vlastima i, istovremeno, ispune svoju misiju. U nedostatku jasnih strategija i ozbiljnih namjera da se one i ostvare, one gube značajna donatorska sredstva, gube korak sa vremenom i, pomalo, ostaju bez daha i volje.

Školegijum: Ako za trenutak uprostimo sliku, na jednoj strani imamo one koji prodaju robu (obrazovanje) i druge koji je kupuju (roditelje, u ime djece). Bilo bi logično da se kupci žale na loš kvalitet robe. Ali oni, prvo, ne prepoznaju loš kvalitet (jer su i sami tako naobrazovani) a drugo, uvjereni su da plaćaju manje nego što roba stvarno vrijedi i vjeruju da su na dobitku.

Jusović: Roditelji su pomalo pogubljeni između sopstvenih problema i kontradiktornih poruka koje im obrazovanje šalje. Umjesto da u njima ima najmoćnije partnere, obrazovanje ih često tretira kao suprotstavljenu stranu, i stalno pojačava antagonizam kroz uzajamno optuživanje.

Školegijum: Evo ideje za još jedan NGO projekt: dopunska nastava za roditelje.

Jusović: To bi bila izvanredna stvar, ali nije dovoljno da to NGO sektor provede. Sam sistem to mora prepoznati kao mogućnost i potencijal.

Školegijum: Šta se trenutno najvažnije događa u Step by Stepu?

Jusović: Step by Step ili, *ozbiljnije*, Centar za obrazovne inicijative Step by Step je organizacija koja proteklih 16 godina nastoji pokretati i otvarati ali i nuditi moguće odgovore na mnoga važna pitanja u oblasti obrazovanja. Mi duboko vjerujemo da niti jedno dijete ne smije biti uskraćeno za pravo da se razvija i uči prije svega u sredini koja je brižna i u kojoj svi odrasli sarađuju u najboljem interesu djeteta, da je svako dijete jedinstveno biće koje moramo poštovati i pomagati mu/joj da bude najbolje što može i da vjeruje u sebe, da je učenje fascinantno proces istraživanja i otkrivanja (a ne držanja lekcija), i da je važnije da naučimo djecu da misle i da postanu empatične i dobre osobe nego da zapamte neke podatke iz udžbenika, da je kreativnost potencijal koji ima svako dijete i da je treba njegovati, da je djetinjstvo najvažniji period života koji nas određuje, i da svako dijete ima pravo na najljepše uspomene iz djetinjstva i školovanja. Vjerujemo da svako dijete ima pravo na kvalitetne i posvećene nastavnike, i da moramo vrati-

ti dignitet i povjerenje u profesiju učitelja, odgajatelja, nastavnika.

Naši projekti su vođeni ovim uvjerenjima, a trenutno radimo na organizaciji naše velike regionalne konferencije koja svake godine u avgustu okuplja zaljubljenike u ovu profesiju iz šest zemalja, radimo na osmišljavanju novog kurikuluma, razbijanju predrasuda i diskriminacije romske djece (i sve druge marginalizirane djece, koje je u BiH sve više), realizujemo naše programe obuke iz oblasti metodike, društvene pravde, kritičkog mišljenja, partnerstva sa porodicama, razvijamo profesionalne zajednice za učenje u školama... i još mnogo toga.

Nekada smo dva koraka naprijed, nekada dva nazad, ali vjerujemo da su se neke stvari ipak pokrenule i promijenile, zahvaljujući prvenstveno hiljadama nastavnika koji su bili – i još su dio – naše zajedničke priče.

Školegijum: Čiju biste aktivnost izdvojili kao izuzetno važnu, korisnu, kvalitetnu? Koga biste preporučili kao uzor djelovanja u polju obrazovanja? Kome ste Vi zahvalni za ono što danas znate, želite i možete?

Jusović: Oni koji me poznaju, dobro znaju da sam ja od one vrste koja je svaki dan nečim inspirisana i nadahnuta, i koja svakoga dana pronade neku dobru priču. To je moj izbor i svjesna odluka, a ne bijeg od problema ili loših priča. Ja vjerujem da tako rastemo i kao profesionalci i kao ljudi. Mogla bih sada nabrojati neka velika imena, autore knjiga koje sam pročitala, ali na mene su istinski utjecali razni (neko bi rekao – obični) ljudi: moj stric, seoski učitelj, čija je učionica bila moje prvo igralište, moj otac koji me ničemu nije učio a sve mi je svojim životom pokazao (prvi postulat pedagogije), moji kumovi koji mi nikada nisu donijeli čokoladu nego knjigu... nebrojeno mnogo učitelja u kojima sam prepoznala isti zanos i sposobnost da svijet vide očima djece. Inspirisali su me i moji profesori koji su mi barem tri puta uručili ukor nastavnčkog vijeća jer sam se "bunila", nekog branila ili nešto tražila! ●

Ako hoćeš možeš

Izložba fotografija Almina Zrne podrška je kampanji za obrazovanje Roma.
Potraži svoj primjerak kataloga na školegijum.ba.

A woman with short red hair is speaking into a microphone on a stage. She is wearing a light-colored blazer over a floral-patterned top and blue jeans. The background is a light blue wall with some faint, illegible text and a logo.

Škola plus

IDEJA POZOR, SAD!

Osman Zukić

Kako je Adila Salibašić sa kolegicama otvorila Vašar ideja. "TED je bio neka daleka inspiracija."

Početkom ove godine, Adila Salibašić, profesorica b/h/s jezika i književnosti u sarajevskoj Drugoj gimnaziji, zajedno sa kolegicama Majom Ljubović i Dženetom Ajanić pokrenula je u *Kamernom teatru 55 Vaša(r) ideja*.

Iza razigranog naslova krije se sarajevska verzija TED-a. (Drugim riječima: četiri ili pet predavanja, ne dužih od 20 minuta, koja mogu da inspirišu, ohrabre, motivišu i pokrenu slušaoce, konkretno sarajevske srednjoškolce.)

Na dosadašnja dva *Vašara ideja* govorili su Damir Imamović, Kasim Tatić, Jasminko Halilović, Ivan Ramadan, Karmen Lončarek, Dženana Husremović, Valentina Mindoljević i Nihad Čengić.

O tome kako je ideja nastala, kako je primljena i kakva je njena budućnost, Školegijum se obavijestio na *izvoru*.

Školegijum: Šta Vam je najvažnije u cijelom projektu?

Salibašić: Važno mi je da učenici i studenti reaguju, da pitaju, jer to znači da smo ih uspjeli zainteresirati i, najbitnije – da promišljaju o onome što su čuli, te da grade svoja mišljenja temeljena na validnim informacijama. Važno je da oni budu zadovoljni i da poslije predavanja razgovaraju sa svojim prijateljima i roditeljima o onome o čemu su slušali. Želim da ova predavanja budu usmjerena na njih i da mladi tako uče.

Čini mi se da je najbitnije da kod mladih održimo onu instinktivnu znatiželju za otkrivanjem i učenjem koju svaki čovjek posjeduje od rođenja. Ako promatramo malu djecu, uočiti ćemo da je njima najbitnije istraživanje njihove okoline – od promatranja, dohvaćanja stvari do postavljanja velikog broja pitanja u samo nekoliko minuta. Očigledno je da negdje u procesu njihove edukacije griješimo kao društvo, ali i kao profesori pedagozi i dozvoljavamo da mladi zatome taj instinkt, ili još gore da im trivijalne stvari plijene pažnju.

Školegijum: Kako đaci mogu učiti iz ovakvih projekata?

Salibašić: Uzmimo za primjer predavanje Damira Imamovića: Deset najčešćih zabluda o sevdahu. Učenici o sevdahu znaju ono što pročitaju u udž-

benicima i ono što su čuli u porodici, na nekim televizijskim emisijama, itd. Nasuprot tome, te večeri na prvoj konferenciji *Vašara ideja* dobili su sasvim drugačiju viziju sevdaha. O toj su temi slušali od čovjeka koji je jedan od najboljih izvođača i poznavalaca ove vrste muzike u regionu. Čuli su da "istine" iz udžbenika i nisu u potpunosti istine a predavač im je to i demonstrirao na vrlo jednostavan i zabavan način, pokazujući praktično, uz gitaru, sve o čemu govori. Čuli su da sevdah i sevdalinka nisu nacionalno ograničeni, da se takav način pjevanja uči, da se "ne usvaja sa majčinim mlijekom" i još mnogo toga. Nakon takvog predavanja, srednjoškolci i studenti o sevdahu misle sasvim drugačije i ako bismo uporedili njihove komentare, eseje na tu temu prije i poslije predavanja, onda bismo jasno mogli vidjeti napredak.

Školegijum: Je li tako i sa ostalim predavanjima?

Salibašić: Da. Tokom svakog predavanja mladi nauče nešto novo, nešto što će im koristiti u daljnjem školovanju i životu. Jedna od osnovnih ideja jeste ponuditi mladima nešto što u školi, zbog činjenice da je opterećena nebitnim, neće naučiti. Nastavni planovi i programi u našoj zemlji se nisu mijenjali dugi niz godina a velike promjene u društvu su svakodnevnice. Naš profesorski zadatak je da osposobimo mlade da zauzmu svoje mjesto u ekonomiji 21. stoljeća, ali uz zastarjeli sistem to teško ide. Zato su projekti neformalnog obrazovanja poput *Vašara ideja* izuzetno važni za naše društvo. Iskreno se nadam da će, kada se "dokaže"

kvalitet, ovakav vid edukacije naći mjesto i u formalnom obrazovanju.

Školegijum: Kako birate predavače?

Salibašić: Ljudi koji su uključeni u realizaciju projekta su uglavnom ljudi koji rade sa mladima i koji mnogo godina predaju u školama. Uglavnom znamo što bi to našoj djeci, odnosno svim srednjoškolcima i studentima, bilo korisno i zanimljivo. Onda odredimo teme, pa razmišljamo ko bi o čemu mogao govoriti. Svakako da imamo dobre preporuke jer smo gostovali na drugim sličnim događajima. Nadamo se da uvijek dobijemo kvalitet. Nekada je problem da li predavač može doći i ima li drugih obaveza, ali uglavnom dobijemo sve na vrijeme. Cilj nam je da đaci zavole tu vrstu učenja, onog izvan školskih klupa i da, kad završi predavanje, dođu kući i po Internetu "kopaju" o onome o čemu su slušali.

Školegijum: Da li mlade primoravate da dolaze?

Salibašić: Ne. Nipošto. Dolaze dobrovoljno. Prije svega, zahvaljujući tome što im ponudimo nešto neobavezno, a istovremeno zabavno i kvalitetno. Imamo dobru saradnju i sa Mrežom vijeća učenika i sa kantonalnim ministarstvom, kao i sa studentskom organizacijom AIESEC. Sva predavanja su besplatna tako da mladi nemaju nikakvih troškova. To je moguće zahvaljujući predavačima koji nastupaju besplatno u želji da daju svoj doprinos poboljšanju obrazovnog sistema, ali i zahvaljujući Fondu otvoreno društvo BiH i Općini Centar.

Bitno je da mladi žele slušati predavanja jer silom se nikada ništa kvalitetno nije postiglo. U svom predavanju, govoreći o tome kako je postao jedan od najboljih 3D animatora u regiji, Ivan Ramadan je otkrio svoju tajnu uspjeha: "Niko me nije tjerao da to radim pa sam to jako zavolio."

Školegijum: Da li mladi predlažu teme i predavače sa kojima bi se željeli družiti?

Salibašić: Da. Ako smo u mogućnosti da dovedemo predloženog autora, onda to i uradimo. Često nam sami predavači preporučuju druge, a sve češće dobivamo i (pre)poruke od gledalaca putem maila ili na facebooku, i sva imena i teme obavezno razmotrimo.

Školegijum: Predavanja koja svi možemo vidjeti na web-stranici www.ted.com sigurno su bila inspiracija za ovo što radite. TED postoji jako dugo i sve je popularniji. U što će se *Vaša(r) ideja* pretvoriti nakon što istekne projekat i ne budete imali finansije za nastavak?

Salibašić: Da. TED je bio neka daleka inspiracija. Ali ovo se mnogo razlikuje od predavanja koja možemo vidjeti tamo. Svakako, željeli smo da mladi vide da se nešto takvo može uraditi i u našem gradu. Imaćemo još dvije konferencije, odnosno osam predavača. Nakon toga ćemo sigurno pokušati nastaviti raditi dalje, ako uspijemo dobiti potrebnu podršku. Do sada smo imali sreću da nam je Kamerni teatar dao na korištenje prostor. Nismo sigurni šta će biti kasnije.

Nadamo se da će kvalitet projekta prepoznati organizacije i kompanije koje nas mogu finansijski podržati. Projekti ovog tipa su izuzetno značajni za razvoj kvalitetnih kadrova. Problem je što mi u Bosni i Hercegovini ne razmišljamo dugoročno pa nemamo jasne strategije – želimo sve i odmah a ne trudimo se da odgojimo generacije koje će i sebi a time i cijelom društvu ponuditi nešto više, nešto bolje.

Školegijum: Mislite li da će učenici moći nastaviti raditi?

Salibašić: To bi bilo sjajno, da đaci, koji će danas-sutra upisati fakultet, preuzmu organizaciju u svoje ruke i nekim novim generacijama šire ideje. Ono što smo primijetili jeste da smo pojedinim organizacijama mladih postali svojevrstan uzor i inspiracija. Naime, neki od njih su na svojim fakultetima počeli kreirati slične događaje, usko vezane za njihovu struku. Očigledno je da mladi mogu i žele raditi i unapređivati bh. društvo, samo ih treba pravilno usmjeriti i pružiti potporu. Pozitivni rezultati će sigurno doći u vidu kvalitetnih stručnih kadrova koji će moći lijepo živjeti od plodova svog truda i rada. No, ne smijemo zaboraviti da je to dugotrajan proces i da se ništa ne dobiva *preko noći*.

Školegijum: Predavanja su postavljena na YouTube, pa ih se i tamo može pogledati.

Salibašić: Naša ideja je bila da ideje budu za sve nas, i to besplatne. Dakle, nisu svi mladi u moguć-

nosti da dođu u Sarajevo i uživo prate predavanja. Međutim, imaju mogućnost da to vide u svojom domovima i tako budu dio priče.

Znači: sva predavanja su snimljena i obrađena profesionalno i mogu se besplatno skinuti sa naše web-stranice www.udruzenjeplus.ba ili sa našeg youtube kanala te se kao takva mogu koristiti i u nastavi, kao savremeno nastavno sredstvo. Upravo je to jedan od razloga zašto predavanja traju 20 minuta – 5 minuta uvoda, snimak predavanja, 15 minuta diskusije i 5 minuta zaključka je odlično koncipiran čas koji će zasigurno učenicima ostati u sjećanju.

Školegijum: Čitate li *Školegijum*?

Salibašić: Da. Redovno. Super ste. Sve češće dolazim u situaciju da uz jutarnju kafu zapitkujem svoje prijatelje jesu li čitali neki članak na vašem portalu. U nastavi, kada predajem maturantima, obavezno u okviru oblasti Funkcionalna stilistika izaberem nekoliko naslova kada govorimo o novinarskom stilu. Sviđa mi se što se ozbiljno bavite temama iz obrazovanja koje su skoro u potpunosti zanemarene u drugim medijima. Zaboravili smo da temelj dobre države čine tri stuba: sudstvo, zdravstvo i obrazovanje. Obrazovanje se tiče svih nas, a ne samo onih koji rade u nastavi. ●

O TEMPERA, O MORES

**120 S CUCLOM NA PROTESTE + 122 BIBLIOTEKA
+ 127 ZABRLJANI FORUM**

Dječija prava

S CUCLOM NA PROTESTE

Lamija Begagić

Pročitajte šta kažu roditelji o protestima ispred Parlamenta BiH

Protesti ispred Parlamenta ušli su u drugu sedmicu i postali svakodnevni. Nezadovoljni građani okupljaju se kako bi tražili elementarna prava za djecu, državljane Bosne i Hercegovine – pravo na jedinstveni matični broj, a samim time i na liječnje i slobodu kretanja.

Boriti se za prava djece nije samo potreba već i obaveza svakog roditelja, ali i građanina. A da boriti se u ime djece znači i boriti se sa djecom, da je i njima mjesto na protestima, te da se time ne ugrožava niti jedno pravo djeci garantovano Konvencijom o pravima djece, generalni je stav anketiranih roditelja, redovnih učesnika u sarajevskim protestima. Većina ih se složila da je preispitivanje prisustva djece na protestima (sve dok im sigurnost nije ugrožena) još jedno u nizu skretanja fokusa sa samih protesta i zahtjeva koje građanke i građani postavljaju pred vladajuće strukture.

Evo šta o svemu kažu anketirani roditelji:

Ako su protesti mirni, nenasilni i nisu ih organizovale političke partije ili sumnjive interesne skupine, ne vidim problem u prisustvu djece na njima. Što se privatnosti tiče, ako malo bolje pogledate, mnoštvo roditelja sliku svoje djece drži kao profilnu – i to javnu! Zloupotreba? Svako ko živi u ovoj zemlji zna da je zloupotreba djece najčešća na po-

litičkim skupovima gdje se lokalni tarzani pozivaju na budućnost, prosperitet, šansu (...) naše djece i drže ih na govornicama kao ukras. Suštinski, političari djecu u usta uzimaju onda kada im to treba – u oktobru svake druge godine – a svjesni i savjesni građani (i građanke) djecu dovode na proteste onda kada vide i osjete da to može direktno uticati na njihovu budućnost.

Video-kampanje sa djecom bih nazvao manipulacijom. Manipulacija ne mora nužno značiti nešto loše, čemu su nas navikli kroz (ne)vješto skrojene medijske izvještaje i javno mnijenje, te se svaki slučaj treba posmatrati izolovano. Grohotom se smijem kada vidim djecu na reklamama kako piju ovu ili onu flaširanu vodu, jednu određenu kupovnu supu ili se griju fasadom neke multinacionalne kompanije. Isto vrijedi i za idiotske predizborne plakate s kojih nas djeca, tobože, zovu da glasamo za tu partiju jer, eto, oni kao brinu (sa 35 KM dječijeg doplatka) o njima.

Ali ako je povod ispravan i ako stvarno i bez skrivene agende može doprinijeti boljem sutra za tu djecu, onda i psi, mačke, medvjedi, crtani likovi, gumene bombone, keksi, štramplice i hapice zajedno sa djecom trebaju vrištati da se odrasli probude.

Stefan, otac petogodišnje djevojčice

Aktivizam je promicanje nekog skupa socijalnih ideja, a ne samo izlaženje na ulicu i traženje pra-

va. Šta drugo čovjek čini odgajajući dijete nego ga upozna sa svijetom i društvom kroz svoje oči? Sve ono što učimo svoje dijete vrsta je aktivizma jer mu nudimo skup ideja koje sami zastupamo i principa po kojima živimo.

Zašto moj sin, simbolično, ne bi ustao da spasi život jedne djevojčice?

Mislim da se o zloupotrebi ne može govoriti sve dok dijete nije dovedeno u situaciju da je na bilo koji način ugroženo ili da ugrožava druge.

Djeca pozivaju odrasle da spase živote, kao što su djeca, npr., pjevala pjesmu *Samo da rata ne bude*. To nije zloupotreba, to je dječiji istup u najplemenitije svrhe.

Nihada, majka petomjesečnog dječaka

Moj četverogodišnji sin je bio sa mnom i mojim partnerom na protestima proteklih dana i ide sa nama i dalje, dok god priroda protesta bude takva da njegovu sigurnost ne smatram ugroženom. Prema *Konvenciji o pravima djeteta*, porodice imaju pravo i obaveze da usmjeravaju svoju djecu da nauče pravilno koristiti svoja prava tokom odrastanja. Jedno od osnovnih ljudskih i dječijih prava je pravo na okupljanje (i protest). Dakle, smatram to istovremeno i vrijednom lekcijom za njega i svojom obavezom.

Što se tiče prava na privatnost, *Konvencija o pravima djeteta* navodi slijedeće: *Zabranjeno je miješanje u privatni i porodični život, ličnu prepisku, kao i povrede časti i ugleda djeteta*. Ne vidim na koji način učesće u protestima predstavlja miješanje u bilo šta od navedenog ili miješanje u to.

Alina, majka četverogodišnjeg dječaka

Situacija u BIH je, nažalost, takva da je potrebna angažovanost svakog građanina/ke. Ja sa svojim sinom u principu volim ići svugdje jer mislim da je to sastavni dio njegovog života – upoznati aktivnosti koje i roditelji smatraju bitnim, odnosno koje su sastavni dio života roditelja, a samim tim i porodice. S obzirom da idemo zajedno i u kino, i na planinarenje i na kafu/sok sa *maminim* prijateljicama, čini mi se prirodnim da ga vodim i na proteste koje smatram deset puta bitnijim od svega nabrojanog i koji se na veoma direktan način tiču i njega i njegovog života. Također, mom sinu je pet godina tako da on, bar tako pokazuje, može razumjeti ideju solidarnosti (ne, naravno same riječi – ali značenja da), zajedništva i odgovornosti koje

su nedovoljno (da ne kažem nikako) zastupljene u našem društvu i koje smatram bitnim za dobar razvoj. Mi smo sa njim išli na proteste i primijetila sam samo pozitivne reakcije (ako izuzmemo činjenicu da mi je pred spavanje rekao da on kada poraste nikada neće postati *paramentarac*).

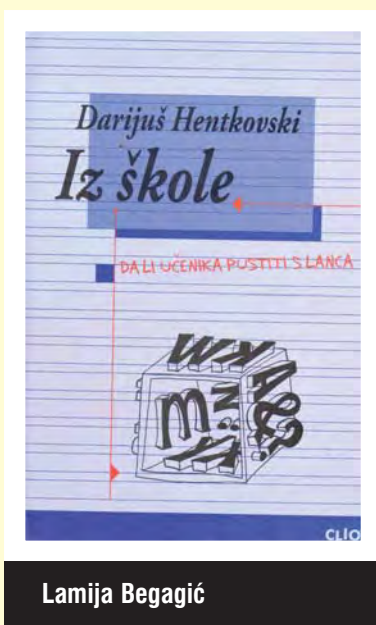
Osjećao se bitnim jer pomaže drugarima da dobiju dječije lične karte i jednoj bebi da ozdravi.

Jasenska, majka petogodišnjeg dječaka

Generalno protesti nisu mjesto za djecu, isključivo sa sigurnosnog aspekta – čak i na mirnim protestima, stvari mogu izmaći kontroli. Sa druge strane, kada su u pitanju protesti poput ovih trenutnih, prisustvo djece upotpunjuje sliku, borimo se za njih i zato se borimo sa njima – nešto ih time učimo i nešto im važno poručujemo.

Lana, majka šestogodišnje i dvogodišnje djevojčice

Šta kaže druga strana? ●

Lamija Begagić

Škola od krvi i mesa

Darijuš Hentkovski: *Iz škole: da li učenika pustiti s lanca?*, Clio, Beograd, 2005. S poljskog preveo: Jovan Jovanović

Knjiga profesora poljskog jezika i književnosti Darijuša Hentkovskog *Iz škole: da li učenika pustiti s lanca?* nastala je, po tvrdnjama samog autora, potpuno nenadano. Kada je u jednom poljskom magazinu objavio svojevrstu ispovijest u vidu kratkog teksta pod naslovom *Profesore, olabavi!*, Hentkovski nije ni slutio koliku će lavinu pokrenuti među samim đacima koji su odjednom osjetili potrebu da govore o svesmu što ih u školi muči.

Da bi tom bujicom nekako ovladao i usmjerio je u korito, profesor Hentkovski je odlučio dati učenicima priliku da napišu sve to što su mu na časovima i između njih povjerali. Njihove radove nije mijenjao, izmijenio im je tek imena, te izbacio imena određenih profesora na koje su se đaci u svojim ispovijestima

žalili. Učeničkim tekstovima dodao je svoja profesorska promišljanja, iskustva i ideje i knjigu podijelio na tri cjeline.

Nosim baklju prosvjete

U prvom dijelu nazvanom *Nosim baklju prosvjete* i profesor i njegovi đaci pišu o konkretnim obrazovnim, školskim (a često i vanškolskim) problemima i iskustvima. Cijeli je tu niz tekstova kojima se nude odgovori na mnoga pitanja: kako smijeniti profesora historije koji svima dijeli petice, kako se nositi sa nepravdom kada profesor vjeronauke na takmičenje ne pošalje najbolju učenicu uz opravdanje *dajmo prednost dječacima*, kako preživjeti iznenadnu inspekciju na času, kako se vratiti sa školske ekskurzije i pred kolegama glumiti da je sve proteklo u savršenom redu, kako priznati vlastitu nepravdu nanесenu učeniku, kako se živ vratiti iz organizovane posjete kinu, kako se nositi sa ambicioznim roditeljima, kako (i zašto) ne dozvoliti učenicima da maturiraju.

U moru ovih, sasvim sigurno zabavnih, pitanja oči nam ipak pomalo bode ovo zadnje.

Ne bi li svaki profesor koji drži do sebe trebao uložiti sve napore kako bi njegovi đaci, naročito oni koje je učio duge četiri godine, briljirali na famoznom ispitu zrelosti? Nije li pobjeda učenika pobjeda i njegova? Evo zašto profesor Hentkovski misli da nije: *Sve sam shvatio. Niko ne treba da položi maturu. Jer, za nekoliko godina moji učenici će da završe visoke škole i zaposliće se. Niko neće da bude u stanju da radi kao oni. (...) Podučavam polubogove. Naredim da očiste Augijeve štale, odmah će da urade, naložim da razreše*

Gordijev čvor, nema problema. Niko ne pravi grimase, ne žali se da im poljski jezik uopšte nije potreban. Kroz nekoliko godina ti mladi ljudi će da traže posao. Preuzeće sve funkcije. Za moju generaciju neće biti nijednog mesta. Ko će da zadrži ovakve ljude kao što sam ja, kad će da stignu titani. Kad pretpostavljeno za nešto moli pripadnike moje generacije, svako misli zašto baš ja. Otaljavamo posao jer smatramo da drugačije nije moguće. Moji učenici u devetnaestoj godini imaju mnoštvo dokumenata. Nekoliko potorda o znanju stranih jezika, obavljali su praksu u novinskim redakcijama, bili volonteri, učestvovali na izborima, u raznim kampanjama, pisali članke. Bolovali su, ali nisu propuštali pismene zadatke. Dovožili su ih u školu, a zatim odvodili u krevet na dalje lečenje. To su heroji rođeni za uspeh. Ne mogu da polože maturu. Moram da ih sprečim. Na kraju krajeva, odgovoran sam ne samo za sebe već i za sudbinu svoje generacije. Niko ne treba da prođe ispit zrelosti. U protivnom, za nekoliko godina, biće nam teško.

Predavanja od krvi i mesa

Dr. Ana Pešikan, pišući pogovor djelu, iznosi opravdan strah od krivog tumačenja ove knjige. Lako bi je se nakon prvog i letimičnog listanja moglo svrstati u površnu pop literaturu, *još jednu iz serije sladunjavih knjiga ispovedne proze: moja iskustva iz škole, kako sam rešavao probleme s učenicima, moja uspešna rešenja.*

No, takva bi nas prva impresija zasigurno odvela na pogrešan trag, te bismo ostali uskraćeni za mnoga sjajna pedagoška rešenja koja u knjizi, naročito u njenom drugom dijelu nazvanom *Predavanja od krvi i mesa*, donosi njen autor.

Prof. Hentkovski nam se pokazuje u svom sjaju izuzetnog pedagoga i poloniste, sa istančanim osjećajem za inovaciju u nastavi. Shvatamo to čitajući tekstove u kojima nam objašnjava kako je klasike poljske književnosti približavao djeci kroz književna djela koja su im u njihovom uzrastu zasigurno mnogo bliža, ali i kroz druge umjetnosti, naročito film i muziku.

Poglavlje nudi metodološke inovacije i originalne ideje, ali i niz sjajnih učeničkih radova – direktnih posljedica takvog profesorovog pristupa nastavi.

Posebno blistavo je predavanje nazvano *Jov u hipermarketu* gdje se izuzetno britko i duhovito profesor, a kasnije i njegovi đaci, nosi sa zahtjevnim poduhvatom obrade biblijskih tekstova na časovima književnosti.

Odličan lik, taj Hentkovski, pomislili ste?

No, misle li tako i njegovi đaci? Evo nekih stavova objedinjenih u tekstu *Kakav savet bi dao svome profesoru poljskog*

Bilo bi dobro kada biste brže birali jasnika koji treba da odgovara, jer u toku traženja žrtve odeljenje dobija srčani napad.

Propitujete suviše često. Poljski je jedini predmet iz kojeg imamo toliko ocena. Zar nije bolje da učenicima dozvolite da malo predahnu, da ne izgube volju za taj predmet? Onda bi možda na časove dolazili sa većim oduševljenjem, a ovako se osećaju kao zgaženi mravi. Bilo bi dobro da se odredi jedan dan kad na času poljskog jezika ne bi bilo propitivanja.

Da se beleži manje podataka. Porazgovarajmo malo.

Ne bi trebalo da kontrolne radove zadržavate duže od određenog roka. Na časovima bismo mogli da učimo kako da pišemo CV i druge pisane

forme koje će da nam koriste u životu.

Ne žele da odgovaraju samo oni koji se javljaju. Molim Vas da gledate naša lica.

Na časove bi trebalo da pozivate goste.

Organizujemo pokazni čas za druge škole.

Češće ispoljavajte svoj smisao za humor.

Bez povoca

Treća i posljednja cjelina u knjizi nazvana je *Bez povoca* i u njoj su tekstovi naoko zaista raspušteni, bez stega i uzica, no, zajednički im je nazivnik da detektuju probleme, tragaju za rješenjima i razbijaju mitove o teškoj profesorskoj profesiji i još težem učeničkom pozivu.

Saznajemo tu šta roditelji misle o školi i koliko zaista griješe, koje su osobine dobrog nastavnika (to vječno pitanje), zašto je teško biti autoritativan profesor, šta se djecu stvarno uči na časovima etike (predmet alternativan vjeronauci, u Poljskoj), te, naposljetku, da li nas fakultet zaista imalo pripremi za profesorski poziv (*Razmišljam zbog čega me je fakultet pripremao za stil nastave koji ću da dostignem tek posle deset godina prakse. Nedostajalo je razmišljanje o situacijama s kojima ću da se sretnem po završetku studija. Sad pregledam beleške s predavanja i osećam da su namenjene meni, profesoru posle tridesete godine. Kad sam počinjao da radim, uopšte nisu odgovarale životnoj praksi*).

Nisu li ova pitanja, zaista, pitanja na koja bi svaki profesor i učenik poželjeli hitne i brze odgovore? Jesu. No, svi dobro znamo da nema brzih rješenja.

Neće ih, tako, ponuditi ni ova odlična knjiga, što nikako ne znači da je ne vrijedi pročitati.

Sandra Zlotrg

Neko je rekao feminizam u školi

Adrijana Zaharijević: *Neko je rekao feminizam?: kako je feminizam uticao na žene XXI veka*, Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Boel, Fondacija Cure, Sarajevo, 2012.

Feminizmom se u školi trebaju baviti nastavnice (maternjeg) jezika, nastavnice demokratije i ljudskih prava, nastavnice muzičke i likovne kulture, nastavnice fizike, biologije, hemije, nastavnice vjeronauke, psihologije, sociologije i historije, geografije. Matematike i informatike.

Zašto/kako bi feminizam trebao naći svoje mjesto u svakom ovom predmetu?

Ako odgovor želite naći na jednom mjestu, za vas je obavezna literatura knjiga *Neko je rekao feminizam: kako je feminizam uticao na žene XXI veka* (izdanje za Bosnu i Hercegovinu). Ako knjiga nije došla do vaše školske biblioteke, može se naći i na Internetu. (Nedostupnost knjiga u bibliotekama odavno više ne mo-

že proći kao izgovor za neobaviještenost.)

S druge strane, ako pitanje nije dovoljno sugestivno da odmah potražite knjigu (i preskočite ostatak ovog teksta), onda čitajte dalje.

Odrastajući imala sam pravo na obrazovanje i imala sam sve uvjete da to pravo i ostvarim; imam pravo da glasam i izbor da neglasanjem također nešto izbirim za sebe; pravo da se razvedem i da abortiram. I ta prava ne uzimam zdravo za gotovo. Jer shvatam da su rezultat duge borbe i da su za neke od tih borbi zaslužne i žene koje su se deklarirale kao feministice. Zašto je danas *ružno* reći da si feministica. Umjesto da direktno problematizira to pitanje, ova knjiga nam daje historijsku perspektivu borbe za pojedina ljudska prava tako da možemo dobiti cjelovitu sliku šta to feminizmi jesu i šta nam mogu značiti i danas. Jer borba nije završena.

Važan aspekt borbe jeste i obrazovanje koje iz škola treba izvesti mlade ljude koji će biti aktivni akademski građani i građanke sa razvijenim kritičkim mišljenjem. Kritičko mišljenje se razvija time što će nastavnica matematike još u srednjoj školi objasniti učenicama zašto neće od matematike pobjeći ako se upišu na književnost. Kritičko mišljenje se stvara ako se o ljudskim pravima ne razgovara samo na časovima demokratije i ljudskih prava.

U knjizi *Neko je rekao feminizam* svaki tekst tiče se nekog društvenog pitanja. Raspravlja se o braku kao (patrijarhalnoj) instituciji; prostitucija se promatra u kontekstu ljudskih prava; razmatra se pitanje reprodukti-

vnih prava, položaj Romkinja u društvu – sve savršeno za časove sociologije. Na časovima historije od nastavnica se očekuje da učenicama ponude model kako o historiji razmišljati kontrastivno a ne samo hronološki redajući činjenice. Dodatak o ženama i feminizmu kroz historiju na kraju knjige može poslužiti kao uvod za kritičko promišljanje o mjestu bh. feminizama u svjetskim okvirima (naprimjer, dok je Ciriški univerzitet prvi u Evropi omogućio ženama da studiraju, u to je vrijeme (1860-e) Kanita Fatima Babić sagradila mekteb u Sarajevu; ili: žene u Jugoslaviji su dobile pravo glasa 1946., a u Švicarskoj 1971. godine).

U obaveznom gradivu hemije, fizike, geografije, biologije svoje mjesto trebaju naći i zaslužne žene naučnice (a ne da jedino ime koje ostane bude Marie Curie).

U knjizi se problematizira i (ne)vidljivost žena u vizuelnim umjetnostima, u pozorištu i književnosti. Jedan cijeli tekst je o feminizmu i psihologiji. A ako ste mislile da nema ništa o informatici – ima i o tome! Doprinos ovog izdanja, osim što su dati važni historijski datumi za Bosni i Hercegovinu, jesu i tekstovi bh. autorica, među kojima je i Ivana Dračo sa tekstom *Feministička pobuna na Mreži*.

Na kraju, pažnju vam želim skrenuti na tekst Tijane Krstec "Pravo na obrazovanje žena" jer pokazuje dvije važne stvari. Prvo, da su postojale žene i prije pojave feminizma koje su izgradile svoju samosvijest i samostalnost – zahvaljujući obrazovanju. Da se obrazovanje *mo-ra* shvatiti kao ljudsko pravo,

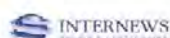
kao *uslov sine qua non* ženske emancipacije, nužno [je] za razumevanje različitih diskriminatornih praksi kao i za prekidanje veza s tradicionalnim rodnim ulogama i putokaz ka novim modelima ponašanja. Drugo, podsjeća nas na vremena kada su obrazovane žene bile smatrane nesposobnim poput djece i kada su na lomačama plaćale cijenu znanja:

Danas u svetu žene studiraju u velikom broju, a procenjuje se da će taj broj u budućnosti biti još veći. Motivi za edukaciju su brojni: to je način izlaska iz siromaštva, obezbeđivanje boljih uslova za život svojoj porodici, davanje doprinosa društvenoj zajednici, osećaj samodovoljnosti, korišćenje sopstvenih potencijala, želja za dokazivanjem... Ipak, mnoge od nas ne znaju da je obrazovanje koje se sad podrazumeva, do pre samo jednog veka predstavljalo nemoguću stvar i da je skidanje zabrana sa ženskog obrazovanja predstavljalo dug i tegoban put (str. 90). I ona na kraju naglašava neophodnost izgradnje kritičke svijesti obrazovanjem. Na šta feminizam poziva.

Napomena: Odgovor na pitanje zašto sam u tekstu koristila samo ženski rod i obraćala se samo ženama također možete pronaći u ovoj knjizi!

KORUPCIJA U OBRAZOVANJU

Septembar 2012. godine

Enes Kurtović

Korupcija u teoriji, praksi i između redova

Dosje *Korupcija u obrazovanju*, Mediacentar, Sarajevo, 2012.

Dosje *Korupcija u obrazovanju* (link na: <http://www.scribd.com/doc/109690663/Korupcija-u-Obrazovanju>) liči na epizodu serije *Dosjei X*. U takvoj epizodi *agenti* koje je angažovao Mediacentar Sarajevo dobijaju zadatak da istraže pojavu o kojoj ne postoji baš puno zvaničnih dokumenata, a o kojoj se priča na sve strane. Riječ je o fenomenu za koji većina građana BiH misli da nedvojbeno postoji, iako tek pojedinci priznaju da su se sa tim fenomenom susreli. Paradoksa fenomena je da spomenuta većina uglavnom dovodi u pitanje vjerodostojnost svjedočanstva onih koji o fenomenu otvoreno progovore.

Korupcija = Monopol + Diskrecija – Odgovornost

U početku ove epizode *Dosjea X*, agenti teoretski analiziraju fenomen korupcije i slažu se da je po definiciji to *zloupotreba povjerene moći radi sticanja privatne koristi*. Postoje različite vrste korupcije (individualna, sistemska, posredna natjecateljska), a pojavni oblici su joj pronevjera, podmićivanje, prevara, iznuda i favoriziranje/nepotizam. Pravno gledano, krivična djela koja se odnose na korupciju uvrštena su u krivične zakone na svim nivoima vlasti u BiH. Pa ipak, nepoštovanje usvojenih zakona dovelo nas je u stanje da smo društvo u kojem je korupcija postala *model ponašanja*. Tako djeca naviknuta od osnovne škole da na jednostavan način dolaze do boljih ocjena, obrazuju se i rastu u ubjeđenju da se sve može kupiti, pa za posljedicu imamo društvo u kojem su vlastiti trud i rad potpuno obezvrijeđeni.

Opšti pad sistema vrijednosti u društvu, loše ekonomsko stanje, nedovoljni poticaji u sektoru obrazovanja i relativno niske plate prosvjetnih radnika razlozi su zašto korupcija nalazi plodno tlo i u oblasti obrazovanja. Istraživanje *Globalni korupcijski barometar* pokazuje da je sektor obrazovanja u BiH ocijenjen kao *jako korumpiran*, ali pošto je konkurencija u drugim sektorima žestoka (političke stranke, parlamenti i zakonodavstvo, javni zvaničnici i civilni službenici), sektor obrazovanja zauzeo je tek četvrto mjesto. Iza obrazovanja po korumpiranosti slijede policija i pravosuđe.

Iako ovaj dosje ne donosi ništa revolucionarno novo, vrijedan je iščitavanja da nas podsjeti kako smo za korupciju uvijek prvo spremni optužiti entitetska i kantonalna ministarstva, obrazovne ustanove i nastavnike/profesore, a teže priznajemo da smo kao roditelji i studenti često spremni posegnuti za kupovinom upisa u neku školu ili kupovinom ocjena, ispita i diploma, pravdajući to *realnošću*. Pored već klasičnih oblika korupcije kao što su davanje i primanje mita prilikom upisa, davanje i primanje mita prilikom polaganja ispita, uslovljavanje studenata da kupuju isključivo literaturu predavača/predavačice, kupovina/prodaja diploma, seksualna eksploatacija studenata/studentica i sl., postoje i njeni maštovitiji oblici. Recimo, namjerno dovodenje kvaliteta nastave na nizak nivo i stvaranje potrebe za privatnim podučavanjem, koje bi predavačima bio dodatni izvor primanja. Da roditelji ne bi posumnjali zašto plaćaju istog predavača, koji nji-

hovo dijete nije naučio ničem u redovnoj nastavi, nastavnici iz više škola se udružuju i prave takvu šemu da međusobno preporučuju jedni druge za dodatne instrukcije.

Erupcija korupcije

Iako postoje brojni zakoni i strategije za borbu protiv korupcije, 71% ispitanika iz istraživanja koje je uradio Centar za istraživačko novinarstvo iz Sarajeva, smatra da su vladine mjere neučinkovite. Razlozi su *slabi mehanizmi koordinacije, asimetričnost i neusklađenost zakona, neadekvatni institucionalni kapaciteti i podređenost institucija neformalnim izvorima moći*. Puno komplikovanih riječi, ali možemo u njima prepoznati odraz društva u kojem živimo. Ako toj slici dodamo podatak iz istog istraživanja

da 19% ispitanih smatra da je prijavljivanje korupcije uzaludan napor, jer sistem neće poduzeti ništa, a dodatnih 10% smatra da ne postoji prava institucija za prijavljivanje korupcije, slika postaje još jasnija i daje objašnjenje zašto u BiH slučajevi korupcije po pravilu ne rezultiraju zvaničnim istragama ili osudama, a samim tim ni sankcijama.

Najpoznatiji slučaj iz 2010. godine vođen je protiv Jasmina Mašića, koji je kao posrednik između studentica i četvorice profesora ugovarao razmjenu seksualnih usluga za polaganje ispita. Dvije godine nakon presude protiv Mašića pokrenute su i istrage protiv samih profesora, od kojih su dvojica u međuvremenu umrli. Umrli je i Dijana Milić, tužiteljica koja je pokrenula

cijeli slučaj, da bi nakon toga bila suspendovana, optužena za seksualno iskorištavanje i naganje svjedoka, te tako javno osramočena, ljudski i profesionalno uništena. Sudbina Dijane Milić primjer je jači od svake antikorupcijske kampanje i javnost je poruku iz njenog slučaja dobro razumjela.

Dosje "Korupcija u obrazovanju" značajan je kao pregled stanja i kao poticaj da se o ovoj temi govori i argumentovano piše, kako bismo kao društvo izišli iz začaranog kruga u kojem žrtve ne žele prijavljivati slučajevima jer im ne vjeruju, a institucije ništa ne rade jer nemaju prijave građana. And the corruption is out there. (A korupcija je oko nas.) ●

Elektronsko (digitalno) izdanje zbirke *Modra rijeka* u javnosti se pojavljuje više od četiri decenije nakon štampanja originala 1972. godine (Sarajevo: Svjetlost, biblioteka *Savremenici*). Nastojali smo da elektronska verzija u potpunosti prati originalni prelom: zadržana je ista numeracija, nije se intervenisalo u tekst originala, osim što su u impresum dodana imena ljudi odgovornih i zaslužnih za ovo izdanje.

Tekst *Čahurenje Maka* objavljen je u *Novom Izrazu*, 55-56, 2012. godine. Ovdje se pojavljuje u novoj ulozi i prema tome je prerađen. Sada kao pogovor zbirci *Modra rijeka* nudi odgovor na pitanje: zašto je ova Makova posljednja knjiga prećutana i danas uglavnom nepoznata.

Urednici Gorčin Dizdar i Nenad Veličković

Komentar

ZABRLJANI FORUM

Nenad Veličković

Svakog gosta pola riječi dosta

Ako reforma univerziteta dovede do toga da studentice i studenti na predavanjima i vježbama uče nešto korisno u vezi sa svojim budućim zvanjem, pa između ostalog i kako *ne treba* raditi, onda bi na Žurnalistici trebalo analizirati emisiju *Zabranjeni forum* na temu *Devetogodišnje obrazovanje – za ili protiv*, emitovanu 23. maja.

U međuvremenu, jer dosta će smeća do tada proteći Miljackom, trebalo bi i za urednike i voditelje, kao za vozače, uvesti neke kaznene bodove, pa kad ih sakupe dovoljan broj poslati u neku školu novinarstva. I objasniti im da se uredništvo i novinarstvo ne uči samo gledanjem HRT-a.

Voditelj (i urednik) pomenutog *forum*a, Aleksandar Hršum, u špici pompezno predstavljen kao kvalitet emisije, bio je posebno inspirisan, srećom bezuspješno, da jednu od učesnica (Žanetu Džumhur, iz Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje) iznervira upadicama i naštrebanim pitanjima, manirom lošeg studenta prava koji pred ogledalom vježba unakrsno ispitivanje. Želja da mu ne propadne nijedno od s mukom stečenih opštih mjesta o obrazovanju oduzela je gledaocima mogućnost da u dva sata, koliko je torok-šou trajao, čuju išta više od par konzistentnih i argumentovanih izjava gostiju.

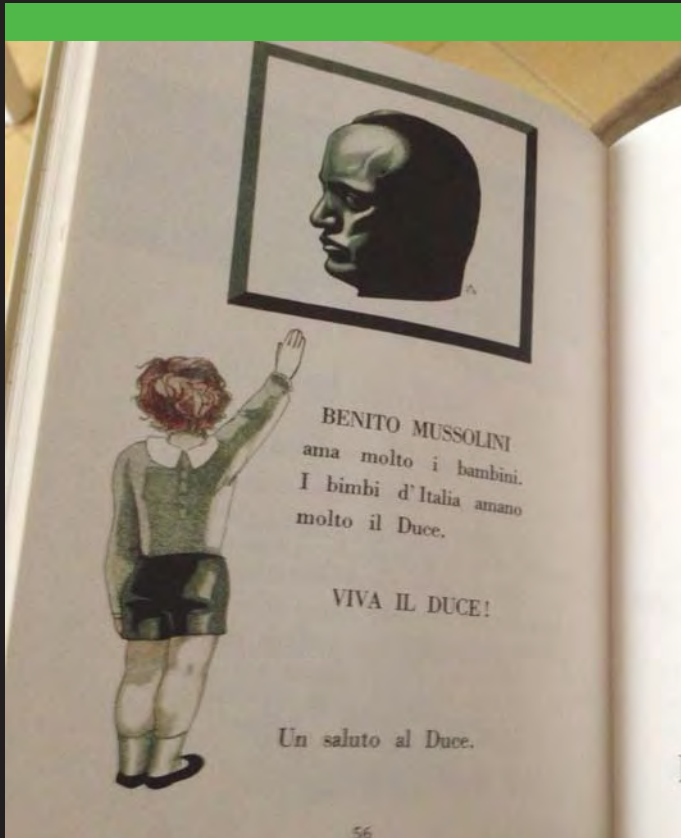
Istovremeno je propustio da objasni iz kakve je skromne pameti ispalo pitanje emisije – *Devetogodišnje obrazovanje – za ili protiv*. Ko je i zašto zaključio da je ta ofucana tema u programskom smislu važnija od ostavke ministra, ili od prijetnji sindikata da se školska godina neće završiti?

Sa profesionalnom inercijom koja bi u ozbiljnim novinarskim kućama bila nagrađena premještanjem na izvještavanje s pijace ili otkazom, urednik (i voditelj) nije obezbijedio izjave glavnih *krivaca* za uvođenje devetogodišnjeg programa, nije pružio gledaocima osnovne informacije o razlozima da se ono uvede, nije istražio niti jedan bitan aspekt svoje lažne i nebitne dileme.

Istovremeno, osim što je nosio (sponzorisan?) odijelo i nastojao da mu sagovornici i sagovornice ne završe misao, vodio je emisiju sa samo njemu vidljive visine, potpuno nezainteresovan da saslušati i razumije sagovornike, dajući prednost reklamama umjesto odgovorima. Tako je uspio da sam sobom otjelovi neke od najvažnijih problema obrazovanja: neznanje, površnost, brzopletost, samodopadnost, nestrpljenje, aroganciju, dvoletnost... Najzad, kaobajagi braneći dječija prava i potrebe, potpuno je zanemario jedino dijete među gošćama i gostima.

Usput je, populistički, u maniru političara s čijim se slikama nategnuto pošprdao, dopustio puku da izgovori pokoju nesuvislu rečenicu, pod uslovom da aplaudira na njegovu komandu i da plati telekomu za svaku izgovorenu riječ. Viva demokratija!

Ako reforma univerziteta ne dobaci do Žurnalističke, valjalo bi snimak emitovati u svemir, kao smrtonosnu prijetnju svakom obliku inteligencije koji planira invaziju na Zemlju. Tako bi i novac Norveške ambasade u Bosni i Hercegovini, uložen u ovaj program, možda ispunio neku svrhu i donio neko dobro. ●

Il saluto Benito Berlusconi

Italijanski izdavač Mondadori se dosjetio! Za nostalgične deke i bake objavljuje reprinte bukvara iz njihovog djetinjstva. U čemu je problem, ako je cilj bukvara naučiti djecu slovima a ne vrijednostima?

Profesorica objašnjava porijeklo nacističkog pozdrava: To nije "Sieg Heil", to je "Za dom spremni"

Objavljeno: 13.05.2013. - 09:14

Preporučite | Pobje | 1 | Tweet |

Patalić-Lhotak nije bila samo profesorica hemije, već i istorije i to one najgora-nacističke

Foto: poshok.info

PIŠE: D.T.

Maturanti gimnazije Marko Marulić u Tomislavgradu, maturalno veče koje mnogi nazivaju i ispitom zrelosti, verovatno će najviše pamtiti po profesorici hemije, Ivici Patalić-Lhotak.

NAČITANJE

Meša škola hemije i fizikma
Profesorica objašnjava porijeklo nacističkog pozdrava: To nije "Sieg Heil", to je "Za dom spremni"

Fond PIO RZ
Mladen Milić, najgori direktor na svijetu: Uprošteno pola milijarde maraka i sačuvao fotolju

Šta će ti obrazovanje kad imaš vlat
Obrazovanje u Fondu PIO RZ: Sumnjivi diplomanti, čuđni fakulteti i nemogući imagerterji

Novi ministar provjerava sve tendere
Sumnjivi nabavke u MUP-u RS: Povjerljivi dokumenti štampaju se na krivotvorenim tonerima

Premijer Nikić mora tražiti istragu
EP BiH ponovo križi Zakon o javnim nabavkama: Zašto se mjerni ormari kupuju po dvostruko većoj cijeni

OSTALI GLASCI

Fond PIO RZ
Mladen Milić, najgori direktor na svijetu: Uprošteno pola milijarde maraka i sačuvao fotolju

Novi ministar provjerava sve tendere
Sumnjivi nabavke u MUP-u RS: Povjerljivi dokumenti štampaju se na krivotvorenim tonerima

Premijer Nikić mora tražiti istragu
EP BiH ponovo križi Zakon o javnim nabavkama: Zašto se mjerni ormari kupuju po dvostruko većoj cijeni

Analiza Zurnale
Nekakine putešestvije Švena Alkajaja: I do Novog carstva kad driva v časti!

Šta će ti obrazovanje kad imaš vlat

Za fakultet spremni

Pažljivo pogledajte fotografiju pa odgovorite na sljedeća pitanja:

Kojim fontom je napisan naslov, a kojim podnaslov teksta?

Koliko tekst ima Facebook preporuka, a koliko puta je preporučen na Tweeteru?

Na velikoj slici se reklamiraju: a) muška odijela;

b) fini restoran; c) državna matura

Zašto muškarci ne nose satove?

Ko je uljez na slici i u obrazovnom sustavu?

Šta poručuju ljudi na slici? a) Kad odrastemo bićemo ovaliki;

b) Hoćemo rukohvate u sredstvima javnog prevoza!;

c) Zaustavite taxi!

Ko na slici ima nadimak Klimaks Luburić?

Google odiseja tekst

Web Images Maps Shopping Videos More Search tools

About 76,800 results (0.14 seconds)

Tip: Search for English results only. You can specify your search language in Preferences

Tekstovi.net - Leo Martin - Odiseja
tekstovi.net/2_1001_12984.html - Translate this page
Nov 14, 2005 - Put do slave i bogatstva, put do trona, oduvek je bio isti, od iskona, put do pakla i ponora, put do sloma, oduvek je bio isti, od iskona. Niko ne ...

ODISEJA tekst - LEO MARTIN - Tekstovi pesama
tekstovi-pesama.com - LEO MARTIN - Translate this page
Aug 16, 2007 - Leo Martin **Odiseja tekst**: put do slave i bogatstva put do trona oduvek je bio isti od iskona put do pakla i ponora put do sloma oduvek je bio isti ...

Leo Martin - Odiseja - [HQ] - YouTube
www.youtube.com/watch?v=qQNYE_RbX4Q
Dec 12, 2011 - Uploaded by newstar
... Martin...enjoy... **Tekst** Put do slave i bogatstva put do trona
Oduvek je bio isti od ... **Odiseja** ...

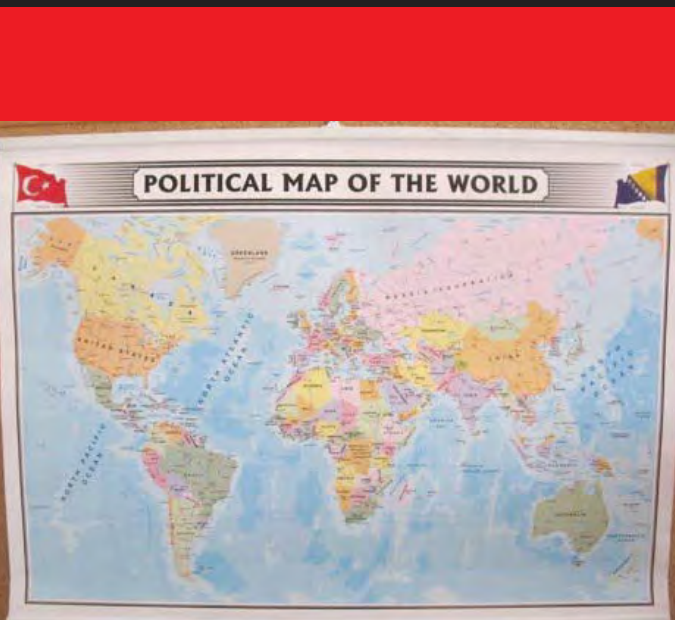
More videos for odiseja tekst >

Legende - Odiseja
www.grupalegende.com/tekstovi-pesama/odiseja - Translate this page
Odiseja. Put do slave i bogatstva, Put do trona, Oduvek je bio isti, od iskona. Put do pakla i ponora, Put do sloma, Oduvek je bio isti, od iskona. Niko ne zna šta ...

Homer. **Odiseja - Dijaski.net**
www.dijaski.net/.../slo_dob_homer_odiseja_03_vpra... - Translate this page
HOMER: ODISEJA. 1. V katero literarno vrstno sodi delo **itekst**? Sodl v eniko. ta

Leo Martin prije Homera :-)

Postoji li način, i jesu li bibliotekari ti koji bi ga primijevali, da se kod pretraživanja teksta Odiseje pojavi Homer prije Lea Martina?

Sulejman was here

Zapišavanje teritorija, OŠ Matuzići, Doboju Jug.

Mного smo jaki

Sad kad se i sindikat postavio u poziciju promotora obrazovanja čiji je cilj jačanje državne vlasti, svima bi nam trebalo biti jasno:

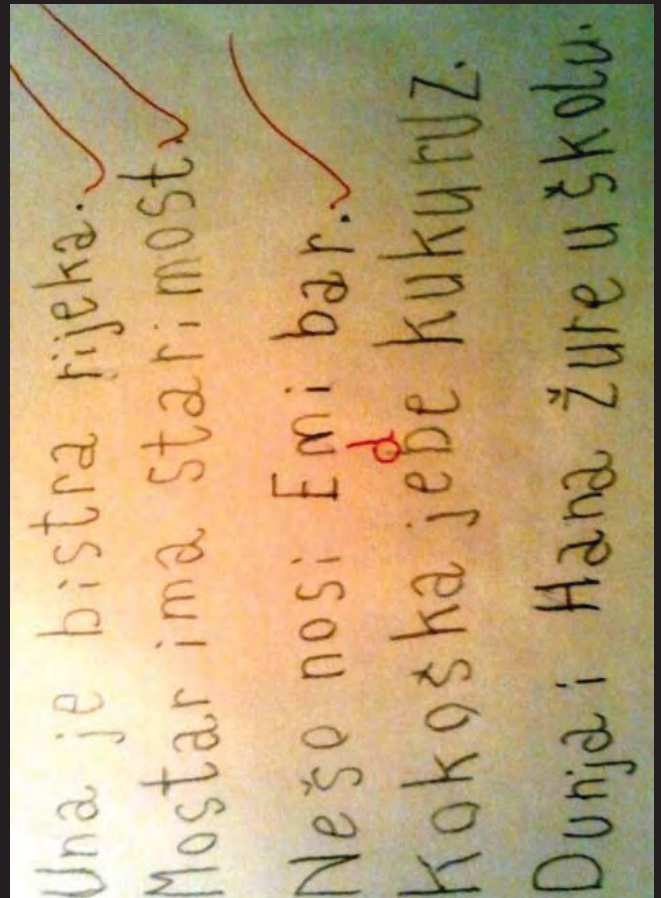
- jako obrazovanje nisu pametna djeca,
- jako obrazovanje nisu sretni roditelji,
- jako obrazovanje nisu zadovoljni prosvjetni radnici,
- jako obrazovanje nije znanje, pamet, kritičko promišljanje.

Jako obrazovanje je ono koje stvara jake državne podanike i poreske obveznike koji se ne pitaju ko i za šta troši njihove pare. Zato je himna važnija od tablice množenja, a poznavanje nećijih rodbinskih veza u XV vijeku važnije od periodnog sistema elemenata. Zato je vrhunac pismenosti zaokruživanje broja na glasačkom listiću. Zato je strah od drugog važniji od razumijevanja različitosti, a stegnuta pesnica jasan znak onima koji misle drugačije.

Inovativni nazivi škola

Koja od navedenih škola stvarno postoji u BiH?
(Rješenje: "Škola egipatskih piramida" postoji u selu Zalin pored Bosanske Krupe.)

Una je bistra rijeka

Ako Nešo može Emi nositi bar, zašto kokoška mora jesti kukuruz?

OPREZ PRI LISTANJU!

Možda neko vreba!

Možda je zarazno!

Možda se prepoznaš!

Možda se usudiš!

Možda sebi napraviš problem...

OPREZ, KAD TI LIJEPO KAŽEM!!!

Ako te još zanima, preporučujem: uzmi ga kad nema nikog (provjeri hodnik da neko ne bahne); čitaj u zamračenoj sobi (priključaj vrata); ne pričaj nikome (a i kome bi); ne razmišljaj dok čitaš (možda uvidiš da je sve istina i da je mnogo nerečenog)...

Izrazite ideje! Izrecite sud! Iskažite kritiku! Pozovite na raspravu! Počnite polemiku! Reagujte! Borite se za bolje! Pobunite se protiv gluposti i lijenosti! Obrazovanje je dijalog ravnopravnih.

Pišite na: skolegijum@gmail.com

Redakcija: **Namir Ibrahimović**, profesor književnosti, nastavnik u OŠ "Safvet-beg Bašagić". **Enes Kurtović**, pjesnik i blogger (sektorg-blogger.ba). **Jasmina Bajramović**, studentica master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Osman Zukić**, student master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Lamija Begagić**, roditelj, profesorica književnosti, urednica dječjih školskih magazina. **Asim Đelilović**, docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, grafički urednik. **Srđan Arkoš**, profesor književnosti u penziji, lektor. **Boriša Gavrilović**, inženjer mašinstva, tehnički urednik. **Nenad Veličković**, književnik, docent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, autor projekta i odgovorni urednik.

Saradnici i saradnice: **Azra Cucak**, studentica Odsjeka za germanistiku na Filozofskom fakultetu u Sarajevu; **Nada Banjanin Zuričić**, profesorica sociologije u Železničkoj tehničkoj školi u Beogradu, gdje predaje Sociologiju, Ustav i prava građana i Građansko vaspitanje. **Aleksandra Ivanković Tamamović**, diplomirala je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu i magistrirala pravo međunarodnih ljudskih prava na Univerzitetu u Oksfordu. Radila je u Centru za ljudska prava Univerziteta u Banjoj Luci, u Kancelariji Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini i Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Trenutno radi kao viša pravna savjetnica u Centru za zagovaranje prava lica sa mentalnim invaliditetom (Mental Disability Advocacy Center) u Budimpešti. **Edin Salčinović**, student master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Mirka Ban**, pseudonim. **Semira Džanić** je magistrica bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika i književnosti naroda Bosne i Hercegovine sa prosječkom ocjena 9,42. Trenutno nezaposlena. **Marko Ban**, pseudonim. **Ines Haskić**, živi u Zenici, apsolventica na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. **Siniša Vukadinović**, profesor geografije i građanskog vaspitanja u I beogradskoj gimnaziji i X gimnaziji "Mihajlo Pupin". Diplomirao na Geografskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. **Bojana Vasić**, studentica žurnalistike u Sarajevu. **Admir Jamaković**, profesor b/h/s jezika i književnosti. Novinar. **Arnej Misirlić**, član udruženja PLUS i maturant u Drugoj gimnaziji u Sarajevu. **Sandra Zlotrg** je diplomirala na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na tri odsjeka. Teme: Mogućnosti istraživanja govora gradova sa osvrtom na studiju Williama Labova – na Odsjeku za bosanski, hrvatski, srpski jezik; Feminističko čitanje bajke u pričama i romanima Dubravke Ugrešić – na Odsjeku za književnosti naroda BiH; Žensko pismo na blogu: stils-

ke mogućnosti bloga kao medija – na Odsjeku za komparativnu književnost. Trenutno piše magistarski na temu Žargon i rod.

Fotografije: Naslovna i zadnja str., str. 14, 16-21, 48: Enes Kurtović; str. 2-9, 32, 35, 46, 50-51, 56, 58, 80-83, 85, 87, 89, 91, 93, 95, 98, 101, 108, 110-111, 127: Omnibus; str. 22-25, 42-43, 120-121: Osman Zukić; str. 26-29: Siniša Vukadinović; str. 36-37: Marica Ban; str. 38-40, 53-55: Namir Ibrahimović; str. 41: Semira Džanić; str. 60: Lamija Begagić; str. 69, 72-73: Ines Haskić; str. 102-103, 105-107: Sead Vrana; str. 114-117: Arnej Misirlić.

Ilustracije: str. 11-13, 15, 44-45, 62-63, 78-79, 96-97, 118-119, 130-131: Asim Đelilović; str. 49: screen-shot nacrtu *Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u BiH*; str. 64-68: skenirani dijelovi udžbenika *Moje okoline i Bosanskog jezika i književnosti* od I do IV razreda osnovne škole (*Moja okolina za I razred*, radni udžbenik, Samira Lugavić i Mediha Pašić, Bosanska knjiga, Sarajevo, 2011. godine; *Maštalica 1 i 2* (udžbenici iz Bosanskog jezika i književnosti) *za I razred*, Zehra Hubijar, Svjetlost, Sarajevo, 2010. godine; *Leptir i cvijet* (udžbenik iz Bosanskog jezika i književnosti) *za II razred*, Zehra Hubijar, Tugra, Sarajevo, 2008. godine; *Žubor radosti* (udžbenik iz Bosanskog jezika i književnosti) *za III razred*, Zehra Hubijar, Dječja knjiga – Bosanska riječ, Sarajevo, 2011. godine); str. 74-75: iz školskog časopisa *Druga priča* Druge gimnazije u Sarajevu.

Tekst na str. 2-9: Nenad Veličković.

Reklame na str. 61, 107, 126: Omnibus; str. 113: sa izložbe *Ako hoćeš možeš* Almina Zrna.

Epigrami na str. 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 95: Nenad Veličković.

Faksimil Kolektivnog ugovora sindikata osnovnog i srednjeg obrazovanja i Vlade KS potpisanog 2008. na str. 94.

Fotokritika na str. 128-129: Enes Kurtović i Nenad Veličković.

Svi do sada objavljeni brojevi dostupni su na Internetu, na adresi:

www.skolegijum.ba/pdf

Slobodno kopiranje i printanje.

E-mail redakcije:

skolegijum@gmail.com, skolegijum@skolegijum.ba

Čitajte nas na: www.skolegijum.ba

Izdavač: Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine

Tiraž: 5.000 primjeraka

Štamparija: Unioninvestplastika dd Sarajevo

Sarajevo, 2013. ●

Magazin za pravednije obrazovanje

